

T.C.
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EVLİ ÇİFTLERİN ÇOCUĞA ATFETTİKLERİ DEĞERİN
ÇOCUK SAYILARI İLE ÖZNEL MUTLULUK VE EVLİLİK
DOYUM DÜZEYLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİLLUR GÜLŞAH SAVAŞ

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

ŞUBAT, 2022

T.C.
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EVLİ ÇİFTLERİN ÇOCUĞA ATFETTİKLERİ DEĞERİN
ÇOCUK SAYILARI İLE ÖZNEL MUTLULUK VE EVLİLİK
DOYUM DÜZEYLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİLLUR GÜLŞAH SAVAŞ
(19220501070)

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Aysun Tülay BOZKURT

ŞUBAT, 2022

T.C.
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı 19220501070 numaralı öğrencisi **Billur Gülşah SAVAŞ**'ın “**Evli Çiftlerin Çocuğa Atfettikleri Değerin Çocuk Sayıları İle Öznel Mutluluk ve Evlilik Doyum Düzeyleri Üzerindeki Etkisi**” konulu Yüksek Lisans tezi Enstitümüz Yönetim Kurulunun 20/01/2022 tarihli ve 2022/01 sayılı Yönetim Kurulu kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği ile 11.02.2022 tarihinde kabul edilmiştir.

	<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER				
Danışman	Prof. Dr.	Tülay BOZKURT	İstanbul Ayvansaray Üniversitesi	
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Nesrin DUMAN	İstanbul Ayvansaray Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Eyyüb Ensari CİCERALİ	Nişantaşı Üniversitesi	
YEDEK ÜYE				
1. Üye	Doç. Dr.	Melis Seray Özden YILDIRIM	İstanbul Kültür Üniversitesi	

ONAY

(İMZALIDIR)
Prof. Dr. Alper ERTÜRK
Enstitü Müdürü

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Evli Çiftlerin Çocuğa Atfettikleri Değerin Çocuk Sayıları İle Öznel Mutluluk ve Evlilik Doyum Düzeyleri Üzerindeki Etkisi” başlıklı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve onurumla doğrularım.

11.02.2022

Billur Gülşah SAVAŞ

TEŞEKKÜR

Evlilik aile olmanın ön koşuludur. Ailenin temelini oluşturan çocuk ise topluma yön verir. Evli çiftlerin çocuğa attığı değer, çocuğu nerede gördükleri, nasıl konumlandıkları kısaca çocuğa yüklediği anlam ile ilgilidir. Geçmişten günümüze çocuğa verilen değer gelişen teknoloji ve küreselleşip değişen dünyanın etkisiyle maddi değerden daha ziyade manevi değere doğru olumlu bir değişime uğramıştır.

Bu çalışmada ailelerin çocuğa verdikleri ekonomik, sosyal ve psikolojik değerlerin ailenin sahip olmak istediği çocuk sayısı ile ilgili kararları, evlilik doyumları ve öznel mutluluk seviyeleri üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur.

Söz konusu çalışmada bana yol gösteren ve bu tezi hazırlamamda desteğini hiçbir zaman benden esirgemeyen çok kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Tülay BOZKURT'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan, bana maddi ve manevi desteğini eksik etmeyen sevgili eşim Sait SAVAŞ ve kendileri ile geçireceğim değerli vakitten ferâgat ettiğim canım evlatlarım Dilara, Efe, Ece, Hatice ve Zeynep SAVAŞ'a sonsuz teşekkürler...

Beni bu günlere getirip büyüten anne ve babam Şuzin ve Tamer PEKİN'e, her fırsatta yanımda olduklarını hissettiren kardeşlerim Kerem BAROT ve Dr. Yasemin ÇİÇEKÇİSOY KAYA'ya, ayrıca eşimin çok sevdiğim annesi Hatice SAVAŞ ile değerli ONAY ve ARABACIOĞLU ailelerine teşekkür ederim.

Billur Gülşah Savaş

ÖZET

EVLİ ÇİFTLERİN ÇOCUĞA ATFETTİKLERİ DEĞERİN ÇOCUK SAYILARI İLE ÖZNEL MUTLULUK VE EVLİLİK DOYUM DÜZEYLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Evlilik insan ve toplum hayatını kapsamlı ve derin bir şekilde etkileyen bir olgudur. Evlilik ilişkisinin olağan ve beklenen neticelerinden bir tanesi çocuk sahibi olmaktır. Çocuk sahibi olmanın ebeveyn üzerinde çocuğun getirdiği faydalar açısından olumlu, çocuğun getirdiği yük ve zorluklar açısından ise olumsuz yansımaları olabilmektedir. Bu yansımalar çocuğa atfedilen değerleri oluşturmaktadır. Bu değerler literatürde olumlu ve olumsuz olmak üzere çocuğun ekonomik, sosyal ve psikolojik değerleri olarak tanımlanmıştır. Çocuğa atfedilen bu değerler evlilik hayatında doğurma nedenlerini ve doğurganlığı belirlemek gibi önemli etkilere sahiptir. Ülkemizde çocuğa atfedilen değerlerle ilgili sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır. Çocuğa atfedilen değerler ile evlilik doyumu arasındaki ilişki ve çocuğa atfedilen değer ile öznel mutluluk arasındaki ilişki ise hemen hiç araştırılmamıştır. Bu çalışmada evli çiftlerin çocuğa atfettikleri değerlerin evlilik doyumuna, öznel mutluluğa ve çocuk sayılarına etkilerini incelemek amaçlanmıştır. Keşfedici nitelikte olan bu çalışmada nicel bir araştırma deseni kullanılmış ve araştırmanın verileri anket yöntemiyle 153 kişiden oluşan bir örneklemde toplanmıştır. Araştırmanın bulguları çocuğun psikolojik değerinin yüksek, ekonomik değerinin ise düşük olduğunu göstermiştir. Çocuğa atfedilen olumlu psikolojik değer ve olumsuz ekonomik değerlerin evlilik doyumu ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Çocuğa atfedilen olumsuz ekonomik değer, olumsuz sosyal ve psikolojik değerler ile öznel mutluluk arasında bir ilişki bulunmuştur. Son olarak, çocuğa atfedilen olumlu sosyal değer ile çocuk sayıları arasında da bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Çocuğa Atfedilen Değerler, Çocuk Sayıları, Evlilik Doyumu ve Öznel Mutluluk*

ABSTRACT

THE EFFECT OF VALUE ATTRIBUTED TO CHILD ON THE NUMBER OF CHILDREN AS WELL AS SUBJECTIVE WELL-BEING AND MARITAL SATISFACTION LEVELS AMONG MARRIED COUPLES

Marriage is a phenomenon which affects individuals and society profoundly and comprehensively. One of the usual and expected consequences of a marriage is to have children. Having a child can cause positive reflections on the parents in terms of the benefits brought by the child, and negative reflections on the parents in terms of burden and difficulties brought by the child. These reflections form the values attributed to the child. These values are defined in the literature as the economic, social and psychological values of child as positive and negative. These values attributed to child have important effects such as determining the reasons for giving birth and fertility in marital life. On the other hand, a limited amount of studies have been conducted related to values attributed to child in our country. The relationship between the values attributed to children and marital satisfaction, and the relationship between the value attributed to child and subjective happiness have hardly been investigated. In this study, it was aimed to examine the effects of the value attributed to child by married couples on marital satisfaction, subjective happiness and number of children. In this exploratory study, a quantitative research design was used and the data were collected from a sample of 153 people by questionnaire method. The findings showed that the psychological value of child is high and the economic value of child is low. It has been found that positive psychological value and negative economic value attributed to child are associated with marital satisfaction. A relationship was found between negative economic value and negative social and psychological value attributed to child and subjective happiness. Finally, a relationship was found between positive social value attributed to child and the number of children.

Keywords: *Values Attributed to Child, Number of Children, Marital Satisfaction and Subjective Happiness*

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU	ii
AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ	1
2. PROBLEM TANIMI VE ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
2.1. Araştırmanın Amacı	4
3. LİTERATÜR ÇALIŞMASI	6
3.1. Değer Kavramı	6
3.1.1. Spranger ve değer sınıflandırması.....	7
3.1.2. Rokeach ve değer sınıflandırması	8
3.1.3. Schwartz ve değer sınıflandırması	9
3.2. Çocuk Kavramı.....	12
3.3. Çocuğa Atfedilen Değerler.....	16
3.3.1. Çocuğun değeri ile ilgili kuramlar	17
3.3.1.1. Ekolojik sistemler kuramı.....	17
3.3.1.2. Sosyo-ekonomik kuram.....	19
3.3.1.3. Aile değişim kuramı	20
3.4. Çocuğun Değeri ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	22
3.4.1. Çocuğun değeri ile ilgili yapılmış uluslararası çalışmalar	22
3.4.2. Çocuğun değeri ile ilgili yapılmış ulusal çalışmalar	23
3.5. Evlilik Kavramı	27
3.5.1. Evlilik çeşitleri	28
3.5.1.1. Görücü usulü evlilik	28
3.5.1.2. Tanışarak yapılan evlilik	29
3.5.2. Evlilikte çocuk	29
3.6. Evlilik ve Aile ile İlgili Kuramlar	34
3.6.1. Yapısal-işlevselci kuram	34
3.6.2. Sembolik etkileşimcilik kuramı	35
3.6.3. Gelişimsel kuram	35
3.6.4. Feminist kuram	36
3.6.5. Aile sistemleri kuramı	36

3.6.6. Çatışma kuramı	37
3.7. Evlilik Doyumu	37
3.7.1. Evlilik doyumu ile ilgili kuramlar	38
3.7.1.1. Sosyal mübadele kuramı.....	38
3.7.1.2. Sosyal öğrenme kuramı	39
3.7.1.3. Bağlanma kuramı.....	40
3.7.1.4. Sevginin evrimi kuramı	41
3.8. Evlilik Doyumu ve Çocuk	41
3.9. Evlilik Doyumu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	43
3.9.1. Evlilik doyumu ile ilgili yapılmış uluslararası çalışmalar	43
3.9.2. Evlilik doyumu ile ilgili yapılmış ulusal çalışmalar	44
3.10. Öznel Mutluluk.....	46
3.10.1. Öznel mutlulukla ilgili kuramlar	47
3.10.1.1. Amaç kuramı	47
3.10.1.2. Dinamik denge kuramı	48
3.10.1.3. Bağ kuramı	48
3.10.1.4. Yargı kuramı.....	49
3.10.1.5. Tabandan tavana ve tavandan tabana kuramı.....	49
3.10.1.6. Akış kuramı	49
3.10.1.7. Ryff psikolojik iyi oluş kuramı.....	50
3.11. Öznel Mutluluk ve Çocuk	50
3.12. Öznel Mutluluk ve Evlilik Doyumu	52
3.13. Öznel Mutluluk ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	54
3.13.1. Öznel mutlulukla ilgili yapılmış uluslararası çalışmalar.....	54
3.13.2. Öznel mutlulukla ilgili yapılmış ulusal çalışmalar	55
4. ARAŞTIRMA MODELİ, DEĞİŞKENLER VE ARAŞTIRMA SORULARI 56	
4.1. Araştırma Modeli	56
4.2. Değişkenler.....	56
4.3. Araştırma Soruları	56
5. YÖNTEM.....	58
5.1. Araştırma Tasarımı.....	58
5.2. Evren ve Örneklem.....	59
5.3. Veri Toplama Araçları.....	61
5.3.1. Çocuğun değeri ölçeği	62
5.3.2. Evlilik doyum ölçeği	62
5.3.3. Öznel mutluluk ölçeği	62
5.4. Uygulama	63
5.4.1. Veri analizi	63
5.5. Araştırmanın Sayıltıları	63
5.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	63

6. BULGULAR	65
6.1. Verilerin Normallik Dağılımları.....	65
6.2. Ölçeklerin Güvenilirlik ve Yapı Geçerliliği İle İlgili Bulgular	66
6.2.1. Çocuğun değeri ölçeği (olumlu)	67
6.2.2. Çocuğun değeri ölçeği (olumsuz)	70
6.2.3. Evlilik doyumu ölçeği	72
6.2.4. Öznel mutluluk ölçeği	74
6.3. Araştırma Soruları İle İlgili Analizler	75
6.3.1. Çocuğa atfedilen değerler ve evlilik doyumu arasındaki ilişkilerin analizi.....	75
6.3.2. Çocuğa atfedilen değerler ve öznel mutluluk arasındaki ilişkinin analizi	79
6.3.3. Çocuğa atfedilen değerler ile çocuk sayısı arasındaki ilişkilerin analizi	81
6.4. Ek Bulgular.....	82
7. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	92
KAYNAKÇA	102
EKLER.....	116
Ek 1: Anket Formu	117
Ek 2: Çocuğun Değeri Ölçeği.....	126
Ek 3: Evlilik Doyumu Ölçeği	128
Ek 4: Öznel Mutluluk Ölçeği.....	129
Ek 5: Etik Kurul Onayı	130
ÖZGEÇMİŞ.....	131

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.1: Spranger'in Değer Sınıflandırması	8
Tablo 3.2: Rokeach'ın Değer Sınıflandırması	9
Tablo 3.3: Schwartz'ın Değer Sınıflandırması	10
Tablo 3.4: Uluslararası ÇDA'da Çocuğun Yaşlılık Güvencesi Olarak Görülmesi ...	23
Tablo 3.5: Türkiye Geneline Çocuk Sayıları	30
Tablo 5.1: Demografik Bulgular	59
Tablo 5.2: Çalışma Durumu ve Meslek Bulguları	61
Tablo 6.1: Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma, Minimum ve Maksimum Değerler	66
Tablo 6.2: ÇDÖ Faktör Yükleme Değerleri	68
Tablo 6.3: ÇDÖ Nihai Faktör Analizi Sonuçları	69
Tablo 6.4: ÇDÖ (Olumsuz) Faktör Yükleme Değerleri	71
Tablo 6.5: ÇDÖ (Olumsuz) Nihai Faktör Analizi Sonuçları	71
Tablo 6.6: EDÖ Faktör Yükleme Değerleri	73
Tablo 6.7: EDÖ Nihai Faktör Analizi Sonuçları	73
Tablo 6.8: ÖMÖ Nihai Faktör Analizi Sonuçları	75
Tablo 6.9: Çocuğa Atfedilen Değerler ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki	76
Tablo 6.10: Çocuğa Atfedilen Olumlu ve Olumsuz Değerlerin Olumsuz Evlilik Algısını Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	77
Tablo 6.11: Çocuğa Atfedilen Olumlu ve Olumsuz Değerlerin Evlilik Doyumunu Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	78
Tablo 6.12: Çocuğa Atfedilen Değerler Ve Öznel Mutluluk Arasındaki İlişki	79
Tablo 6.13: Çocuğa Atfedilen Olumlu ve Olumsuz Değerlerin Öznel Mutluluğu Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	80
Tablo 6.14: Çocuğa Atfedilen Değerler İle Çocuk Sayısı Arasındaki İlişki	81
Tablo 6.15: Çocuğa Atfedilen Olumlu ve Olumsuz Değerlerin Çocuk Sayısını Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	82
Tablo 6.16: Evlilikle İlgili Bulgular	83
Tablo 6.17: Evlilik Süresine Göre Evlilik Doyum Düzeyi Anova Analiz Sonuçları	84
Tablo 6.18: Evlilik Süresine Göre Evlilik Doyumu Post-Hoc Scheffe Analiz Sonuçları	84

Tablo 6.19: Çocukla İlgili Bulgular	84
Tablo 6.20: Çocuk Sonrası Değişimlerle İlgili Olumlu ve Olumsuz Maddelerin Frekansları.....	86
Tablo 6.21: Çocuk Sonrası Değişimlere Göre Evlilik Doyum Düzeyi Anova Analiz Sonuçları.....	87
Tablo 6.22: Çocuk Sonrası Değişimlere Göre Post-Hoc Scheffe Analiz Sonuçları .	89
Tablo 7.1: Araştırma Soruları İlişki Analizi.....	95

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1: Schwartz'ın (1994) Değerler Modeli	11
Şekil 3.2: Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı	18
Şekil 3.3: Aile Değerleri Ölçeği'nin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalamaları	27
Şekil 3.4: Çocuk Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı, 1935-2080	31
Şekil 3.5: Öznel İyi Olma Yapısı.....	47
Şekil 3.6: Çocukların Hayatın En Büyük Neşesi Olduğuna Dair Görüşler-Türkiye .	52
Şekil 4.1: Araştırmanın Modeli	56
Şekil 6.1: ÇDÖ Nihai Faktör Analizi Sonuçları - Scree Plot Grafiği.....	68
Şekil 6.2: ÇDÖ (Olumsuz) Nihai Faktör Analizi Sonuçları - Scree Plot Grafiği.....	70
Şekil 6.3: EDÖ Nihai Faktör Analizi Sonuçları - Scree Plot Grafiği	72
Şekil 6.4: ÖMÖ Faktör Analizi Scree Plot Grafiği	75

KISALTMALAR

ANOVA	: Tek yönlü varyas analizi
ASAGEM	: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
ÇD	: Çocuğun değeri
ÇDA	: Çocuğun değeri araştırması
ÇDÖ	: Çocuğun değeri ölçeği
EDÖ	: Evlilik doyum ölçeği
ESK	: Ekolojik sistemler kuramı
KMO	:Kaiser-meyer-olkin
ÖMÖ	: Öznel mutluluk ölçeği
Post-Hoc	: Çoklu karşılaştırma
SES	: Sosyo-ekonomik statü
SPSS	: Statistical package for social sciences
TAYA	: Türkiye aile yapısı araştırmaları
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TNSA	: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund
VIF	: Variance inflation factor
v.b.	: Ve benzeri
v.s.	: Vesaire

1. GİRİŞ

Bu araştırmanın konusu, evli ve çocuk sahibi olan çiftlerin çocuğa attettikleri değerin sahip oldukları çocuk sayıları ile öznel iyi olma ve evlilik doyum düzeyleri üzerindeki etkisinin irdelenmesidir.

Alan yazında çocuğa atfedilen değerin yaşanan bölge, eğitim durumu, gelir seviyesi, yaş ve cinsiyet gibi çeşitli boyutlara göre nasıl değiştiğini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Günümüze kadar evlilik tatmini ve öznel iyi oluş ile ilgili de pek çok araştırma yapılmıştır. Ancak literatürde çocuğa atfedilen değerin evlilik tatmini ve mutluluğa etkisi üzerinde bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada çocuğa atfedilen değer alt boyutlarının çiftlerin evlilik tatmini ve mutluluk düzeylerine katkısı merak edilerek araştırılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın sonuçları, ilgili literatüre katkı sağlayacaktır.

Evlilik, geçmişten günümüze pek çok araştırmanın konusu olmuştur. Yasal olarak eşlerin birbirine bağlanma sözleşmesi olarak ifade edilmektedir (Çağan, 2011). Literatürde evliliğin farklı değişkenlerle ilişkisi hakkında birçok çalışmaya rastlanmaktadır. İnsanların yaşam doyumları ve yaşam kalitesi gibi birçok alanı etkileyen bir kavramdır. Bunun yanı sıra, Türk toplumunda olduğu gibi birçok toplumda da en çok kabul gören ilişki biçimidir. Bireysel ve sosyal açıdan bakıldığında, kadın ve erkeği bir araya getiren ve onların biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını doyumaya yönelik bir kavram olduğu anlaşılmaktadır (Tarhan, 2005). Evlilik, aile kurmak ve gelecek kuşakları büyütmek için temel yapıyı oluşturduğundan dolayı önemli bir müessesedir.

Çocuk sahibi olmak ise evlilik yaşamında önemli bir rol oynamaktadır. Çocuk, beraberinde endişe, zorluk ve stres getirdiği gibi heyecan ve mutluluk da getirmektedir. Dolayısıyla ebeveynlerin yaşamında meydana gelen bu değişikliklerin hem olumlu hem de olumsuz yönleri bulunmaktadır (Deave ve Johnson, 2008). Evlilik yaşantısında çocuk sahibi olmanın hem bireysel hem de toplumsal huzur ve düzene katkıda bulunması konusu araştırmacıların ilgisini çekmektedir.

Evlilikte çocuk sahibi olmanın olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Örneğin; ekonomik açıdan çocuk ailenin üretim potansiyeline katkı sağlayabildiği gibi, çocuk bakım maliyetleri ve annenin işten ayrılması gibi nedenlerle aile gelirinde azalmaya da yol açabilmektedir. Bazı araştırmalarda çocuk sahibi olan bireylerin çocuk sahibi olmayanlara göre daha mutsuz oldukları (Alesina ve ark., 2004), yaşam doyumlarının daha düşük olduğu (Di Tella ve ark., 2003), ve evlilik ilişkilerinden daha az memnun oldukları görülmektedir (Twenge ve ark., 2003). Öte yandan, çoğu insan çocuk sahibi olmanın bağlanma ve yakın ilişki kurma ihtiyacını tatmin etmeye imkân sağladığını düşünmektedir (Hoffman ve Manis, 1979). Aassve ve ark. (2012), çocuk sahibi olmak ile mutluluk arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Mutluluk, insan sağlığını korumak açısından önemli bir duygudur ve bireylerin yaşamdan doyum almalarına katkıda bulunmaktadır (Şimşek, 2006). Bu yüzden mutluluğun araştırılması çoğu araştırmacı için önemli hale gelmiştir.

Evlilik doyumu ise bireyin kendi ilişkisindeki ihtiyaçları karşılama algısı ve kendi ilişkisine göre değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Tezer, 1986). Çiftlerin ilişkilerinin tüm süreçlerinde yaşadıkları hoşnutluk ve mutluluk duygularını ifade etmektedir. Başka bir deyişle evlilik doyumu, çiftlerin evliliklerindeki bireysel (eşlerin iletişim şekilleri, ilişkideki tutumları, cinsel tatminleri, v.s.) ve çevresel (işle ilgili problemler, kazancı paylaşma, kararlarda eşitlik, v.s.) unsurlardan elde ettikleri psikolojik tatmindir (Sokolski ve Hendrick, 1999). Heyman, Sayers ve Bellack (1994), evlilik doyumunu, çiftlerin uyumu, ilişkilerindeki mutluluk ve çiftler arasındaki ilişkinin kalitesi gibi kavramların uyum içinde işleyişi olarak açıklamaktadır. South ve Lloyd (1995) ise evliliğin pek çok faktörden etkilendiğini belirterek evlilik doyumunun değerlendirmesinde cinsiyet, kültür, eğitim, çocuk sayısı, evlenme biçimi ve cinsel uyum gibi değişkenlerin dikkate alınmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla, evlilik doyumu, çiftlerin evlilik ilişkisindeki mutluluk düzeyleri ve evliliklerinden beklentilerinin karşılanması olarak ifade edilen bir kavram olarak bu çalışmaya konu olmaktadır (Çağ ve Yıldırım, 2013; Eskin, 2012; Heyman ve ark., 1994; Tezer, 1996).

Bu çalışmada evli ve çocuk sahibi olan çiftlerin çocuğa attettikleri değer üzerinde durulmaktadır. Çünkü ebeveynlerin çocuklarına yükledikleri değerler, aile ve toplum içinde çocuğun yeri ve rolü ile aile sistemlerine ışık tutması bakımından

önemlidir. Çocuğa atfedilen değer, yaşanan çağa ve toplumlara göre farklılık gösterebilmektedir (Tunca, 2016). İçinde yaşanan toplum ve özellikleri, meslek, yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi etkenler; anne ve babaların çocuklarına yükledikleri değerlerin farklılık göstermesinde son derece etkili olmaktadır (Çağatay, 1977).

Çocuğun değeri ile ilgili ilk ve en kapsamlı ulusal çalışmalar Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı (1981) tarafından yapılmıştır. 1970'lerin ortasında ülke çapında yürütölmüş olan birinci araştırmada dokuz ülkeyi kapsayan bir araştırma projesinin bir parçası olarak çocuklara atfedilen değerler, çocuk doğurma nedenleri ve doğurganlığın sonuçları incelenmiştir (Duman, 2016). Çocuğun olumlu değerleri, ebeveynlerin çocuk sahibi olmak yoluyla sağladıkları ekonomik, sosyal ve psikolojik faydaların toplamı, çocuğun olumsuz değerleri de çocuğun ekonomik, psikolojik ve sosyal açıdan aileye verdiği zarar olarak açıklanmaktadır (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Örneğin; çocuğun olumlu ekonomik değeri çocukların sağladığı maddi ve ekonomik katkıları ve çocuğun anne ve babası tarafından yaşlılık garantisi olarak görölmesini, çocuğun olumlu psikolojik değeri ise anne ve babaya getirdiğı mutluluk, gurur, sevinç, sevgi gibi tatmin edici duygusal doyumları kapsamakta iken, çocuğun olumsuz sosyal değeri de çocuğı disipline etme sorunlarına ve iyi yetişmesiyle ilgili kaygılara dayanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2000). 1990 yılında Aile Değişimi Kuramını geliştirmesinden sonraki yıllarda çocuğun değeri ile ilgili daha küçük örneklem gruplarıyla ve farklı yöntemlerle çalışmalar yapılmış ve bulgular kıyaslanmıştır. En güncel araştırmalarda ideal çocuk sayısının, erkek çocuğa verilen önemin ve çocuktan maddi beklentilerin düştüğü, çocuğun psikolojik değerinin ise arttığı görölmüştür (Eser, 2016). Bu araştırmada evli çiftler tarafından çocuğa atfedilen değerlerin çocuk sayıları üzerindeki etkisi de göz önünde bulundurulmaktadır.

2. PROBLEM TANIMI VE ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çiftlerin evlilik doyumlarının ve iyi oluşlarının kültürümüzde kutsal olarak nitelendirilen aile kurumunun devamlılığı açısından sosyal ve psikolojik bir önemi bulunmaktadır. Çocuk sahibi olan evli bireylerin öznel mutluluk ve evlilik doyum düzeylerinin çalışılması, bireysel, ailevi ve toplumsal iyi oluşa hizmet edecektir. Bu çerçevede evli ve çocuklu çiftlerin çocuğa attettikleri değerin öznel mutluluk ve evlilik doyumları ile ilişkisi konusunda yapılan bu araştırmanın bulgularının çift ve aile psikolojik danışmanlığı alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, araştırmanın bulgularının çocuk sahibi olmak gibi kritik bir kararı verme konusunda evli çiftlere yardımcı olması beklenmektedir.

Çocuk sahibi olan evli bireylerin çocuğa nasıl değer verdiği, ne gibi iyi ve kötü özellikler attettiği bir taraftan çocuğun içinde büyüdüğü psikolojik ortamı belirlerken, diğer taraftan da çocuğun aile ve toplum içindeki yerini ve değerini tanımlamaktadır (Kağıtçıbaşı, 1981). Toplumlarda çocuğa atfedilen değerlerle ilgili yapılan güncel araştırmalarda çocuğa atfedilen psikolojik değerin önem kazandığı görülmektedir. Ailelerde çocuğun söz konusu psikolojik değerinin yükselmesi ebeveyn – çocuk ilişkilerinin önemini ortaya koymaktadır (Eser, 2016). Dolayısıyla bu ilişkilerde daha uzlaşmacı olunması yönünde bir motivasyona yol açabileceği düşüncesinden hareketle evlilik doyumuna çocuğa atfedilen değer alt boyutlarının katkısı merak edilerek araştırılmıştır. Ayrıca bu araştırmada ebeveynlerin çocuğa attettikleri değerin ve bunun çocuk sayıları üzerindeki etkisinin çalışılması, çocukla ilgili politikalara ya da mevcut politikaların değiştirilmesine yönelik bazı ipuçlarını ortaya koyacaktır.

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; evli bireylerin çocuğa attettikleri değerlerin ve cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi gibi demografik faktörlerin çocuk sayıları ile öznel iyi olma ve evlilik doyumu düzeyleri üzerindeki etkisini saptamaktır.

Bilindiği gibi aile, evliliği içinde barındıran ve toplumdaki değişimlerden en fazla etkilenen kurumlardan birisidir. Toplumsal değişimler göz önüne alındığında evlilik ilişkilerinin incelenmesi bilimsel açıdan önem taşımaktadır. Bu amaçla, çalışmada çocuğa atfedilen değerin yanı sıra evli ve çocuk sahibi bireylere ait demografik bilgiler incelenmektedir. Ülkemizde bu değişkenlerin bir arada olduğu araştırmalara sık rastlanmamakla birlikte son zamanlarda artan boşanma olayları neticesinde evlilik ve aile ile ilgili araştırmalara duyulan ihtiyaç artmıştır. Dolayısıyla çalışmadan elde edilen bilimsel bulguların ve evli çiftlerin evliliğe dair tatminlerine etki eden faktörlerin aydınlatılmasının, daha sağlıklı ve güçlü bir toplumun oluşumuna katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Bu araştırma, evli olan bireylerin öznel mutluluk ve evlilik doyum seviyelerinin çocuğa verdikleri değere göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını saptamayı hedeflemektedir. Bu nedenle araştırmada sosyal, ekonomik ve psikolojik değişkenler çocuğa atfedilen değer üzerinden incelenmektedir.

Aynı zamanda bu çalışmada çocuğa atfedilen değerin farklı demografik özelliklere göre nasıl farklılaştığı da incelenmektedir. Erkek ve kadınların çocuklara farklı değerler atfetmesi, erkek ve kadınların değişik ihtiyaçlarını ve çocuğa farklı anlamlar yüklediklerini yansıtmaktadır. Bunun yanı sıra çocuk sahibi çiftlerin evlilik doyumunu düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmaktadır ki literatürde kadınların ve erkeklerin ebeveynliğe yaklaşımlarının ve beklentilerinin farklı olduğunu gösteren bir çok çalışma bulunmaktadır (LaRossa ve LaRossa, 1981; Cowan ve ark., 1985). Öznel mutlulukla ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar tarandığında evli bireylerde öznel mutluluk ve bunun çocuğa atfedilen değer ilişkisiyle alakalı çalışmalara rastlanılmamıştır. Ayrıca bu çalışma kapsamında yapılan alan yazın taraması sonucu evli bireylerin çocuğa yükledikleri değerlerin evlilik doyumuna etkisinin incelendiği bir çalışmaya da ulaşılamamıştır. Dolayısıyla bu araştırmada elde edilen bulguların psikolojik iyi oluş ve evlilik doyumuna literatürüne katkıda bulunması ve çift ve ailelerle çalışan psikolojik danışmanlara ışık tutması beklenmektedir.

3. LİTERATÜR ÇALIŞMASI

Bu bölümde araştırmaya konu olan değer, çocuk, çocuğun değeri, evlilik ve aile, evlilik doyumu ile öznel mutluluk kavramlarıyla ilgili literatürde mevcut olan kuramlara dair açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Değer Kavramı

Sosyal bilimlere ilk olarak Znaniencki tarafından kazandırılan “değer” olgusu Latince “valere” kökünden türetilmiş olup kıymetli/güçlü olmak anlamına gelmektedir (Bilgin,1995). Değer, ulaşılmak istenen hedefe varabilmek için davranışı yönlendiren ilkeler bütünüdür (Schwartz, 2009). Değer kavramının psikoloji, antropoloji ve sosyoloji gibi farklı disiplinler tarafından kullanılması, ortak bir tanım yapılmasını zorlaştırmıştır. Çünkü her disiplin değerini kendisiyle ilgili olan boyutunu incelemiş, diğer kısmını ise göz ardı etmiştir. Dolayısıyla değerle ilgili genel-geçer bir tanım yapılamamıştır (Güngör,1993). Örneğin felsefe biliminde değerler nesnelci ya da öznelci görüşlere göre farklı sınıflandırılmıştır. Hedonist değerlerde olumlu olan haz, olumsuz olan acı, ahlaki değerlerde olumlu olan iyi, olumsuz olan kötü, bilişsel değerlerde olumlu olan doğru bilgi, olumsuz olan yanlış bilgi, estetik değerlerde olumlu olan güzel, olumsuz olan çirkin ya da dini değerlerde olumlu olan sevap, olumsuz olan günah olarak görülmektedir (Özlem,2002). Fichter (1990), sosyal değerler incelenirken üç temel unsurun göz önünde bulundurulması gerektiğini öne sürmüştür; değerini kendisi olan nesne, nesnenin sosyal ihtiyaçları karşılaması ve nesnenin yeterli bulunup takdir görmesi. Sosyolojide değerler, bir sosyal grup ya da toplumun işleyişini ve devamlılığını sağlamak için gerekli olan ortak kabul görmüş ilkelerdir (Başaran, 1992). Psikoloji bilimi ise değer kavramını duygu, düşünce ve davranışların düzenleyicisi ve yönlendiricisi olan inanç olarak ele almaktadır (Çalışkur, 2010).

Değer, bir nesnenin kendisinden çok o nesneye verilen önemdir. Değerler, kabul görülmüş, genelleşmiş ve standart hale gelmiş davranış ölçütleridir. Çağlar (2005)'a göre değerler kişilerin düşünce, tutum ve eylemlerinde belirli bir standarda göre ortaya çıkan kültürel unsurlardır. Değerler bilişsel süreçleri, bireysel tutum ve davranışları etkilerken aynı zamanda toplumun kültürel kalıplarından da etkilenmektedir. Parsons (1962)'a göre değer bir yandan toplumsal sistemin kurallarını oluşturmak için zemin hazırlarken diğer yandan bireyin seçimlerini kolaylaştırmaktadır.

Güngör (1993:19), değeri “bir şeyin arzu edilip edilmeyeceği konusundaki inanç” olarak tanımlamıştır. İnsanların önem verdikleri şeyleri, seçimlerini, arzu ettikleri ve etmedikleri durumları değerleri belirlemektedir. İnsanlar değer ve inançlarını başta aile olmak üzere etrafındaki kişilerden öğrenmekte ve öğrendikleri bu değerleri davranışlarına yansıtmaktadır. Ancak değer sadece kişiye özel bir olgu değildir (Aydın, 2010). Kişiler arasında paylaşılmakta ve bunun neticesinde aile değerleri, ahlaki değerler, kültürel değerler, örgütsel değerler, milli değerler ve evrensel değerler gibi tanımlamalar yapılmaktadır (Balcı ve Yelken, 2010).

Rokeach, değerleri belirli bir davranış ya da yaşam biçiminin bireysel veya sosyal olarak karşıt olan bir başka davranış ya da yaşam biçimine tercih edildiği inançlar olarak tanımlamış ve değerlerin bir toplumda yaşayan insanları birbirine bağlayıp dayanışma, birlik ve beraberlik sağlayan dinamik unsurlar olarak ifade etmiştir (Güven ve ark., 1973). İşte bu dinamik özelliğinden dolayı değerler tarım toplumundan endüstri toplumuna, gelenekselden moderne geçerken değişime uğramıştır.

Bir insan, grup ya da toplumu tanımak için değerlerine bakmak yeterlidir çünkü değer o insan, grup ya da toplum tarafından neyin iyi ve doğru olarak kabul edildiğini göstermektedir (Çalışkur ve Aslan, 2013). Ancak aynı grup ya da aynı toplum içinde yaşayan bireyler ortak değerlere sahip olmalı, aksi takdirde bireyler arasında değer çatışması meydana gelebilmektedir.

3.1.1. Spranger ve değer sınıflandırması

Alman bir filozof olan Eduard Spranger, 1928 yılında değerlerin sınıflandırılması ile ilgili çalışmaların ilkinin gerçekleştirmiştir (Güngör, 2000).

Spranger, insanların bireysel değerlerini bilimsel (kuramsal), ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dinsel (geleneksel) olmak üzere altı sınıfa ayırmıştır. Bu sınıflandırma Spranger (1928)'in “İnsan Tipleri” isimli eserinde tanımlamış olduğu altı insan tipine dayanmaktadır. Psikolojide değerlerin ölçümü ile ilgili ilk çalışma da yine Spranger tarafından geliştirilen “Değerlerin Tetkiki Testi”dir (Ulusoy ve Dilmaç, 2016).

Tablo 3.1: Spranger’in Değer Sınıflandırması

Değer Sınıfı	Özellik
Bilimsel (Kuramsal) Değer	Bilginin araştırılması, gerçeğin keşfedilmesi, muhakeme yapma, akılcı olma, eleştiri yapma arzusu baskındır.
Dini (Geleneksel) Değer	Bütünlük, birlik, dünyevi hazzardan feragat etmek ve ilahi ya da ideal olarak hayatın anlamını keşfetme arzusu baskındır.
Ekonomik Değer	Yararlı ve pratik olanla ilgilenme, zaman ve para gibi yatırımlardan kazanç elde etme arzusu baskındır.
Estetik Değer	Şekil ve uyum tutkusu ile sanatın gerekliliği baskındır.
Politik Değer	Güç ve iktidar tutkusu baskındır.
Sosyal Değer	İnsan sevgisi, diğerlerine yardım etme tutkusu baskındır.

Kaynak: Yazıcı (2006)

3.1.2. Rokeach ve değer sınıflandırması

Sosyal psikolog Milton Rokeach’a göre değerler ideal davranış tutumları ya da yaşam hedefleri ile ilgili inançlardır. Değerler insan zihninde derecelendirilip hiyerarşik bir biçimde örgütlenmektedir (Güngör, 2000). Bundan ötürü değer sistemi, atfedilen öneme göre tercih edilen davranış stilleri ya da yaşam gayeleriyle ilgili inançların organizasyonudur (Rokeach, 1973). Değerlerle ilgili sıra dışı bir sınıflandırma yapan Rokeach, tüm insanların 36 benzer değeri paylaştıklarını öne sürmüş ve bu 36 değeri amaç değerler ve araç değerler olmak üzere iki gruba ayırmıştır (Durmuş, 1996). Amaç değerler, insan hayatına yön veren ve yaşamın temel amaçlarını içeren değerlerdir. Ben-merkezli ya da toplum-merkezli olabilirler. Örneğin kendine saygı ve iç huzur ben-merkezli amaç değerler iken eşitlik ve ulusal güvenlik toplum-merkezli amaç değerlerdir (Smith ve Schwartz, 1997, akt.: Erkenekli, 2009). Amaç değerler isim olarak ifade edilmektedir. Araç değerler ise amaç değerlere ulaşmayı sağlayan ve bu değerlere ulaşmak için benimsenen davranış tarzlarını barındıran ikincil değerlerdir. Araç değerler bireyler-arası ilişkilere odaklanan ahlaki içerikli veya bireyin kendisiyle ilgili özelliklere odaklanan

yeterliliğe ilişkin değerler olabilmektedir (Bilgin, 2003). Araç değerler sıfat olarak ifade edilmektedir.

Tablo 3.2: Rokeach'ın Değer Sınıflandırması

Amaç Değerler	Araç Değerler
Aile Güvenliği	Affedici
Barış İçinde Bir Dünya	Bağımsız
Başarı Hissi	Cesaretli
Bilgelik	Dürüst
Eşitlik	Entelektüel
Gerçek Dostluk	Geniş Görüşlü
Güzellikler Dünyası	Hırslı
Heyecan Verici Bir Yaşam	İtaatkar
İç Huzur	Kendini Kontrol Edebilen
Kendine Saygı	Kibar
Mutluluk	Mantıklı
Olgun Sevgi	Muktedir
Özgürlük	Neşeli
Rahat Bir Yaşam	Sevecen
Selamet	Sorumluluk Sahibi
Sosyal Kabul	Temiz
Ulusal Güvenlik	Yaratıcı
Zevk	Yardımsever

Kaynak: Brand, (1999:44)

3.1.3. Schwartz ve değer sınıflandırması

“Temel İnsani Değerler Teorisi” nin yaratıcısı olan sosyal psikolog Shalom H. Schwartz, değerlerin insanların yaşamlarında neyin önemli olduğunu gösterdiğini ancak bazı insanların önem atfettiği değerlerin diğerleri için önemli olmayabileceğini ileri sürmüştür (Dilmaç ve ark., 2009).

Schwartz'a göre değerler:

- İnançlar tarafından oluşturulmaktadır.
- Motive edici işleve sahiptir.
- İnsanların ulaşmak istediği hedefleri kapsamaktadır.
- Soyut amaçlardır.

- Olayların ve içinde bulunulan pozisyonların muhakeme edilmesinde rol oynadıkları için rehber görevi görmektedir.
- Öncelik sırasına göre yani bir kriterin diğerine kıyasla önem derecesine göre sıralanmaktadır (Schwartz, 2006, akt: Körükçü ve ark., 2016).

Schwartz teorisini geliştirmek için değer yöneliminin yapısı ve içeriği hakkında pek çok ülkede ampirik olarak desteklenmiş bir çalışma yapmıştır. Çalışmasında elde ettiği verileri bireysel ve sosyal olarak iki seviyede incelemiştir. Bireysel seviyedeki incelemelerde değerleri insanların yaşamlarına yön vermedeki önemlerine göre, sosyal seviyedeki incelemelerde ise değerleri toplumsal normlara dayalı soyut inançlarına göre ele almıştır (Karaca, 2008).

Schwartz teorisinde değerleri, üç temel evrensel ihtiyacın bilişsel temsilleri olarak incelemiştir. İnsanın biyolojik ihtiyaçları, sosyal etkileşimlerini düzenleme ihtiyaçları ve toplumsal gereklilikleri yerine getirme ile ilgili ihtiyaçları olarak belirlemiş olduğu bu üç evrensel ihtiyaçtan yola çıkarak birbiriyle ilişkili olan 10 değer tipi gruplaması yapmış ve 56 adet değer maddesi sıralamıştır (Schwartz,1992, akt: Polat ve Çalışkan, 2013). Aşağıdaki tabloda değer listesinde bulunan değer tipleri ve değer maddeleri sunulmaktadır.

Tablo 3.3: Schwartz'ın Değer Sınıflandırması

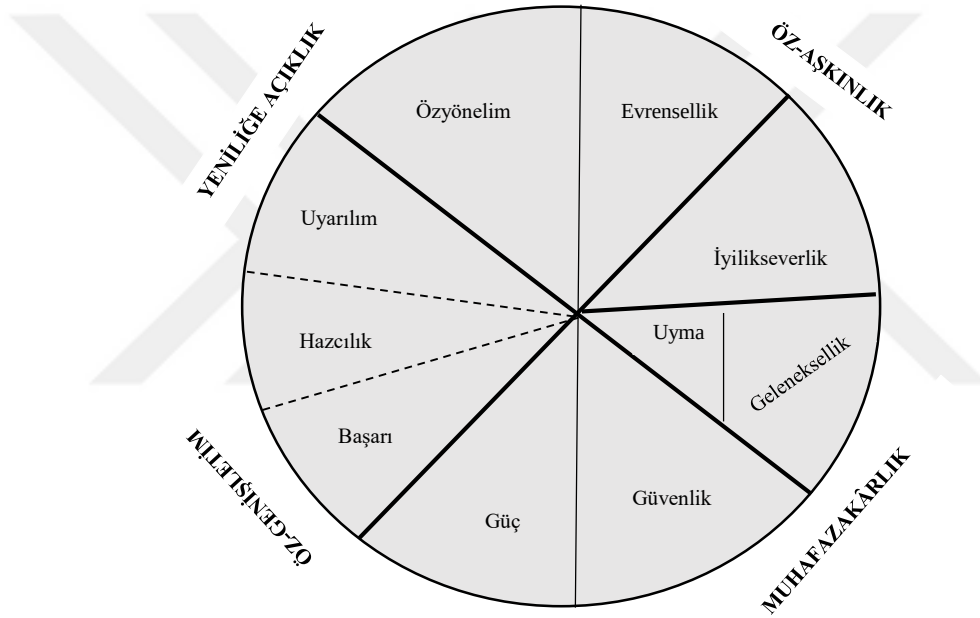
Değer Tipleri	Alt Değerler
Başarı	Başarılı olmak, yetkin olmak, zeki olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak.
Evrensellik	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, barış içinde bir dünya istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak.
Geleneksellik	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın sunduklarını kabul etmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak.
Güç	Sosyal güç sahibi olmak, zengin olmak, otorite sahibi olmak, toplumdaki sosyal görüntüsünü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek.
Güvenlik	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, aile güvenliği, bağlılık duygusu, iyiliğe karşılık vermek, temiz olmak, sağlıklı olmak.
Hazcılık	Zevk, hayattan tat almak, cinsellik, arzularına düşkün olmak.
İyilikseverlik	Yardımsever olmak, dürüst olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, bağışlayıcı olmak, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi ve anlamlı bir hayat
Öz-yönelim	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, özsaygısı olmak.
Uyarılım	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.
Uyma	Kibarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, öz-denetim yapabilmek.

Kaynak: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı,(2000:61), Akbaş, (2004:34)

Schwartz, sınıflandırdığı 10 değer tipini birbirine zıt iki boyuta göre döngüsel bir ilişki içinde konumlandırmıştır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı,2000):

- Öz-genişletim X Öz-aşkınlık
(Hazcılık, güç ve başarı) (Evrensellik ve iyilikseverlik)
- Muhafazakârlık X Yeniliğe açıklık
(Geleneksellik, güvenlik ve uyma) (Uyarılım, hazcılık ve öz-yönelim)

Schwartz, bireysel değerleri yeniliğe açıklık ve öz-genişletim, sosyal değerleri ise öz-aşkınlık ile muhafazakârlık başlıkları altında toplamıştır (Schwartz, 1994, akt: Karaca, 2008).

Şekil 3.1: Schwartz'ın (1994) Değerler Modeli

Kaynak: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000:59-76)

Öz-genişletim bireyin büyüme ve gelişme ihtiyacına dair değerleri barındırdığı için mikro düzeyde, öz-aşkınlık ise toplumun geleceğine ilişkin değerler barındırdığı için makro düzeyde kaygı içermektedir (Dilmaç ve ark., 2009). Muhafazakârlık başlığı altında toplanan değerler tehdit karşısında bireyi korumaya yönelik sosyal değerler iken, yeniliğe açıklık başlığı altında toplanan değerler bireysel amaçlara yönelik ve herhangi bir kaygı taşımayan değerlerdir (Schwartz, 2006, akt: Körükçü ve ark., 2016). Sınıflandırmadaki her değer bir diğeriyle uyum ya da karşılık içindedir. Örneğin; güvenlik ve güç değerleri belirsizlikten kaçınma ve kontrolü

sağlama ile ilgili olduklarından dolayı birbirine benzemekte, diğer taraftan iyilikseverlik ve başarı değerleri birbiriyle çatışmaktadır (Schwartz 1992, akt: Demirutku ve Sümer 2010,). Çünkü başarı kişinin kendi başarısına odaklanmasına, iyilikseverlik ise diğerlerinin başarılı olması için onlara yardım etmeyi içermektedir (Ros ve ark., 1999).

3.2. Çocuk Kavramı

Çocuk kavramı, yüzyıllar boyunca birçok bilim dalının odak noktası olmuştur. 1989'da yayımlanan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocuk on sekiz yaşına gelmemiş insan olarak tanımlanmaktadır (UNICEF, akt: Sağlam ve Aral, 2016). TDK' da ise çocuk, insan yavrusu, küçük yaştaki kız ya da erkek, soy bakımından oğul veya kız evlat, bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız olarak ifade edilmektedir (Şirin, 2011). Çocukla ilgili yapılan çoğu tanımlamalarda çocuğun yetiştikten farklı olduğu ve buna göre farklı davranış ve uygulamalara tabi tutulması gerektiği vurgulanmaktadır (Aydın, 2013).

Bireylerin yaşam boyunca geçirdiği değişimlerin betimlenmesi ve açıklanması ile ilgilenen gelişim psikolojisinde başta Freud, Erikson, Piaget ve Havighurst olmak üzere birçok önemli isim çocukluk dönemlerini içeren çalışmalar yapmışlardır (Aydın, 2004). Freud, çocuğun yetişkinlere özgü tüm cinsel dürtülere sahip olduğunu vurgulamış ve psikoseksüel gelişim kuramında gelişimi doğumdan 18 yaşa kadar beş dönemde incelemiştir (Freud, 2002, akt: Güleç, 2013). Freud çocuğun cinsel gelişimini öne çıkarmış, Piaget ise çocuğu çok boyutlu ele alarak onun zihinsel yönünü öne çıkarmıştır. Bu süreçte Erikson çocuğun çevre ile etkileşiminin önemini vurgulamış, sosyalleşmeyi öne çıkararak, çocukluk döneminin ne derece etkili olduğunu ifade etmiştir. Havighurst, gelişim görevleri modelinde gelişimin biyolojik, sosyal ve kültürel boyutunun önemine dikkat çekmiş ve gelişimi ilk üç dönemi çocukluk diğer üç dönemi yetişkinlik olmak üzere altı döneme ayırmıştır (Aydın, 2004). Vygostky ise sosyal çevre ile etkileşimin çocuk üzerindeki etkileri üzerinde durmuş, çocukların çok boyutlu ve gelişimsel bir anlayışla değerlendirilmesini istemiştir (Khun ve Siegler, 2006: 4-499-624; Baran, 2011: 205).

Çocukluk biyolojik, psikolojik ve aynı zamanda kültürel bir olgudur. Dolayısıyla çocuğun tanımı zaman içinde tarihsel, sosyal ve kültürel değişimlere

bağlı olarak çeşitlenmiştir. 21. Yüzyılda çocuk ile ilgili yapılan tanımlar, çocuğu hem kişisel hem de çevresel özellikleri ile bir bütün olarak değerlendiren, gelişimsel özelliklerine ve sahip olduğu haklara saygı gösteren bir bakış açısını yansıtmaktadır (Postman, 1992).

Günümüze gelene kadar her çağda çocuğa farklı anlamlar yüklenmiştir. Orta Çağ'da çocuklara kötü davranılmış ve çocuk köle ya da mülk gibi muamele görmüştür. 17. yy'da ise püritanlar çocuğu günah simgesi, şövalyeler ise ayak bağı olarak görmüştür. Çocuğun ve çocukluğun tarihsel gelişiminin incelenmesi Aries (1962)'in "Çocukluğun Yüzyılları" çalışması ile başlamıştır. Aries, çocukluğun yetişkinlikten ayrı bir dönem olarak 16. yy.'da ele alınmaya başlandığını, bundan önce çocuk ve yetişkini birbirinden ayıran bir düzenin mevcut olmadığını ileri sürmüştür (Sağlam ve Aral, 2016).

Aries, Orta Çağ'da çocukluk kavramının bulunmadığını çünkü çocukların bakım verene olan ihtiyaçları sonlanınca yetişkin dünyasının bir ferdi haline geldiklerini öne sürmüştür (Tan, 1989). Çocukların küçük yetişkinler olarak görüldüğü ve önemsenmediği Orta Çağ bakış açısına karşı çıkan John Locke çocuk zihnini boş bir levhaya (tabula rasa) benzetmiş ve bu boş levhanın aileler, öğretmenler ve devlet tarafından faydalı bilgilerle donatılması gerektiğini belirterek çocuğa bakış açısının değişmesinde önemli rol oynamıştır (Akbaş ve Topçuoğlu, 2009).

Jean Jacques Rousseau, kendi kararlarını alabilen ve uygulayabilen, özgüveni yüksek, kendini sorunsuz ifade edebilen, problem çözen, davranışlarını kontrol eden, barışçıl çocuklar yetiştirilmesi yönündeki görüşleri ile çocuğa ilişkin bakış açısında kökten bir değişime neden olmuştur (Korkmaz, 2012: 19).

Postman ise 1994 yılında "Çocukluğun Yok Oluşu" isimli çalışmasında çocukluğun toplumsal bir gelişme olan matbaanın icadıyla eş zamanda icat edildiğini ifade etmiştir. Ona göre Rönesans ile kullanılmaya başlanmış olan çocuk kavramı, günümüz açısından baktığımızda dönemin en insancıl buluşudur (Postman,1994).

Wall (2010), çocuğa dair üç yaklaşım geliştirmiştir. İlk olarak tepeden alta yaklaşımında çocuk topluma aittir ve eğitilerek toplum düzenine katkı sağlaması gerekmektedir, İkinci bir yaklaşım olan alttan tepeye yaklaşımında, saflığı ve iyiliği

simgeleyen çocuğun yetiştirilip içindeki potansiyeli kullanabilir hale gelmesine olanak sağlanmalıdır. Wall, üçüncü yaklaşımı olan gelişimsel yaklaşımında ise çocuğu tarafsız ele almış, çocukluğun yetişkinliğe geçiş dönemi olduğunu belirtmiştir (Corsaro,1997).

Sanayi devrimi ile birlikte çocukluk kavramı yeni bir sorun ile karşı karşıya kalmıştır. Başta Amerika ve İngiltere gibi gelişmiş sanayi ülkelerinde yoksul aile çocukları fabrikalara yeni bir iş gücü oluşturmak için kullanılmış ve reşit olmadan çalışmaya başlamalarıyla adeta bu çocukların çocuklukları ellerinden alınmıştır (Spring, 2014: 58-59; Yapıcı ve Yapıcı, 2004).

Teknolojik ve endüstriyel devrim ile birlikte sağlanan ilerlemeler, donanımlı insana olan ihtiyacı arttırmış ve sonuç olarak çocukların fabrikalardan okullara yönlendirilmeleri zorunlu olmuştur (Akbaş ve Topçuoğlu, 2009). Bu durum çocuklara olan yaklaşımı değiştirmiş, 19.yüzyıl sonu ile 20.yüzyıl başları çocuğa ait dünyanın yeniden ele alındığı bir zaman dilimi haline gelmiştir. Bu durum birçok araştırmacı tarafından çocukluğun keşfedilmesine yönelik çalışmalar yapılmasına yol açmıştır. (Yapıcı ve Yapıcı, 2004).

Orta Çağ'ın karanlıklarından kurtulan insanlık Aydınlanma Çağı ile birlikte farklı bakış açılarının ele alındığı, özellikle çocuğa ve eğitimin önemine ilişkin görüşlerin ön plana alındığı, çocukların da birer birey olarak görülüp yurttaş olarak ele alındığı ve ebeveynlerin çocuk üzerindeki otoritesinin kırıldığı bir döneme geçiş yapmıştır (Karakuş Öztürk, 2017).

Rönesans ve Aydınlanma Çağı ile başlayan tüm bu gelişmeler, çocukların toplum ve aile içindeki durumlarının değişmesine ve çocukların doğalarının tanınmasına olanak sağlamıştır. Aydınlanma ile birlikte çocukların masum ve güçsüz canlılar olduklarına ilişkin oluşan algı, aileleri çocuklarına karşı ilgili ve şefkatli davranmaya, onları korumaya yönlendirmiştir. Bu dönemde çocuğun babanın mutlak otoritesinde olmadığı görüşüyle birlikte otorite kavramı pedagoji ve eğitim gibi kavramların kapsamına girmiş, böylece çocuk bakımı profesyonel bir nitelik kazanmıştır. Anne-çocuk ilişkilerinin önem kazanması, yine bu gelişmelerin sonucunda gerçekleşmiştir (Aydın, 2013).

Tarım ekonomisinden sanayi ekonomisine geçiş ile birlikte hızlı bir kentleşme süreci yaşanmış, çocuk ölümleri azalmış, değışen iş yaşamı ile kadının ve erkeğin iş gücüne katılım oranı artmış ve aile içinde duygusal bağ önem kazanmıştır (Tan, 1989).

Çağdaş sanayi toplumlarının ailesi karı-koca ve çocuklardan oluşmaktadır. Kentleşme ve nüfusun şehir merkezlerine yönelmesiyle aile kavramı daralmış, çekirdek aile adını almıştır. Ailedeki üye sayısının azalması, laikleşme, sanayileşme ve insan haklarının gelişmesi çekirdek ailenin doğmasına zemin hazırlamıştır (Erkut ve ark., 2017). Sanayileşme ve kentleşme olgusu çekirdek aile şeklini dünyanın her yanına yaymıştır. Dolayısıyla çekirdek aile, modern sanayi toplumlarının doğurduğu toplumsal bir özelliktir.

Modern çekirdek ailenin en önemli özelliğı, medeni kanuna istinaden kurulmuş olmasıdır. Bu aile modelinde tek eşli evlilik geçerlidir. Babanın otoritesi ortadan kalkmış, çekirdek aile üyeleri arasında karşılıklı hak ve görevlerin paylaşımı söz konusu olmuştur. Bu ailede herkes bakabileceğı kadar çocuk sahibi olmak istediğinden ötürü ailedeki çocuk sayısı azalmıştır (Ünal, 2013).

Montessori ailedeki çocuk algısı üzerinde önemle durarak, çocuğun doğuştan var olan potansiyelinin gelişmesi için uygun çevre şartlarının sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Çocuğun kendisi için hazırlanmış çevrede özgürce seçim yapabilmesi, sorumluluk alabilmesi ve bağımsızlığını kazanması çocuğun birey olarak özel ve farklı olduğunun kabul edilerek ona saygı gösterilmesi önemlidir (Montessori, 1995). Montessori gibi çocuğun kimliğini öne çıkaran bakış açılarının yaygınlaşması çocuk ve çocukluk anlayışında önemli gelişmeler yaşanmasına sebep olmuştur.

Post-modern dünyada, çocukla geçirilen nitelikli zaman büyük bir öneme sahiptir ve iyi ebeveyn olmak, ancak çocukla geçirilen kaliteli zaman ile mümkün olabilmektedir (Yıldırım ve Yıldırım, 2009).

Çocukların mümkün olan en iyi şartlarda toplumsal yaşama hazırlanması dünyanın çocuk gelişimi ve eğitimi politikalarının temel bağlamı haline gelmiştir (Tuğrul ve Yılmaz, 2013). Ayrıca çocuğa yönelik bakış açısının değışmesi hukuki metinlere de yansımış, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi 1989 yılında

191 ülke tarafından kabul edilerek çocuğun varlığının ve haklarının korunmasında önemli bir belge haline gelmiştir (Akyüz, 2012).

Corsaro (1997)'ya göre toplumdaki çocukluk algısı tarihsel olarak değişime uğrasa da her dönemde varlığını korumuş ve hiçbir zaman kaybolmamıştır. Dolayısıyla çocuğa her kültürde ve her zaman diliminde farklı anlamlar yüklendiğinden beynelmilel bir çocuk tanımlamasından söz etmek mümkün değildir.

3.3. Çocuğa Atfedilen Değerler

Çocuk dünyası, farklı değer ve duygulara konu olan sembolik bir dünyadır ve değerler dünyası ile yakın bir ilişki içindedir. Çocuk bazıları için bir zenginlik, güç, gösteriş, başarı ve övünç kaynağı iken bazıları için zaman ve para kaybı ve bir çatışma kaynağıdır (Tunca, 2016). Ancak olumlu ya da olumsuz çocuğa atfedilen değer ne olursa olsun çocuk aile olabilmenin koşuludur. Diğer bir ifadeyle çocuk aileyi simgelemektedir. Aile çocukla var olmakta, çocukla çevre ve toplumda kabul görmekte, çocuk üzerinden rol ve kimlik kazanıp iletişim kurmaktadır (Yolcuoğlu, 2012).

Çocuğun evlilik üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Örneğin çocuğun evliliğe olumlu etkileri çiftin evlilik ilişkisini pekiştirmesi, çifte hayattan haz alma, başarma ve tatmin olma duygularını kazandırmasıdır. Çocuğun evliliğe olumsuz etkilerine örnek olarak ise eşler arasında yakınlaşmaya engel olması ile eşler arasında uyuşmazlık ve çatışmaya neden olması sayılabilmektedir (Şener ve Terzioğlu, 2002). Çocuğun evlilik üzerindeki ister olumlu ister olumsuz tüm etkiler, çocuğun değerine, çocuk ile ilgili düşüncelere ve çocuktan beklentilere yön vermektedir (Hollos ve Larsen, 1997).

Çocuğa atfedilen değer (ÇD) kişiden kişiye, aileden aileye değişiklik göstermektedir. ÇD sadece kişilerin ve ailelerin değil aynı zamanda toplumun değerlerini de yansıtmaktadır. Bundan dolayı ÇD, çocuğun aile ve toplum içindeki yerini ve rolünü belirlerken, ailenin dinamiği ve yapısı hakkında da bilgi vermektedir (Duman, 2016). Kağıtçıbaşı ÇD'yi ebeveynlerin çocuk sahibi olarak sağladıkları ekonomik, sosyal ve psikolojik fayda ve maliyetlerin toplamı olarak açıklamış ve ÇD'yi ekonomik, sosyal ve psikolojik olmak üzere üç alanda incelemiştir. Üç alanda da ÇD ile ilgili olumlu ve olumsuz bileşenler bulunmaktadır. Çocuğun ev

ekonomisine ve ev işlerine katkıları ile gelecek teminatı olarak görülmesi ÇD'nin olumlu ekonomik değerini oluştururken, çocuğun yetiştirilmesi esnasında yapılan masraflar çocuğun olumsuz ekonomik değerini oluşturmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1981). Çocuğun aile-soyunun devamlılığını sağlaması, erkek çocuk sahibi olmanın getirdiği saygınlık, çocuk sahibi olmanın yetişkinlik ve olgunluk belirtisi olması, çocuğun toplum kurallarına uyması ve topluma yararlı bir birey olması çocuğun olumlu sosyal değerini oluştururken, disiplin sorunları, çocuğun geleceğiyle, iyi yetiştirilmesiyle ve toplum içindeki saygınlığıyla ilgili endişeler de çocuğun olumsuz sosyal değerini oluşturmaktadır (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Çocuğun aileye sağladığı şenlik, eğlence, arkadaşlık, sevgi, eşleri birbirine yaklaştırma, çocuk büyürken hissedilen başarı ile güç duygusu, çocuğun büyümesini görme hazzı ve çocukta yaşamak çocuğun psikolojik değerinin olumlu bileşenlerini oluştururken, duygusal yük, üzüntü, sorumluluk, ebeveynlerin zamanının, çalışma olanaklarının ve davranışlarının kısıtlanması, yorgunluk, uykusuzluk ile eşlere verebileceği zararlar da çocuğun psikolojik değerinin olumsuz bileşenlerini oluşturmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1995).

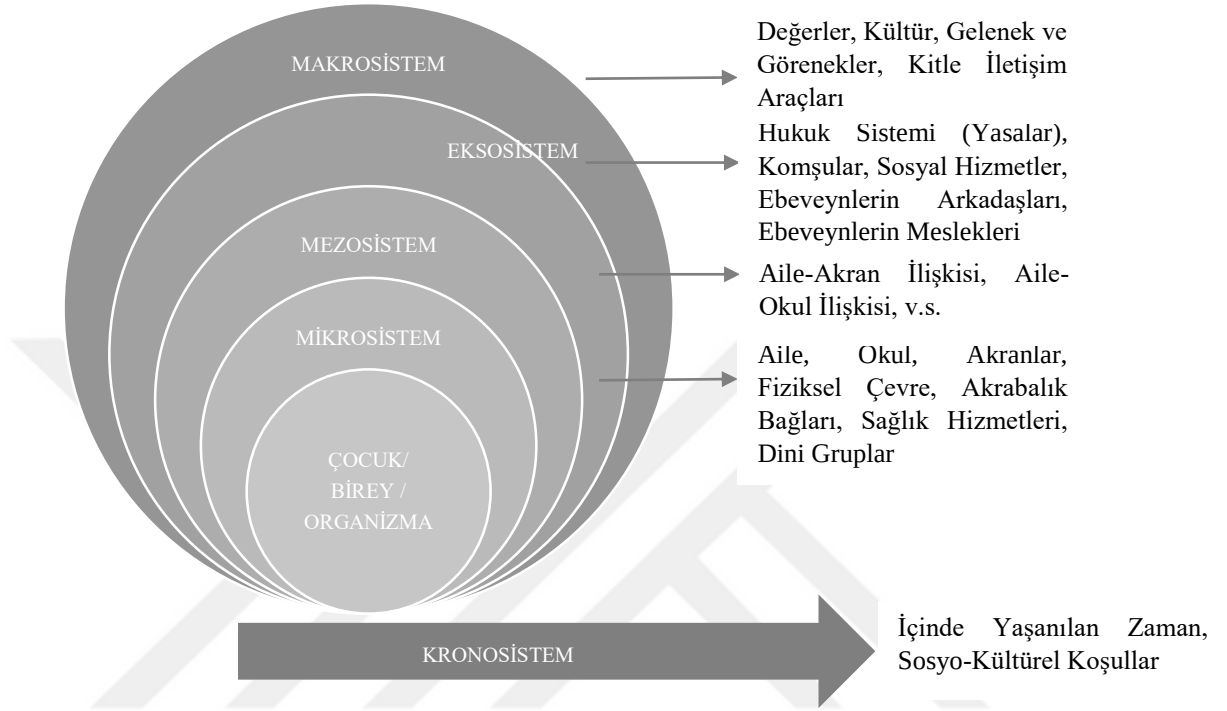
3.3.1. Çocuğun değeri ile ilgili kuramlar

Bu bölümde çocuğu merkeze alan ekolojik sistemler kuramı, çocuk ve çocuğa atfedilen değer ile ilgili olarak sosyo-ekonomik kuram ile aile değişim kuramı ele alınmaktadır.

3.3.1.1. Ekolojik sistemler kuramı

Ekoloji, canlı varlıkların kendi kendileriyle ve etraflarındaki çevreyle olan ilişkilerini inceleyen bilim dalıdır. Urie Bronfenbrenner tarafından 1970'lerde geliştirilmiş olan Ekolojik Sistemler Kuramı (ESK) ise bireyin toplum içindeki karşılıklı etkileşimini başka bir deyişle toplumsallaşma sürecini temel almaktadır (Aksel ve ark., 2007). Bronfenbrenner “İnsan Davranışının Deneysel Ekolojisi” adlı eseri ile bilime kazandırdığı kuramında insan gelişiminin yine insanın merkezde olduğu ve sistemlerden oluşan bir çevre içinde gerçekleştiğini öne sürmektedir. Sistemler, çevresiyle etkileşim halinde olan ve karşılıklı olarak birbirine etki eden toplulukları ifade etmektedir. ESK çocuğu merkeze alan mikrosistem, mezosistem, eksosistem ve makrosistem olmak üzere dört alt-sistemden oluşmaktadır

(Bronfenbrenner, 1979). Kronosistem ise tüm katmanları içeren, içinde bulunulan zaman ve sosyo-kültürel koşullar tarafından belirlenen dış katmandır. Çocuğun içinde büyüyüp geliştiği biyolojik sistem Şekil 3.2’de görüldüğü gibi ortak merkezi olan dairesel sistemlerle sembolize edilmektedir (Bee ve Boyd, 2009).

Şekil 3.2: Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı

Kaynak: (<https://docplayer.biz.tr/108193956-Baba-katilimi-kilavuzu.html> ,s:28)

ESK insan davranışının toplumun yapısı ile ilişkili bir biçimde ele alınması gerektiğini öne sürerek psikolojiye önemli katkıda bulunmuştur. Bu kuram, insan ve toplum sağlığının kaynağını açıklarken birbiriyle bağlantılı olan çok boyutlu yapısal bir sistemin mevcut olduğunu vurgulamaktadır (Grzywacz,2000). Bronfenbrenner (1979)'in kuramında sözünü ettiği sosyo-kültürel katmanlar bireyin doğrudan ilişkili olduğu ailesi ve akranlarından başlamak üzere kendisine en uzak olan dıştaki katmana kadar uzanmaktadır. ESK'nın özellikleri şunlardır:

- Çocuk/birey/organizma merkezdedir.
- Çocuk çevresi ile karşılıklı etkileşim halindedir.
- Çocuğun gelişim seviyesi, çocuğu çevreleyen sistemlerle yaşadığı deneyimlerin kalitesi ile ilintilidir.

- Çocuğun sistemlerle olan ilişkisinin niteliği ve miktarı çocuğu etkilemektedir.
- Çocuk bir sisteme doğrudan dâhil olmasa bile gelişimi etkilenmektedir.
- Çocuğun sağlıklı gelişimi için sistemler arasındaki etkileşimin kalitesi ve tutarlılığı önemlidir (Bronfenbrenner, 1979, Akt; Doğan 2010).

Çocuk/birey/organizma, ESK'nın temelini oluşturan bir yapıdır. Cinsiyet, yaş ve zekâ gibi özellikleri içermektedir (Öztürk ve ark., 2014). Mikrosistem, çocuğun karşılıklı etkileşim içinde olduğu en içteki katmandır. Mikrosistem bireyin gelişimi üzerinde en büyük etkiye sahip olan sistem olup aileyi, akranları, okulu, akrabaları, fiziksel çevre, sağlık hizmetleri ve dini grupları kapsamaktadır (Danış, 2010). Mikrosistemden sonra gelen katman olan mezosistem, aile-akran, aile-okul, aile-akraba gibi mikrosistemde bulunan birimlerin etkileşimlerini içermektedir. Eksosistem çocuğun gelişimini dolaylı yoldan etkileyen ebeveynlerin meslekleri ve arkadaşları, komşular, yasalar gibi birimleri barındırmaktadır (Bronfenbrenner ve Morris, 2006). Makrosistem ise çocuğun gelişimi üzerinde dolaylı etkisi olan değerler, kültür, gelenek ve görenekler ile kitle iletişim araçlarını kapsamaktadır. Kronosistem, zaman ve tarihsel koşullar tarafından belirlenen savaş, ekonomik kriz ve darbe gibi toplumsal değişimleri içeren en dıştaki ve bireye en uzak sistemdir (Bronfenbrenner, 1979, akt; Doğan 2010).

3.3.1.2. Sosyo-ekonomik kuram

Önceden daha çok iktisatçıların çalışmalarında incelenen ÇD, 1970'li yıllardan sonra genişletilerek ev ekonomisi düzeyinde insana yapılan yatırım olarak da incelenmeye başlanmıştır (Kağıtçıbaşı,1981). Pek çok çalışmacı çocuğun ekonomik değeri üzerinde araştırmalar yapmıştır. Örneğin Leibenstein (1974), çocuğun bir üretim aracı ve aynı zamanda bir tüketim malı olması üzerinde durmuştur. Freedman ve Thorton (1982), çiftlerin çocuk yapma kararı verirken evliliklerinin ilk yıllarındaki geliri temel aldıklarını ifade etmişlerdir. Schultz (1973), kadının gelir kaynağı işindeki maaşı olduğu için zaman değerinin ve çocuk yapmanın fırsat maliyetinin göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir. Becker ve Lewis (1973)'in geliştirdiği modelde ise aileler, çocuklarının hem niceliğinden hem de niteliğinden fayda sağlamaktadır. Çocuğun niteliği arttıkça, yeni bir çocuğu yetiştirme maliyeti de artacak ve bunun sonucunda çocuk sayısı azalacaktır. Benzer

biçimde çocuğun niceliği arttıkça, ilave bir birimlik nitelik artış maliyeti de artacağından çocuğun niteliği azalacaktır (Tunca, 2016).

Bazı alan çalışmalarında ÇD doğurganlık davranışıyla ilişkili olarak ele alınmıştır (Kağıtçıbaşı, 1981). Örneğin; kesişen nesiller modeli kapsamında yapılan doğurganlık analizinde ebeveynlerin çocuklarını yatırım unsuru olarak görmekte olduğu öne sürülmüştür. Bu modelde ebeveynlerin çocuk sayısına karar vermelerinde en etkili faktör, yaşlandıklarında mevcut yaşam standartlarını muhafaza etme isteğidir (Boldrin ve Jones, 2002). Çocuklar ebeveynlerine maddi yardımda bulunarak adeta bir sigorta işlevi görmektedir. Modelde çocukların ebeveynlerine yapacağı parasal yardımın miktarı, kardeşler arasındaki işbirliğine göre değişim göstermektedir. İşbirliğinin olduğu durumda yardım tutarı artacak ve bunu sağlamak isteyen ebeveynler daha çok çocuk sahibi olmak isteyeceğinden doğurganlık da artacaktır (Yavuz ve Güllüoğlu, 2019).

3.3.1.3. Aile değişim kuramı

Modernleşme ve teknolojik gelişmeler insan gücüne olan ihtiyacı azaltmış ve bununla birlikte aileler daha az sayıda ancak daha yüksek eğitim seviyesine sahip, daha donanımlı çocuk yetiştirmek ister hale gelmiştir. Dolayısıyla geleneksel otoriter aile modelinin yerini modern demokratik aile modeli almıştır (Hallaç ve Öz, 2014).

Kağıtçıbaşı (1995), 1970’li yıllarda geliştirilip Türkiye’nin de dâhil olduğu dokuz ülkede yürütülen ve 1980 yılından itibaren neticelerinin yayınlanmaya başladığı ÇD araştırmasının sonucunda üç farklı aile yapısının irdelendiği bir aile değişim modeli öne sürmüştür. Bu üç aile yapısını; karşılıklı bağımlı aile, bağımsız aile ve psikolojik duygusal bağı aile olarak adlandırmıştır. Karşılıklı bağımlı aile modeli geleneksel aile tipini, bağımsız aile modeli bireyci ve bağımsızlığı benimseyen aile tipini, psikolojik duygusal aile modeli ise ilk iki modeli sentezleyen, maddi bağımsızlığı ve karşılıklı duygusal bağımlılığı içeren aile tipini temsil etmektedir (Duman, 2016).

Aile değişim kuramı aileyi hem sosyal hem de psikolojik özellikleriyle incelemektedir. Ailenin psikolojik özellikleri aile etkileşimi ve sosyalleşme bakımından, ailenin sosyal özellikleri ise aile yapısı bakımından ele alınmaktadır (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2017).

3.3.1.3.1. Karşılıklı bağımlılık modeli

Karşılıklı bağımlılık modeline geleneksel tarım toplumlarında rastlanmaktadır. Ataerkil bir aile yapısına sahip bu tip ailelerde karşılıklı bağımlılık esastır. Bu model, refah düzeyi düşük, kırsal bölgelerde yaşayan ailelerde görülmektedir. Aile içinde ilişkisellik yüksek düzeydedir. Bu ailelerde akrabalarla karşılıklı bir bağımlılık ve işbirliği bulunmaktadır (Göksu, 2018). Ailede yemek, çocuk, üretim gibi görevler aile fertleri tarafından paylaşılmaktadır. Çocuk anne-babasına bağımlı, genç bir yetişkin haline geldiğinde de anne-baba çocuğa bağımlıdır. Yetişkinler anne-babalarına parasal destek sağlamakta, yaşlılar tarafından adeta bir güvence olarak görülmektedir. Bu nedenle çocuğun ekonomik değeri yüksektir ve erkek çocuk sahibi olmak tercih edilmektedir. Çocuk ölümlerinin yüksek olması ve erkek çocukların hayatta kalması istendiğinden doğurganlık yüksek seviyededir (Kağıtçıbaşı, 1995).

3.3.1.3.2. Bağımsızlık modeli

Bağımsız aile modeli Batı'nın çekirdek aile modeli olup sanayileşmiş, refah düzeyi yüksek teknoloji toplumunda görülmektedir. Bu modelde bireysellik hâkimdir. Dolayısıyla çocukta özerklik gelişmekte ve çocuk kendine yeterli bir birey olarak yetiştirilmektedir. Ailede refah düzeyinin yüksek olması karşılıklı bağımlılığı ortadan kaldırmıştır. Sağlıklı birey gelişimi için ayrılmaya önem verilmiştir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Çocuğun psikolojik değeri yüksek, ekonomik değeri ise düşüktür. Çocuk yaşlılık güvencesi olarak görülmediği ve ebeveynlerine sadakat duyma zorunluluğu olmadığı için daha bağımsız şekilde ve daha az otoriter bir anlayışla büyütülmektedir. Bağımsız aile modelinde neslin devamlılığına verilen önem ile doğurganlık düzeyi düşük, kadının statüsü ise yüksektir. Bu aile modelinde kendine güvenen, özerk/ayrık benlik geliştiren çocuklar yetiştirilmektedir (Eser, 2016).

3.3.1.3.3. Psikolojik duygusal bağlılık modeli

Psikolojik duygusal bağlılık modeli, duygusal olarak karşılıklı bağımlılık ile maddi olarak bağımsızlık temeline oturması açısından ilk iki modelin adeta bir sentezidir. Bu aile modeli kentleşmiş ve gelişmiş, bağlılık kültürünün hâkim olduğu bölgelerde görülmektedir. Ailede parasal yatırımlar çocuklara, psikolojik/duygusal yatırımlar ise hem çocuklara hem de anne-babalara yönlendirilmektedir (Göksu,

2018). Kadının aile içindeki statüsü yüksektir. Çocuğa atfedilen ekonomik değer, artan çocuk yetiştirme masraflarıyla birlikte ortadan kalkmış, çocuğa atfedilen psikolojik değer ise yükselmiştir. Çocuğun bağımsız ve özerk olmasına, aktif karar verme yetisine sahip, yaratıcı ve okulunda başarılı bir çocuk yetiştirmeye çocuktan itaat beklemekten daha çok önem verilmektedir. Çünkü itaatten daha ziyade özerkliğe değer veren bir ebeveyn tutumu çocuğu aileye daha çok bağlayacak ve bu aile modelinde yetişen çocuklar özerk ve ilişkisel benlik yapısı geliştirecektir (Kağıtçıbaşı, 2017).

3.4. Çocuğun Değeri ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Farklı zaman dilimlerinde ve farklı bölgelerde hatta aynı toplumun farklı kesimlerinde çocuğa farklı anlamlar yüklenmiş, farklı tanımlamalar yapıp farklı değerler atfedilmiştir. Adler (1996), çocuğu anlayabilmek için aile içinde yer aldığı konuma bakılması gerektiğini öne sürmüştür. Toplumsal değişimlerle birlikte aile içindeki ilişkiler ve çocuğa verilen değer farklılaşmaya başlamıştır. Bu nedenle ailede ÇD araştırmalarının yapılması toplumsal değişimleri ortaya çıkaracak ve değişimin boyutlarının analiz edilmesini sağlayacaktır.

3.4.1. Çocuğun değeri ile ilgili yapılmış uluslararası çalışmalar

İlk uluslararası çocuğun değeri araştırması (ÇDA) 1970’li yıllarda dokuz ülkede; Singapur, Tayvan, Kore, Tayland, Filipinler, Endonezya, Türkiye, Almanya ve ABD’de de gerçekleştirilmiştir. ÇDA çoğunluğu kadınlardan oluşan 20.000’den fazla evli bireyle mülakat veri toplama yöntemi kullanılarak yürütülmüştür (Duman, 2016). ÇDA’da anne-babaların çocuğa atfettikleri değerler, çocuk sahibi olmak ile ilgili istekleri, çocuktan beklentileri ve doğurganlık tercihleri gibi konular irdelenmiştir. ÇDA neticesinde çocuğa atfedilen üç ana değer ortaya çıkmıştır; çocuğun ekonomik/faydacıl değeri, çocuğun psikolojik değeri ve çocuğun sosyal değeri. Ekonomik/faydacıl değer, çocuğun aileye sağladığı ekonomik faydaya dayanmaktadır. Psikolojik değer, çocuğun ebeveynlerine verdiği sevgi, mutluluk, gurur ve birliktelik doyumlarını kapsamaktadır. Çocuğa atfedilen sosyal değer ise ebeveynlerin kazandığı sosyal kabul ile ilgilidir (Kağıtçıbaşı, 2010).

ÇDA’da çocuğun ekonomik/faydacıl değerinin az gelişmiş ülkelerde, refah düzeyinin düşük olduğu kırsal bölgelerde daha önemli olduğu belirlenmiştir. Çocuk,

aile ekonomisine parasal destek sağlaması ve yaşlılıkta anne-babası tarafından güvence olarak görülmesi açısından değerlidir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2017). Aşağıdaki tabloda ÇDA ülkelerinde çocuk doğurma nedeni olarak çocuğun yaşlılık güvencesi görülme yüzdeleri yer almaktadır:

Tablo 3.4: Uluslararası ÇDA’da Çocuğun Yaşlılık Güvencesi Olarak Görülmesi

Ülke	Yüzde (%)
ABD	8
Almanya	8
Singapur	51
Kore	54
Türkiye	77
Tayvan	79
Tayland	79
Filipinler	89
Endonezya	93 ve 98 (iki alt örneklem)

(Kaynak: Kağıtçıbaşı, 1981)

Kore’de yürütülen ÇDA, çocuğun ekonomik ve sosyal değerinden psikolojik değerine doğru bir değişim olduğunu göstermektedir (Kim ve ark., 2005). Güney Afrika’da yürütülen ÇDA’da da çocuğun ekonomik değeri ile doğurganlık arasında pozitif yönlü ilişki, çocuğun psikolojik değeri ile doğurganlık arasında negatif yönde ilişki tespit edilmiştir (Sam ve ark., 2005). Endonezya’da gerçekleştirilen ikinci ÇDA’da ise çocuk sahibi olma nedeninin ekonomik/faydacıdan psikolojik/duygusal değere geçiş yapmasına rağmen, çocuğun yaşlılık güvencesi olarak görülmeye devam ettiği belirlenmiştir (Mayer ve ark., 2005).

3.4.2. Çocuğun değeri ile ilgili yapılmış ulusal çalışmalar

Uluslararası ÇDA’nın Türkiye ayağını Kağıtçıbaşı yürütmüş, 1975 ve 2003 yıllarında ülke çapında iki ÇD çalışması yaparak aile içinde çocuğa atfedilen değer in dönüşümünü ortaya koymuştur (Kağıtçıbaşı, 2017). 1975’te kesitsel karşılaştırma ile elde edilen bulgulara göre; kırsal bölgelerde çocuğun ekonomik değeri yüksek, gelişmiş bölgelerde ise düşüktür. Örneğin; çocuğun yaşlılık güvencesi olarak faydacıl değeri kırsalda %100’e yakın iken kent merkezlerinde %40 olarak bulunmuştur. Ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocukların ev işlerine yardım etme bağlamındaki faydacıl değerinin düştüğü, örneğin hiç eğitim almayanlar için %28 iken lise düzeyinde eğitim alanlar için %11 olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde çocukların genç yetişkinlikte ev ekonomisine katkıda bulunmaları üzerinden algılanan faydacıl değerinin ebeveynlerin eğitimiyle negatif yönde ilişkili olduğu

tespit edilmiş, eğitim almayanlar için %56 iken lise eğitimi alan ebeveynler için %15 olarak kaydedilmiştir (Kağıtçıbaşı,1981).

Çocuğun ekonomik değerinin çocuk sayısı ile ilişkili olduğu, her çocuğun aileye sağladığı maddi katkının birbirinin üzerine eklendiği, çocuk sayısının da refah düzeyi düşük bölgelerde daha fazla olduğu saptanmıştır. Ayrıca çocuğun ekonomik değeri ile ilgili olan erkek çocuk tercihi de doğurganlıkla ilişkili olup, ataerkil yapısı daha belirgin olan kırsal bölgelerde yaşayan ailelerde daha ön plana çıkmıştır (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2017).

Çocuğun psikolojik değeri, çocuğun ekonomik değeri gibi biriken bir değer olmadığından çocuk sayısı ile ilintili değildir. Çünkü çocuğun anne-babasına verdiği sevgi ve duygusal tatmin bir adet çocukla bile giderilmektedir. ÇDA'da sosyo-ekonomik gelişme ile birlikte çocuğun psikolojik değerinin artmış olduğu bulgusuna varılmıştır.

Çocuğun sosyal değeri bağlamında ebeveynlerin sosyal kabulleri çocuk sayısı ile ilişkilidir. Diğer bir ifade ile çocuk sayısı arttıkça çocuğa atfedilen sosyal değer de artmıştır. 2003 yılında yapılan ikinci ÇDA, 1025 katılımcıdan oluşan bir çalışmadır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular şunlardır (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005):

- Ekonomik/faydacıl değerler (anne-babaya maddi destek, kardeşlere maddi destek, yaşlılık güvencesi, ev işlerine yardım) daha düşüktür.
- Psikolojik değerler daha önemlidir.
- Kız çocuk tercihi yüksektir.
- Mevcut, istenen ve ideal çocuk sayıları düşmüştür.
- Çocukta en çok istenen özellik olan ebeveynlerin sözünden çıkmama, çocuğun bağımsız bir birey olması yönünde değişmiştir.
- Kentleşme, sosyo-ekonomik düzey artmış, ebeveynlerin eğitim seviyesi yükselmiştir.
- Çocuğun sosyal kabul unsuru olarak görülme durumu azalmıştır.

2006, 2011 ve 2016 yıllarında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM) işbirliğiyle “Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları” (TAYA) yapılmış, ÇDA’ya benzer sonuçlar bulunmuştur. Örneğin; TAYA 2016’ya göre çocuğun ekonomik değerinin sosyo-ekonomik statünün (SES) düşük olduğu Güneydoğu Anadolu bölgesinde batıya oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır. “Çocuk büyüdüğünde anne-babasına maddi katkı sağlar” ifadesine Batı Marmara bölgesindeki katılımcıların %61.4’ü katılmış, Güneydoğu Anadolu bölgesinde ise %78.4’ü katılmıştır. Diğer yandan Kağıtçıbaşı’nın aile değişim modelinde ortaya koyduğu gibi ebeveynlerin eğitim düzeyleri ülke genelinde artmış, modernleşme ile birlikte çocuğun bireysel yaşantısına ve özerkliğine saygı duyan bir anne-baba profili ortaya çıkmıştır (Yavuz ve Güllüoğlu, 2019).

Duman (2016), 183 katılımcıyla Adana ilinde çocuğa atfedilen değeri araştırmıştır. Araştırmanın bulgularına göre çocuktan maddi beklentiler düşmüş, çocuktan psikolojik beklentiler ise yükselmiştir. Çocuğun neslin devamı olarak görülmesi sosyal değeri düşmüştür. Ayrıca çocuğun cinsiyetine önem verilmemiş ancak kız çocuk isteme oranı erkek çocuk tercih etme oranına göre daha yüksek bulunmuştur. Doğurganlık düzeyinde de düşüş saptanmıştır.

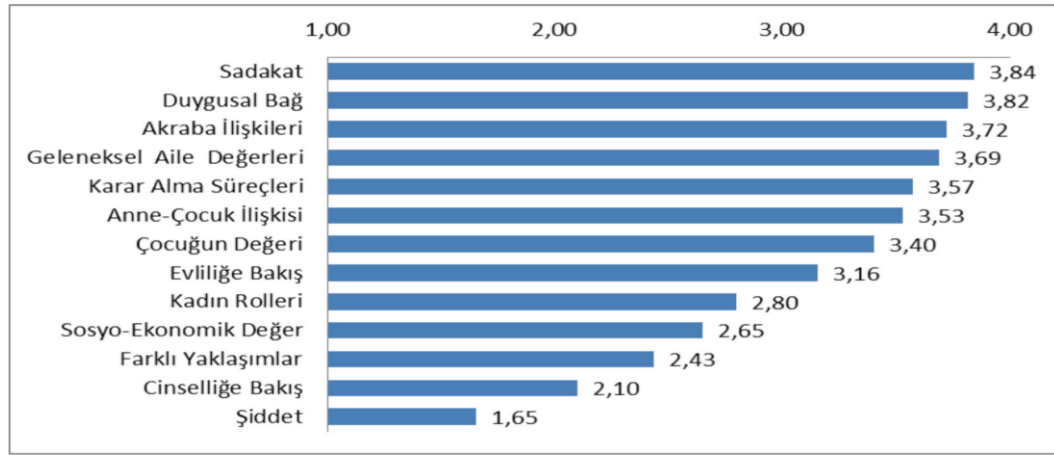
Eser (2016), Kuzey Kıbrıs’ta ailede çocuğa atfedilen değerleri aile yapıları açısından incelemek üzere bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmanın örneklem grubunu 3-6 yaş grubu anne ve babalarından oluşan 412 evli birey oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucuna göre anne-baba olmak çocuğa atfedilen değerlerde anlamlı bir farklılaşma yaratmamıştır. Anne ve babanın eğitim durumu, annenin yaşı, gelir düzeyi, babanın mesleği ve mevcut çocuk sayıları değişkenlerinin çocuğa atfedilen değerleri istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde etkilediği görülmüştür. Çocuğa yüklenen psikolojik değer yükselmiştir.

Göksu (2018) Konya ilinin Hüyük kırsalında çocuğa atfedilen değerleri tespit etmek üzere 300 katılımcıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Çocuğa atfedilen ekonomik değer gelir durumuna göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Cinsiyet tercihinin çocuğun değerini yordamadığı görülmüştür. Ancak kız çocuğun daha fazla tercih edildiği ve daha az sayıda çocuk istendiği görülmüştür. Çocuğun neşe kaynağı olması gibi psikolojik değerler de yüksek bulunmuştur. Sonuç olarak araştırmanın bulguları Kağıtçıbaşı’nın 2003 yılı araştırma bulgularına yakın çıkmıştır.

İstanbul Ticaret Üniversitesi ve Areda Araştırma Şirketi Türkiye’de ailenin değişen yapısı ile ilgili ortak bir araştırma yürütmüştür. Araştırmada aile değerleri, ailenin maddi durumu, kadının çalışması ile ilgili algılar, yaşlılık bakımı ve çocuk sahibi olma konuları ele alınmıştır. 26 ilde 2400 kişi ile yapılan çalışmada “Tek bir çocuğunuz olsaydı kız mı erkek mi olmasını isterdiniz?” sorusuna katılımcıların %56.3’ü kız, %43.7’si erkek çocuk istediklerini bildirmişlerdir. Ancak eğitim seviyesi düştükçe kız çocuğu tercihi de düşmüştür. Örneğin okula gitmeyenlerin kız çocuk tercihi %32.9 iken üniversite mezunlarında bu oran %61.8 olarak saptanmıştır. Katılımcıların çoğunluğunun 1 ya da 2 çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Gelir durumu ile çocuk sayısı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmemektedir. “Bir çocuk daha yapmayı düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %77.8’i hayır, %22.5’i evet yanıtını vermiştir. İdeal çocuk sayısı kadın katılımcılar tarafından 2, erkek katılımcılar tarafından 3 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların çoğunluğu yaşlılıkta bakımın ailenin çocukları tarafından yapılmasını uygun bulmuştur (İstanbul Ticaret Üniversitesi ve Areda, 2021).

2017 yılında Zonguldak şehir merkezi ve Kozlu ile Kilimli ilçelerinde 510 katılımcı ile “Zonguldak’ta Hayatın Anlamı ve Aile Değerleri Üzerine Olgusal Bir Araştırma” başlıklı bir çalışma yapılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre katılımcıların %76.9’u çocukların ebeveynlerine itaat etmeleri gerektiğini, %53.1’i çocuğun eşler arasındaki bağın teminatı olduğunu, %83.9’u yaşlı bakımının çocuklar tarafından yapılması gerektiğini belirtmişlerdir (Meydan ve ark. , 2017).

Almanya’da yaşayan Türk ailelerin değerlerini ve bunları etkileyen faktörleri ortaya koymak üzere 187 katılımcıdan oluşan çalışma grubu ile bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın sonucuna göre katılımcıların aile değerleri ölçeğinin çocuğun değeri alt boyutundan aldıkları puan 4.00 üzerinden 3.40 (± 0.68) olarak bulunmuştur (Ekşi ve ark., 2015). Şekil 3.3’de Aile Değerleri Ölçeği’nin alt boyutlarından aldıkları puanların aritmetik ortalamaları sunulmuştur.

Şekil 3.3: Aile Değerleri Ölçeği'nin Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalamaları

Kaynak: (Ekşi ve ark., 2015:53)

Ayrıca çocuğa atfedilen değer, çocuk sayısı değişkenine göre iki ve daha fazla çocuk sahibi olanlar için istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer bir ifade ile iki ve daha fazla çocuk sahibi olan katılımcıların çocuğa daha fazla değer atfettikleri görülmüştür (Ekşi ve ark., 2015).

3.5. Evlilik Kavramı

Evlilik, her insan topluluğunda mevcut olan evrensel bir kurumdur. Buna rağmen evrensel bir tanımı mevcut değildir. Öncelikle evlilik, iki farklı kişinin birlikte yaşamak, hayatı paylaşmak, çocuk sahibi olmak, çocuk yetiştirmek ve benzeri amaçlarla bir araya gelmesidir. İnsan hayatının en önemli dönüm noktalarından biridir. Özgüven (2000)'e göre evlilik karı-koca olarak kadını ve erkeği birleştiren, kendilerini ve bu birleşmeden meydana gelecek çocukların toplumsal statü kazanmasını sağlayan, devlet tarafından kanunlarla düzenlenen yasal bir ilişki türüdür. Türk Medeni Kanununun (TMK) 185. maddesine göre; evlenmeyle eşler arasındaki evlilik birliği kurulmuş olur. TMK 188. maddesine göre ise; eşlerden her biri ortak yaşamın devamı süresince ailenin sürekli ihtiyaçları için evlilik birliğini temsil eder (www.mevzuat.gov.tr). Ancak evlilik kurumunun kuralları sadece yasalarla değil, toplumsal norm ve değerlerle, gelenek ve âdetlerle de belirlenmiştir. Toplumsal bir kurum olmanın yanında evlilik, bireylerin toplumsal kurallara riayet etmesine de etki etmektedir.

Evlilik, bir ailenin oluşumunu ve daha sonra gelen neslin yetişmesini sağlaması açısından önemli bir ilişkidir (Larson ve Holman, 1994). Aynı zamanda iki kişi

arasındaki sevgi hissinin resmiyet kazanmış hâli olup, cinsel hayatın sağlıklı bir şekilde yaşanmasına olanak sağlar. Evlilik bağının sağlıklı bir şekilde idame ettirilmesi için eşlerin hem fiziksel hem de ruhsal ihtiyaçlarının karşılanması önem arz etmektedir (Fincham ve Bradbury, 1987).

3.5.1. Evlilik çeşitleri

Evlenme biçimi, içinde yaşanılan toplumun norm ve değerlerine, ekonomik kalkınma düzeyine, kırsal ve kentsel bölgelerdeki yaşam koşullarına göre farklılaşmaktadır (Şendil ve Korkut, 2008). Toplum değiştikçe, evlilikler de yapısal olarak değişmektedir Ülkemizde beşik kurtmesi, başlık parası karşılığı, oturak alma, baş-örtüsü kaçırma, taygeldi, kuma, berdel yoluyla olmak üzere pek çok evlilik türüne rastlanmaktadır (Balaman, 2002). Ancak burada görücü usulü ve tanışarak yapılan iki yaygın evlilik çeşidi ele alınacaktır.

3.5.1.1. Görücü usulü evlilik

Görücü usulü evlilikte evlenilecek kadın, erkeğin ailesi ya da yakınları tarafından seçilir ve kadının ailesi ya da tanıdıkları ile irtibata geçilerek tanışma süreci başlatılır. Bu evlilik modeli, aileler arasında anlaşmaya dayanan geleneksel bir dayanışma türüdür. Eğer iki taraf ta rıza gösterirse, ilk tanışma gerçekleşir ve evlenme yolunda bir araya getirilen çift birbirini tanımak üzere bir sürece adım atar (Çimen, 2017).

Evlilikle ilgili yapılmış araştırmalar, doğu kültürüne mensup ailelerde evliliğe karar vermede tarafların sosyo-ekonomik durumlarının, kültürlerinin, inançlarının, siyasi yönelimlerinin, geleneklerinin benzerliği, evlenilecek kızın hamaratlığı, sadakat ve saflığı gibi özelliklerinin ön plana çıktığını göstermektedir (Hortaçsu,1999).

TAYA (2016)'ya göre Türkiye'de evliliklerin %60'ı görücü usulü yapılmaktadır. Dolayısıyla görücü usulü evliliğin ülkemizde en yaygın olan evlilik biçimi olduğunu söylemek mümkündür.

3.5.1.2. Tanışarak yapılan evlilik

Tanışarak yapılan evlilik türünde bireyler okul, iş ve benzeri çevrelerde tanışma yoluyla birbirleriyle evlenmeye karar vermektedir (Çakıcı, 2016). Evlenecek kişiler eşlerini kendileri seçmektedir. Bu evliliklerde yapı itibariyle daha modern bir ilişki söz konusudur. Bu ilişkide karşı cinsler uyumluluklarını anlamak ve birbirlerini tanımak amacıyla bir süreçten geçmektedir (Yeşiltepe, 2011).

Görücü usulü evliliklerde eş adaylarının özellikleri daha önemli iken, tanışarak yapılan evliliklerde eşlerin birbirlerine olan duyguları daha ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, tanışma yoluyla yapılan evliliklerde görücü usulü evliliklere kıyasla eşler arasındaki dostluk ve arkadaşlığın güven, anlayış ve paylaşmanın daha fazla olduğu görülmüştür (İmamoğlu 1993). Modernleşme ile birlikte bireyci değerler daha çok önem kazandığından dolayı tanışarak yapılan evliliklerin sayısı her geçen gün artmaktadır (Özgüven, 2009).

3.5.2. Evlilikte çocuk

Evlilik çiftlerin hayatında nasıl bir dönüm noktası oluşturuyorsa, çocuk sahibi olmak da aynı şekilde eşlerin hayatını birçok yönden etkileyen önemli bir karardır. Eşlerin çocuk sahibi olmak konusunda karar vermelerini etkileyebilecek birçok faktör bulunmaktadır; neslin devamı, dini inançlar, kültür ve gelenekler, aile ve çevrenin istek ve baskısı, eve maddi katkı sağlaması, yaşlılıkta bakım vermesi, öldükten sonra hatırlanmak, bir şey başarmış olma hissi, sevecek, gurur duyacak ve ilgilenecek birinin olması, evlilik ilişkisini pekiştirmek, çocuk isteme nedenleri arasında sayılabilmektedir (Davies ve Cummings, 1994). Türkiye genelinde yapılan araştırmalarda insanlar neden çocuk ister sorusuna geniş aile yapısının hâkim olduğu kırsal bölgelerde ekonomik nedenler ön planda görülürken, çekirdek aile yapısının hâkim olduğu kentsel bölgelerde psikolojik faktörlerin daha etkili olduğu görülmektedir (Özen, 1999).

Evlenme yaşı ile ilgili yapılan istatistiklere göre, evli bireylerin yaşı arttıkça daha çok sayıda çocuk sahibi olmak istedikleri görülmektedir. Örneğin 18-24 yaş arası bireylerin %11.5'i dört çocuk sahibi olmak isterken 35-44 yaş arası bireylerin %21.6'sı dört çocuk sahibi olmak istemektedir. Dolayısıyla yaş ile çocuk sayısı arasında pozitif yönde bir ilişki söz konusudur. Ancak eğitim düzeyi ile çocuk sayısı

arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi arttıkça çocuk sayısı düşmektedir. Benzer şekilde SES yükseldikçe çocuk sayısı azalmaktadır. En alt SES grubunda 4 ve daha fazla çocuk isteyenlerin oranı %50 iken en üst SES grubunda bu oran %17'dir (TAYA 2016). Çocuğun cinsiyetinin önemi de bölgelere göre farklılık göstermektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde erkek çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı %22 ile en yüksek bölge iken, Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi %19 ile ikinci sırada yer almaktadır. Ancak ülke geneline bakıldığında erkek çocuk isteme oranı %17 iken kız çocuk isteme oranı %18 ile biraz daha yüksektir. Ege Bölgesi ise cinsiyete önem vermeyenlerin oranının en yüksek olduğu bölgedir. Çocuk sayılarına bakıldığında ülke genelinde tablo aşağıdaki gibidir (TAYA 2016).

Tablo 3.5: Türkiye Genelinde Çocuk Sayıları

	Çocuğu Olmayan	1 Çocuk	2 Çocuk	3 Çocuk	4 Çocuk	5 Çocuk	6 ve +
Çocuk Sayısı	%34.0	%15.5	%33.8	%22.7	%12.2	%6.3	%9.4

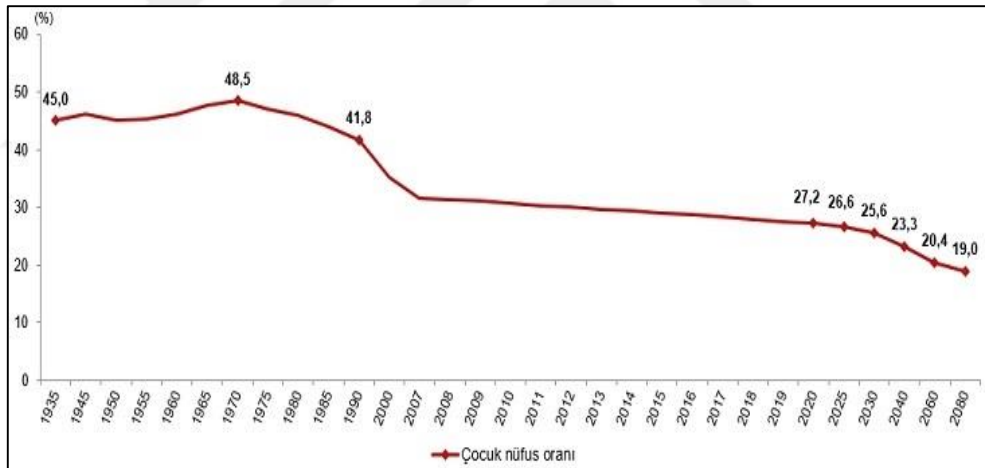
Kaynak: (Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2016, s: 117-118)

Bu verilere göre çiftlerin %34'ü çocuk sahibi değilken, %33.8'i iki çocuk sahibidir. Ülke genelinde evli çiftlerin büyük bir oranının çocuk sahibi olmadığı görülmektedir. Çocuksuz evliliklerin, çiftleri daha özgür kıldığı, çiftlerin birbirlerine daha çok zaman ayırabildikleri, kariyer ve iş yaşamlarına daha iyi odaklanabildikleri, gelir düzeylerinin daha iyi olduğu gibi pek çok nedenden dolayı daha avantajlı olduğu söylenebilmektedir (Gerard ve Buehler, 2004). Ancak çocuksuz evlilikler de sosyal baskıya maruz kalabilmektedir. Çocuk sahibi olmanın bazıları için evliliğin temel hedeflerinden biri olduğu göz önünde bulundurulduğunda, çocuğun olmaması evlilik birliğini temelden sarsabilmektedir. Fakat bazı çiftler istedikleri halde çocuk sahibi olamamakta ve doğurganlıkla ilgili problem yaşamaktadır. Söz konusu çiftler çocuk sahibi olmak için tedavi olma ya da evlat edinme gibi yöntemlere başvurabilmektedir (Demiray, 2006).

Evlilikte çocuk sahibi olmak kadar bunun zamanlaması da önem taşımaktadır. Toplumsal çevrelerde evlenme ve çocuk sahibi olma konularının zamanlaması hususunda ortak görüşler mevcuttur (Neugarten ve ark., 1965). Buna “sosyal saat” de denilmektedir. Eğer çocuk sahibi olma yaşı toplumun beklentilerini karşılıyorsa zamanında, karşılamıyorsa erken ya da gecikmiş tanımlaması yapılmaktadır. Erken yaşta çocuk sahibi olanların çoğunluğunun daha düşük eğitim düzeyine sahip

oldukları gözlemlenmektedir. Erken yaşta çocuk sahibi olan bireyler iş ve kariyer hayatlarında sorun yaşayabilmektedir. Diğer yandan geç yaşta çocuk sahibi olan bireylerin gelir yönünden daha iyi durumda oldukları ve daha sağlıklı bir psikolojiye sahip oldukları görülmektedir (Karacan 2007).

Dünyada 20. yüzyılın ortalarından itibaren demografik açıdan bir dönüşüm süreci başlamıştır. Son zamanlarda dünya genelinde insanların çocuksuz olmayı tercih ettiği gözlemlenmektedir. 1960'ta dünyadaki doğurganlık oranı %5 iken 2016'da bu oran %2,5'e yani yarı yarıya gerilemiştir (World Bank, 2019). Aynı şekilde ülkemizde de bu oran 1978-2013 yılları incelendiğinde doğurganlık hızının yarı yarıya düşmüş olduğu görülmektedir. Ancak 2020 yılı itibarıyla Türkiye'nin çocuk nüfus oranı AB ülkelerinin ortalaması olan %18.2'nin üzerindedir. TÜİK tarafından 2025-2080 yılları için yapılan nüfus projeksiyonları çalışmasına göre çocuk nüfus oranının Şekil 3.4'te görüldüğü üzere 2025'te %27, 2040'da %23 ve 2080 yılında ise %19'a gerileyeceği öngörülmektedir.

Şekil 3.4: Çocuk Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı, 1935-2080

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları, 1935-1990
TÜİK, Nüfus Tahminleri, 2000
TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2007-2020
TÜİK, 2018 Nüfus Projeksiyonları, 2025-2080

Araştırmaya göre Türkiye’de çocuk nüfus oranının en yüksek olduğu iki şehir %45 ile Şanlıurfa, %43 ile Şırnak, en düşük olduğu iki şehir ise %17 ile Tunceli ve %18 ile Edirne’dir. Doğurganlık hızındaki ve doğurganlık oranlarındaki azalmanın ardında; modern doğum kontrol yöntemlerine erişimin kolaylaşması, doğum kontrol yöntemlerinin kullanımının toplumsal çevrelerde kabul edilebilirliğinin artması,

çocuk sahibi olmanın ertelenmesi, evlilik durumu ve evlilik yaşındaki değişimler, eğitim sürelerinin uzaması ve kadınların çalışma oranının artması gibi pek çok neden sayılabilmektedir (TNSA, 2013).

Çocuk sayılarının azalması ülkelerin demografik yapılarında değişikliğe neden olmanın yanı sıra ekonomilerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Şöyle ki; doğurganlık oranındaki azalma ile birlikte genç nüfusun toplam nüfus içindeki payı düşmekte ve nüfusun yaşlanması ülkenin mâli yükünü arttırmaktadır. Örneğin yaşlanan nüfus ile birlikte sosyal güvenlik sistemi içerisinde sağlık ve emeklilik harcamalarının artması, kamu tasarrufunu ve ekonomik büyümeyi azaltmaktadır. Bu bağlamda ülkemizde üç çocuk politikası ile annelere maddi destek verildiği, doğum izni sürelerinin arttırıldığı ve çocuk bakımı için annelere parasal yardım yapıldığı görülmektedir. Kağıtçıbaşı (1981) çok sayıda çocuk istememek için temel nedenin çocuğa yapılan maddi harcamalar olduğunu dile getirmiştir. Araştırmasında hem erkek hem de kadınlar için çocuğun ekonomik maliyeti diğer bütün değişkenlerden daha fazla önemsenmektedir. Örneğin özgürlüklerin kısıtlanması ve çocuğun geleceğiyle ilgili endişeler, çocuğun yarattığı olumsuz ekonomik değerlerin çok altında kalmaktadır.

Er (2013), çalışmasında, çocuk sayısının artmasıyla çalışan evli kadınların hem evdeki hem de iş yerindeki sorumluluklarının arttığını ifade etmiştir. Yıldırım ve Doğrul (2008) da, çocuk sayısı ile kadının iş gücüne katılmama isteği arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu, yani çocuk sayısı arttıkça kadının çalışmama olasılığının da arttığını öne sürmüşlerdir.

Selim (2006) yaptığı araştırmada, kadının yaşı değişkeninin çocuk sayısı ile pozitif bir ilişki içerisinde olduğunu; kadının yaşı arttıkça çocuk sayısının da artışa geçtiğini belirtmiştir. Araştırmacı bunun nedeni olarak yaştan çocuğun ekonomik değeri ile ilgili olduğunu, ekonomik sermaye niteliğinden kaynaklandığını öne sürmüştür. Buna ilave olarak şehirlerde yaşayan kadınların çocuk sayısının kırsal bölgelerde yaşayan kadınların çocuk sayısına göre daha az olduğunu söylemiş ve bunu her iki bölgede yaşayan kadınların eğitim durumlarıyla ilişkilendirmiştir. Ona göre kırsal bölgede yaşayan kadınlar eğitim seviyeleri daha düşük olduğundan daha çok çocuk sahibi olmaktadır. Kağıtçıbaşı (1981) da araştırmasında kadının yaşı ile doğurganlık düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir.

Ayrıca, eğitim, meslek, gelir, oturulan yörenin kentsel olması gibi göstergelerde belirlenen gelişmişlik düzeyi yükseldikçe çocuk sayısının azaldığını ifade etmiştir.

Alan yazında çocuk sayısı üzerinde yapılan araştırmalarda erkeğe dair yaş ve eğitim durumu gibi değişkenlerin çocuk sayısını yordadığı, ancak çocuk sayısındaki en belirleyici değişkenlerin başında kadının eğitim ve iş gücüne katılım düzeyleri olduğu saptanmıştır (Emeç, 2016). Ayrıca literatürde çocuk sayısı ile aile bireylerinin sağlığı arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere bazı araştırmalar yapılmış, bu araştırmalar hanede çocuk sayısı arttıkça aile bireylerinin daha sağlıklı olduklarını göstermiştir. Örneğin Dingle ve arkadaşları (1966) Amerika'nın Cleveland eyaletinde 25.000 çocuk ile yaptıkları araştırmada ailede ortalama hasta sayısının çocuk sayısı yükseldikçe 2.9'dan 16.9'a yükseldiğini ortaya çıkarmışlardır. Wray ve arkadaşları (1969) Kolombiya' da çocuk beslenmesi ile ilgili yaptıkları araştırmada Candelaria kentinde tek çocuk sahibi olan ailelerin çocuklarının %32'sinin beslenme yetersizliği olduğunu ve çocuk sayısı arttıkça beslenme yetersizliğinin %46'ya yükseldiğini bulmuşlardır. Ayrıca Reed & Reed (1969) Amerika'da yaptıkları bir araştırmada bir çocuk sahibi olan ailelerin çocuklarının ortalama zekâ seviyesinin 106 iken çocuk sayısı arttıkça zekâ seviyesinin düştüğünü, örneğin on çocuk sahibi ailelerin çocuklarının ortalama zekâ seviyelerinin 60 olduğunu saptamışlardır.

Çok sayıda çocuk doğurmanın kadın sağlığına olumsuz etkiler yaptığı tartışılmaz bir gerçektir. Çok sayıda çocuk doğurmak, kadın sağlığına üç temel negatif etki yapmaktadır. İlk olarak doğum sayısının fazlalığı kadınların ölüm oranını arttırmaktadır. Örneğin İngiltere'de yapılan bir çalışmada sekiz defa doğum yapan kadınların üç defa doğum yapan kadınlara kıyasla gebelik ve doğum sebebiyle ölüm risklerinin dokuz kat daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Fişek, 1998). İkinci olarak çok sayıda doğum yapan kadınlarda daha fazla kadın hastalıkları görülmektedir. Üçüncü olarak ise çok sayıda doğum yapan kadınların çok çalışma ve iyi beslenememe nedeni ile yıpranma paylarının daha fazla olması neticesinde erken yaşlanmaları ve dolayısıyla fiziksel görünümlerinde bozulmalar meydana gelmesidir.

Alan yazında yapılan çoğu araştırmalarda hiç çocuğu olmayan bireylerin iki çocuğu ve üç çocuğu olan bireylere göre evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Örneğin Kublay (2013), yaptığı çalışmada çocuk sayısının evlilik doyumuna anlamlı düzeyde etki ettiğini bulmuştur. Buna göre; dört çocuk sahibi olan

bireylerin dışındaki tüm bireylerde çocuk sayısı arttıkça evlilik doyumunun düştüğü; dört çocuk sahibi olan bireylerde ise evlilik doyumunun yeniden artışa geçtiği görülmüştür. Bununla beraber çocuk sahibi olmayan bireylerin bir, iki ve üç çocuk sahibi olan bireylere kıyasla evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yine, Çakmak Tolun (2015) yaptığı araştırmasında çocuk sahibi olmayan ya da bir çocuğu olan evli kişilerin, iki çocuk sahibi olan evli kişilere göre evlilik doyumlarının daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Ancak bazı çalışmalar bu bulgunun aksi yönünde sonuçlar da gösterebilmektedir.

ÇDA'ya göre çocuk sayıları Almanya'da ortalama 2.2, Kore'de 2.5, Amerika'da 2.6, Türkiye'de ise 2.8 olarak tespit edilmiştir. 2013 yılında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından yapılan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmasına göre ise en az bir kez evlenmiş 9,679 kadından sadece 45 kişi (yaklaşık %2) hiç çocuk sahibi olmak istemediklerini belirtmiştir. Bu verilere göre toplumun büyük bir kısmının çocuk sahibi olmayı istediği sonucuna ulaşılabilmektedir.

3.6. Evlilik ve Aile ile İlgili Kuramlar

Bu bölümde aile ilgili alan yazında yer alan yapısal-işlevselci, sembolik etkileşimcilik, gelişimsel, feminist, aile sistemleri ve çatışma kuramları incelenecektir.

3.6.1. Yapısal-işlevselci kuram

Yapısal-işlevselci yaklaşıma göre aile, toplumun bir parçası olarak toplumsal düzenin devamlılığını sağlamak için işlev gösteren önemli bir kurumdur. Toplum birbirleriyle bağlantılı eş alt sistemi, ebeveyn alt sistemi ve kardeşler alt sistemi gibi alt sistemlerden ya da parçalardan oluşmakta ve bütünü yani toplumu oluşturan her parça diğerleriyle uyum içinde bulunmaktadır. Talcott Parsons ve Robert Merton yapısal-işlevselci yaklaşımı savunmada önde gelen kuramcılardandır. Parsons aileyi bütün toplumsal sistemi ayakta tutmak için rol ve statülerine göre hareket eden bireylerden oluşan bir yapı olarak ele almaktadır (Sayın, 1990). Aile üyelerinin her biri ayrı birer alt sistem olarak farklı rollere sahip olabilmektedir. Örneğin; anne aynı zamanda hem eş, hem kız, hem de teyze rolünü yürütebilmekte hatta bazı durumlarda bu roller çatışabilmektedir. Ancak önemli olan aile sistemi içinde aileyle diğer alt

sistemlerin otonomisinin ayrımının korunması; diğ er bir ifadeyle sınırların muhafaza edilmesidir. Parsons'a (1959) göre ailenin üç temel işlevi şunlardır:

1. Aile,  yelerinin maddi ya da manevi ihtiyaçlarının çoğunu karşılamak zorundadır.
2. Aile, varlığını sürdürmek için diğ er alt sistemlerle ilişki kurmalı ve onlardan destek almalıdır.
3. Aile,  yeleri üzerinde asgari düzeyde kontrol kurmalıdır.

Bu yaklaşıma göre aile sistemi bir denge, istikrar ve dayanışma üzerine kuruludur. Aile, değ i im ve durağanlık arasında bir denge sağlamalıdır. Aile  yelerinin işlevlerini yerine getirmesi ve aile içindeki koordinasyon sayesinde aile bağları güçlenmekte ve işlevsel açıdan sağlıklı bir yapı ortaya çıkmaktadır. Ancak aile üyelerinden herhangi birinin işlevini yapmaması halinde aile sisteminin i leyi i bozulmaktadır. Dolayısıyla ailede üyelerin rol ve sorumluluklarını yerine getirmesi ailenin istikrarı açısından oldukça önemlidir.

3.6.2. Sembolik etkile imcilik kuramı

Sembolik etkile imcilik yaklaşımına göre bir insan diğ er insanlarla karşılıklı ilişki sürecinde bir takım anlamlar geliştirmekte ve dünyayı ona yüklediği anlama göre algılamaktadır (Canatan ve Yıldıırım, 2003). Bu yaklaşım aileyi anlamak için aile-içi etkileşim örüntüsü ile diğ er sosyal-etkileşim örüntüleriyle ilişkisini ele almaktadır. Diğ er bir ifadeyle aile içi dinamikler (roller, ilişki örüntüleri, karar verme mekanizmaları, sosyalleşme), ailenin toplumla ve diğ er alt sistemlerle ilişkisini açıklamada odak noktasıdır. İlişkiler, rol temsili, rolden beklentiler ve bunların algılanma biçimleri tarafından belirlenmektedir. Aile içi ilişkilerde roller ve bunların algılanması ne kadar başarılı olursa iletişim de o kadar sağlam olmaktadır.

3.6.3. Gelişimsel kuram

Gelişimsel yaklaşım aileyi yaşam döngüsü bakış açısı ile ele almaktadır. Aileler de insanlar gibi büyümekte, gelişmekte ve değişmektedir. Süreç, evlilikle ba lamakta ve eşlerden birinin ölümüne kadar devam etmektedir. Aile bir kadın ve bir erkek olmak üzere bir çiftle kurulmakta, çocukların doğmasıyla birlikte

değişmekte, daha sonra çocukların iş ve meslek sahibi olması ya da evlenmesiyle birlikte başlangıçtaki çifte geri dönmektedir. Bir aşamadan diğerine geçerken aile yapısal değişikliklere uğramakta ve aile üyeleri farklı rol ve görevler edinmektedir. Her üyenin rolü ve bu rollerdeki değişimler normlarla belirlenmektedir. Gelişimsel kuram aile davranışlarıyla ilgili üç sürece odaklanmaktadır (Hallaç ve Öz, 2014):

1. Ebeveynlerin gelişimsel görevlerinde değişim ve rol beklentileri
2. Çocukların gelişimsel görevlerinde değişim ve rol beklentileri
3. Ailenin yaşam döngüsü içindeki gelişimsel görevlerinde değişim.

Gelişimsel görevler her yaşta ve her evrede farklıdır. Örneğin; ilk evrelerde çocuklarla ilgili sorumluluklar eşten eşe, eşlerden diğer aile üyelerine paylaştırılmaktadır.

3.6.4. Feminist kuram

Feminizm, kadınların erkekler karşısında eşit olduğunu ve kadın haklarının genişletilmesini savunan, cinsiyetçi sömürü ve baskının sonlanmasını amaçlayan toplumsal bir akımdır (Arat, 1997). Feminist kuram, kadınların günlük yaşamlarına dair kararlarını kendi hür iradeleriyle verebilmelerini ve bu konudaki denetimin salt kendilerinin olması gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre aile, toplumdaki cinsiyet ayrımcılığını yansıtan, kadın ve erkek arasındaki güç dengesizliğini içeren ve toplumun eşitlikçi yapısı değiştikçe kendisi de değişen bir kurumdur (Canatan ve Yıldırım, 2013). Aile, toplumdaki cinsiyet eşitsizliğinin hem kaynağı hem de tezahürüdür.

3.6.5. Aile sistemleri kuramı

Aile sistemleri yaklaşımı aileyi bir sistem olarak ele almaktadır. Aile sisteminin temel nitelikleri denge, uyum ve değişimdir. Aile sistemi diğer tüm sistemler gibi belirli kurallara göre çalışmaktadır. Aile sisteminin mensupları kendi aralarında ve toplumla etkileşim halinde olmak ve işlevlerini yerine getirmekle yükümlüdür. Aile üyeleri rolleri aracılığıyla iletişim kurmaktadır. Ailede bir üyenin davranışı, gelişimi ya da değişimi diğer üyeleri de etkilemektedir. Yani alt sistemlerde meydana gelecek herhangi bir değişim tüm sistemi değiştirmektedir. Bu

bağlamda ailenin anlaşılabilmesi için ilişkilerinin bütününün ele alınması gerekmektedir (Klein & White, 1996).

3.6.6. Çatışma kuramı

Çatışma kuramına göre toplum birbiriyle çatışan gruplardan oluşmaktadır. Kaynakların kıt olması sebebiyle toplumdaki birimler rekabet etmekte, bu rekabet sonucunda da sosyal ilişkiler istikrar ya da denge yerine çatışma üzerine kurulmaktadır (Hatipoğlu, 1993). Çatışma yaklaşımına göre aileler güç gruplarının kontrol etmekte olduğu kıt kaynaklar nedeniyle yarışmak zorundadır. Dolayısıyla kaynakların elde edilmesi ve paylaşım sürecinde güç ilişkileri ön plandadır. Çatışmalar, pazarlık ve koalisyon gibi yöntemlerle çözülebilmektedir. Çatışma kuramında eşler arasında karar verme, evlilik sistemi, boşanma, şiddet ve benzeri konular ele alınmaktadır (İçli, 1997).

3.7. Evlilik Doyumu

Evlilik doyumu evlilik ilişkisindeki beklentilerin ve gereksinimlerin karşılanmasıdır. Temelde eşlerin kültürel ve sosyal çevrelerin kendilerine yüklemiş olduğu görevleri ne düzeyde yerine getirebildikleriyle ilgili olan sosyo-kültürel bir olgudur. Tezer (1996)'e göre evlilik doyumu evli bireyin ilişkisindeki ihtiyaçlarının karşılanma derecesine dair algısıdır. Başka bir deyişle çiftlerin evliliklerindeki tatmin ve evliliklerinden hoşnut olma durumlarıdır. Ancak evlilik doyumu öznel algıları içerdiği için bireysel bir değerlendirmedir. Bu nedenle evlilik doyumunu nesnel bir şekilde değerlendirmek için pek çok ölçek geliştirme çalışması yapılmaktadır.

Evlilik doyumu, evlilik ilişkisinin kalitesini belirleyen unsurlardan biridir. Eşlerin iletişim biçimleri, birbirlerine sevgilerini gösterme şekilleri, birbirlerine destek olmaları, karar almadaki tutumları, birbirlerine göre baskınlıkları, cinsel doyumları, inançları gibi pek çok faktörden elde ettikleri psikolojik tatmin, evlilik doyumunun farklı boyutlarını oluşturmaktadır (Sokolski ve Hendrick, 1999). Rosen-Grandon (1999) evlilik doyumunda üç faktörün etkili olduğunu öne sürmüştür:

1. Karşılıklı ve yeterli sevgi
2. Eşlerin birbirlerine yeterli düzeyde bağlı olması

3. Eşlerin ebeveyn olma ve diğer inançlarıyla ilgili konularda doyumlu bir ilişkiye sahip olmaları.

Evlilik doyumu, evlilik uyumunu da beraberinde getirmektedir. Eşlerin beklentilerinin karşılanması ve mutlu olabilmesi için gereklidir. Doyumun yaşanmadığı evliliklerin çoğu boşanma ile sonuçlanmaktadır. Boşanma hem eşler hem de çocuklar için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu konunun üzerinde durulması yani evlilik doyumunu etkileyen unsurların belirlenmesi, hem evlilik hem de yaşam tatmini ve memnuniyeti açısından önemlidir.

3.7.1. Evlilik doyumu ile ilgili kuramlar

Evlilik bireysel ve sosyal işlevi açısından ele alındığında kadın ve erkeği bir araya getirip onların bir takım biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. Söz konusu psikolojik ihtiyaçların tatmini olarak nitelendirilen evlilik doyumu ile ilgili bugüne kadar pek çok araştırma yapılmış, pek çok kuramsal yaklaşım geliştirilmiştir. Burada sosyal mübadele kuramı, sosyal öğrenme kuramı, bağlanma kuramı ve sevginin evrimi kuramı, üzerinde durulacaktır.

3.7.1.1. Sosyal mübadele kuramı

Davranışları ödül/bedel ilişkisine dayandıran ve Thibaut ve Kelley tarafından geliştirilmiş bu kurama göre ödül, ilişkide doyum ve hoşnutluk sağlayan etmen iken bedel, bireyin performansını azaltıp onu engelleyen bir durum olarak açıklanmaktadır. Eşler arasındaki olumlu etkileşimin ödülleri mutluluk, zevk ve neşe iken, olumsuz etkileşimlerinin bedelleri mutsuzluk, acı ve sıkıntıdır. Thibaut ve Kelley'e göre ilişkinin devamlılığını sağlayan, bireyin hissettiği doyum ile yüksek seviyede bağlılıktır. Doyum ve ilişkiye bağlılığın değerlendirilmesinde karşılaştırma ve seçenekler için karşılaştırma düzeyleri kullanılan ölçütleri oluşturmaktadır (Thibaut ve Kelley, 1966). Karşılaştırma düzeyi doyumla ilgili olup, çiftlerin eski ve yeni tecrübelerinden etkilenmektedir. Eğer eşlerin ilişkiden elde ettiği değer karşılaştırma seviyesinin üzerinde ise çiftlerin evlilik doyumlarının yüksek, karşılaştırma seviyesinin altında ise evlilik doyumlarının düşük olması beklenmektedir. Diğer taraftan seçenekler için karşılaştırma düzeyi, eşlerin ilişkiye bağlılıklarıyla; ilişkiyi olası başka bireylerle yaşamaları durumundaki ihtimallerle ilgilidir. Eşlerin ilişkiden elde ettikleri değer için karşılaştırma

seviyesinin üzerinde olması çiftlerin ilişkilerine bağlı olduklarını gösterirken, seviyenin altında olması durumunda ilişkilerini sonlandırmaları beklenmektedir. Başka bir ifadeyle eşlerin ilişkilerini sürdürme veya ilişkilerini sonlandırma kararları, karşılaştırma ve seçenekler için karşılaştırma düzeylerinin arasındaki fark tarafından belirlenmektedir. Bu kurama göre bireylerin ilişkiden elde ettikleri tutum benzerliği, eşlerin zeki ya da çekici olması gibi ödüllerin yüksek, tartışma ve uyuşmazlık gibi bedellerin düşük olması sonucunda karşılaştırma düzeyinin üzerine çıkılması ilişki doyumlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Doyum düzeyi yüksek ise ilişkiye bağlılığın da yüksek olması beklenmektedir (Rusbult ve ark., 1986). Karney ve Bradbury'e (1995) göre, sosyal statü, cinsel tatmin ve ilişkide duygusal bakımdan güvende hissetmek gibi ödül olarak algılanan ihtiyaçların karşılanması evlilik doyumunu artırırken maddi problemler, dini ve sosyal baskı gibi bedel olarak algılanan etmenler doyumu azaltmakta ve diğer ilişki seçeneklerini daha cazip kılmaktadır.

3.7.1.2. Sosyal öğrenme kuramı

Evlilikte eşlerin birbirlerine karşı tutum ve davranışları geçmiş yaşantılarında edimsel koşullanma yoluyla öğrendikleriyle ilgilidir. İhtiyaçları ebeveynleri tarafından karşılanan çocuk ebeveynleri ile olumlu bağ kurup onlarla olan ilişkisine karşı olumlu duygular geliştirmekte ve bu olumlu duygularını gelecekte kendi ilişkilerine yansıtmaktadır. Dolayısıyla sosyal öğrenme kuramı evlilik doyumunu açıklarken ilişki örüntülerini öğrenme ilkeleri açısından ele almaktadır. Bandura (1971), bireylerin davranış biçimlerinin doğuştan olmadığını ve şemalarını gözlem ve taklit yoluyla oluşturduklarını ifade etmektedir. Evlilik ilişkisinde sorunlar bireylerin eşlerinden beklentilerini yapıcı metodlar yerine öfke, duygusal şiddet ve örtülü tehdit gibi karşı tarafı yönetmek adına zorlayıcı metodlar kullanarak karşılamaya çalışmasından ortaya çıkmaktadır. Bandura'ya göre çiftlerin ilişkilerine zarar veren karşılıklı davranışları ortadan kaldırmak için zorlayıcı davranışların yerine yapıcı davranışların pekiştirilmesi gerekmektedir. Çünkü davranış şekillendiren durumlar karşılıklı devam eden bir etkileşim içindedir ve davranışın oluşturduğu çevre davranışın tekrar edilmesini etkilemektedir.

Bandura yaklaşımında özyeterlilik kavramını da ele almaktadır. İnsanlar erken gelişimsel dönemlerinde yetişkin rol modellerini gözlemlemekte ve öğrendikleri yeni

davranışlarla yapabileceklerine dair öngörü edinecekleri bilişsel temsiller geliştirmektedir. Bu bağlamda özyetkinlik, bireylerin yaşamlarında karşılaşılabacakları durumlara karşı nasıl davranış sergileyecekleriyle ilgili öngörüler; kendilerine yönelik yeterlilik algılarıdır (Bandura, 1977). Bireyler sosyal etkileşimleri içinde diğerleri tarafından hangi becerileriyle ne kadar kabul gördüklerini, diğerlerinin kendileri hakkında neler düşündüğünü ve yeterli olup olmadıklarını fark ederek özyetkinlik algılarını şekillendirmektedir. Özyetkinlikleriyle ilgili algıları bireylerin işlevselliğini etkilemektedir. Dolayısıyla sosyal etkileşimle şekillenen özyeterlilik kavramı evlilik ve aile ilişkilerine dair ilişkisel süreçler açısından önemlidir.

3.7.1.3. Bağlanma kuramı

Bağlanma kuramı Bowlby tarafından geliştirilmiş olup, çocuklukta anneye bağlanmayı, yetişkinlikte de evlilik ilişkilerini açıklamak için kullanılmaktadır. Bu kurama göre bebeklik yıllarında anneye kurulan ilişki daha sonraki yıllarda başkalarıyla kurulacak ilişkilere ışık tutmaktadır. Bowlby (1980)'e göre çocuklukta ebeveynlerle ilişkilerin sonucunda diğer insanlara dair zihinsel temeller oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle bağlanma bebeğin bakım vereniyile kurduğu fiziksel ve duygusal bağın etrafında şekillenen, ergenlik ve yetişkinlik çağlarında temsilleri görülen bir süreçtir (Ainsworth ve ark., 1978). Bartholomew ve Horowitz (1991) güvenli bağlanma, korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma ve dezorganize (dağınık) bağlanmadan oluşan “Dörtlü Bağlanma Modeli”ni geliştirmiştir. Güvenli bağlanmada bireylerin hem kendileri hem de başkalarıyla ilgili olumlu temsilleri, korkulu bağlanmada hem kendileri hem de başkalarıyla ilgili olumsuz zihinsel temsilleri, saplantılı bağlanmada kendileri hakkında olumsuz, başkalarıyla ilgili olumlu zihinsel temsilleri bulunmakta iken dezorganize (dağınık) bağlanmada bireylerin hem kendileri hem de başkalarıyla ilgili görüşleri değişkenlik göstermekte hatta çoğu zaman olumsuz nitelikler taşımaktadır. Bağlanma biçimleri ilişki kalitesini etkileyebilecek önemli bir unsur olduğundan algılanan evlilik doyumu ve kalitesi ile ilintili bir kavramdır. Örneğin güvensiz bağlanmanın bireyin hem kendisinin hem de eşinin evlilik doyum düzeyini etkileyeceği göz önünde bulundurulduğunda, bu yanlış bağlanma biçiminin altında yatan unsurların üzerinde durulması önem kazanmaktadır. Literatürde güvensiz bağlanan kişilerin evliliklerinde doyumun düşük olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Bağlanma kaygısının ve bağlanma kaçınmasının da evlilikte düşük doyum ve kötü işleyişe neden olduğu görülmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2007).

Bağlanma kaçınması yüksek olan kişilerin ödüllere olan duyarlılıklarının az olduğu; örneğin ilişkilerinde eşleri tarafından ödüllendirildiklerinde bunu fark etme olasılıklarının düşük olduğu ve bunun da evlilik ilişkilerine dair algılarını dolayısıyla evlilik tatminlerini düşürdüğü saptanmıştır (Butzer ve Campbell, 2008).

3.7.1.4. Sevginin evrimi kuramı

Sevginin evrimi kuramını geliştiren Wilson (1967), bireyin evliliğinden doyum sağlamasının korunma, koruma ve cinsellik olarak belirlediği üç temel ihtiyacın karşılanmasına bağlı olduğunu öne sürmüştür. Doğumdan itibaren karşılanması gereken korunma ihtiyacı ebeveynler tarafından karşılanan zorunlu bir gereksinimdir. Evlilik ilişkisine bakıldığında bireyler kendilerine korunma ihtiyaçlarını giderecek, bilhassa ebeveynlerine benzeyen eş bulma eğilimindedir. Koruma ihtiyacı aileden öğrenilmiş olup evlilikte eşlerin birbirlerini koruma güdüsüne sahip oldukları söylenebilmektedir. Cinsellik ihtiyacı ise çoğalmak ve neslin devamı ihtiyacıyla ilgilidir. Kurama göre ilişkide bu üç ihtiyacın karşılanması sevgiye evrilmektedir. Evlilikte sevginin varlığının da evlilik doyumuna pozitif yönde katkıda bulunması kaçınılmazdır (Folkes ve Sears, 1977).

3.8. Evlilik Doyumu ve Çocuk

Çocuk sahibi olmak evlilik doyumunu etkileyen önemli faktörlerden birisidir. Eşlerin ebeveyn olduktan sonra hayatlarında meydana gelen değişikliklerle ilgili yapılan çalışmalarda, çocuk sahibi olan çiftlerin evlilik doyum seviyelerinin düştüğü belirtilmiştir. Bilhassa ilk çocuğun doğumunun ardından çiftlerin evlilikleri değişime uğramaktadır. Çocuk sahibi olan eşler birbirlerine daha az zaman ayırabilmekte, birlikte yapılamayan etkinlikler ilişkide bir takım sorunlara yol açabilmektedir. Çocuğun sorumluluğunun paylaşımının yanı sıra çocuğu yetiştirme biçimiyle ilgili ortak karar almada zorlanan çiftlerin evliliğinde boşanmaya kadar gidebilen sorunlar yaşanabilmektedir (Şener ve Terzioğlu, 2002). Ayrıca çiftlerin ebeveyn olmalarıyla birlikte sevgi, ilgi ve dikkatlerini evlilik ilişkilerinden çocuklarına yöneltmelerinin evlilik ilişkilerinin kalitesini olumsuz olarak etkilediği gözlenmektedir (Kublay, 2013).

Çocuk sahibi olmayan evli çiftlerin çocuklara ilişkin sorumluluğu olmadığından birlikte zaman geçirmeye, etkinlik yapmaya, iletişim kurmaya,

cinsellik ve diğer konulara ayıracak daha çok vakitleri ve serbestlikleri bulunmaktadır. Evlilik doyumu açısından çocuksuz çiftlerin çocuklu çiftlere göre daha yüksek evlilik doyumuna sahip oldukları bazı araştırmalarda belirtilmiştir. Orbuch ve arkadaşları (1996) tarafından yapılan bir araştırmaya göre 13 yaşın altında çocukları olan çiftlerin evlilik doyum düzeylerinin çocuk sahibi olmayan çiftlere göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Başka bir araştırmada evliliğinin ilk iki yılındaki çocuksuz çiftlerde evlilik tatmininin araştırmaya katılan diğer çiftlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Lawson,1988).

Ayrıca çocuk sayısı da evlilik doyumuna etki eden faktörler arasındadır. İlk çocuğun doğumu çiftlerin evliliklerini sonlandırmaya yönelik düşüncelerini azaltırken, sonraki çocukların doğumu ile çiftlerin evlilik ilişkilerini bitirmekle ilgili algıları negatif yönde değişmeye başlamaktadır. Diğer taraftan eşlerin 40-55 yaş arasında olduğu, çocukların okumak ya da çalışmak için evden ayrılabilirdikleri evliliğin orta dönemlerinde çiftlerin evlilik doyum düzeylerinin yükselmeye başladığı görülmektedir (Canel, 2007).

Sosyal öğrenme modelinde açıklandığı üzere çocuklar ebeveynlerinin ilişki örüntülerini kodlamakta ve öğrendikleri davranışları kendi ilişkilerinde kullanmaktadır (Şendil ve Korkut, 2008). Evlilik doyumunun düşük olduğu ve çatışma yaşanan ailelerdeki sorunlar hem ebeveynleri hem de çocukları eş zamanlı olarak etkilemektedir. Çocukların evlilik çatışmalarına yol açmada etkisi olduğu gibi ebeveynlerin yaşadığı çatışmaların da çocukların üzerinde etkisi bulunmaktadır. Kardeş kavgaları, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili yaşadıkları sorunlardan biridir (Özen, 1999). Ebeveynler arasında yaşanan çatışmayı gözlemleyen çocukların bunu anlamlandıramaması ya da bu çatışmanın çocukların duyguları üzerinde yarattığı yıkıcı etkiler sonucunda çocuklar kardeşleri ile ilişkilerinde sorun yaşayabilmektedir. Diğer bir ifadeyle çocukların kavganın bir çözüm yolu olduğunu öğrenmesi anti-sosyal davranışlara, kaygı ya da saldırgan olmalarına sebep olabilmektedir. Davies ve Cummings (1994), çocukların sadece ebeveynleri arasındaki çatışmaya tepki vermediklerini aynı zamanda çatışmanın nasıl çözümlendiğiyle de ilgilendiklerini öne sürmüşlerdir. Örneğin aile içinde çatışmaya uzun süre maruz kalan çocukların sosyal ilişkilerindeki çatışma durumlarında daha kolay incindikleri ve daha çok

duygusal tepki verdikleri gözlemlenmektedir (Şendil, 2014). Dolayısıyla çocukların duygu ve davranışları, ebeveynlerinin sorunları nasıl çözümledikleriyle ilişkilidir.

3.9. Evlilik Doyumu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Uluslararası literatürde eşler arasındaki ilişkiyi ve doyumu inceleyen pek çok araştırma yapılmış olup, ülkemizde de son yıllarda bu konuya dair çalışmaların artmış olduğu görülmektedir.

3.9.1. Evlilik doyumu ile ilgili yapılmış uluslararası çalışmalar

Glenn (1990) çocuğun evlilik doyumu ile ilişkisini saptamak için bir çalışma yapmıştır. Çalışmada çocuk sahibi olmamanın çiftlerin evlilik doyum düzeylerini düşürdüğü, çocuk sahibi olmanın ise çiftlerin evlilik doyum düzeylerine bir etkisi olmadığı ve evlilik doyum düzeylerini arttırmadığı bulunmuştur. Jackson ve arkadaşları (2014) yüz binin üzerinde bir örneklem grubu ile cinsiyet değişkeninin evlilik doyumunun üzerindeki etkileri ile ilgili yaptıkları çalışmada evlilik doyum seviyesinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ortaya koymuşlardır.

Amerika’ da 210 katılımcı ile yapılan bir çalışmada çocuk sahibi olmayan kadınların evlilik doyumlarının çocuk sahibi olan kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu ifade edilmiştir (Abott, D. S. , Brody, G. H.,1985). Rho (1989) Amerika’da 230 katılımcı ile yaptığı çalışmada aynı şekilde çocuk sahibi olmayan kadınların evlilik doyum ortalamalarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Araştırmaya göre evlilik doyumu ile çocuk sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki olmadığı halde çocuk sayısı fazla olan kadınların evlilik doyum ortalamalarının daha az olduğu öne sürülmüştür. Benzer şekilde Pletchaty ve arkadaşları (1996) çocuk sayısı ile evlilik doyumu arasında negatif yönde bir ilişki tespit etmişlerdir. Buna göre; çocuk sayısı arttıkça evlilik doyumu düşmektedir. Twenge ve arkadaşları (2003) da çocuk sahibi olmanın evlilik doyum düzeylerini negatif yönde etkilediğini, çocuk sahibi olan kadın ve erkek eşlerin özgürlüklerinin kısıtlandığını, rol çatışması yaşadıklarını ve bu durumların da evlilik doyumsuzluğuna sebep olduğunu belirtmişlerdir.

Stackert ve Bursik (2003) bireylerin bağlanma stilleri ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelemişler ve güvensiz bağlanan eşlerin evlilik doyum

seviyelerinin düşük, güvenli bağlanan eşlerin evlilik doyum düzeylerinin ise yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

Fowers (1993), eşlerin evlilik doyumunun evliliğin üçüncü yılında birinci yıla oranla azaldığını ancak bu durumun evlilik öncesinde flört eden çiftlerde tam tersi olduğunu ve evlilik doyumlarının arttığını öne sürmüştür. Diğer bir deyişle araştırmacı evlilik öncesi flörtün evlilik doyumunu arttırdığını ortaya koymuştur. Diğer taraftan Espinoza (2003), kadınlarla yüz yüze görüşme tekniği ile yapmış olduğu araştırmasında farklı bir sonuca varmış ve evlilik süresi arttıkça evlilik doyumunun da arttığını belirtmiştir.

Jose ve Alfons (2007) tarafından yapılan bir çalışmada evlilik doyumunun 1-5 yılları arasında en yüksek seviyede olduğu, 21-25 yılları arasında en düşük seviyede olduğu, 30 yıldan sonra ise evlilik doyumunun tekrar yükselişe geçtiği tespit edilmiştir. Bir başka çalışmada Yadalijamaloye ve ark. (2013), kadınların evlilik doyum seviyeleri ile evlilik süresi arasında negatif yönlü bir ilişki bulmuştur. Buna göre; evlilik süresi arttıkça evlilik doyum düzeyi azalmaktadır.

3.9.2. Evlilik doyumu ile ilgili yapılmış ulusal çalışmalar

Çağ ve Yıldırım (2013) evlilik doyumunu etkileyen değişkenleri belirlemek için bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmaya 448 kadın ve 363 erkek olmak üzere toplam 811 evli birey katılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre evlilik doyumunu anlamlı bir şekilde yordayan değişkenlerin eğitim düzeyi, eş desteği ve cinsel yaşam memnuniyeti olduğu belirlenmiş, cinsiyet, evlilik süresi, eşler arasındaki yaş farkı, gelir düzeyi ve çocuk sayısı gibi değişkenlerin evlilik doyumunu anlamlı düzeyde yordamadığı saptanmıştır. Öte yandan Batık ve Kalkan (2017) evlilik süresini beş yıldan az ve çok olmak üzere iki grupta inceledikleri çalışmalarında, evlilik süreleri beş yıldan az olan çiftlerin evlilik doyum düzeylerinin evlilik süreleri beş yıldan fazla olanlara göre daha yüksek olduğunu saptamışlardır.

Gökmen (2001), Ankara ilinde çeşitli statülerde görev alan 400 evli çift ile yürüttüğü araştırmasında kadın ve erkeklerin evlilik doyum düzeylerini karşılaştırmış ve erkeklerin evlilik doyumlarının kadınlara göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Evlilik doyumu ile ilgili Yıldız (2013) tarafından yapılan bir araştırmada cinsiyet ve yaş değişkenlerinin evlilik doyumu açısından anlamlı bir farklılık meydana getirmediği bulunmuştur. Eşlerin alışma durumlarının evlilik doyumlarına olan etkisine bakıldığında da çalışan ve çalışmayan eşlerin doyum puanlarında anlamlı düzeyde farklılık görülmemiştir. Çiftlerin eğitim seviyesine göre evlilik doyumları incelendiğinde lise mezunu olanların puanlarının yüksekokul mezunu olanların puanlarından daha yüksek olduğu, ancak diğer tüm eğitim seviyeleri arasında eğitim düzeyi arttıça evlilik doyumunun da arttığı saptanmıştır. Araştırmada ayrıca eşlerin evlenme biçimlerine göre evlilik doyumlarına bakılmış ve görücü usulü ile evlenen bireylerin evlilik doyum düzeylerinin tanışarak evlenen bireylere göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Hasta (1996), evli kadınların eğitim durumu ile çalışıp çalışmamasının, eşlerin ev işi yükleri ve bunları paylaşımlarının evlilik doyumu üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Ankara’da yapılan araştırmanın örneklem grubunu 90 çalışan, 90 çalışmayan toplam 180 kadın ve 175 çalışan, 5 çalışmayan toplam 180 erkek oluştırmaktadır. Söz konusu araştırma sonucunda çalışan çiftlerin evlilik doyumlarının çalışmayan çiftlerin evlilik doyumlarından daha düşük olduğu, erkeklerin evlilik tatminlerinin kadınlarınkinden daha yüksek olduğu ve kadınların eğitim durumlarının evlilik doyumları üzerinde anlamlı bir etki göstermediği ifade edilmiştir. Hatipoğlu (1993) ise evlilik doyumu üzerinde cinsiyet ve diğer bazı demografik değişkenler ile evlilik çatışmasının yaygınlığı ve sıklığının etkisini araştırmıştır. Çalışma, Ankara’da yaşayan 77’si evli olmak üzere toplam 154 kişi ile yürütülmüştür.

Hatipoğlu’nun yaptığı çoklu regresyon analizine göre, erkek eşler için evlilik çatışmasının yaygınlığının, kadın eşler için ise evlilik çatışmasının yaygınlığının ve eğitim seviyesinin evlilik doyumunu yordadığı saptanmıştır. Gelir düzeyinin evlilik doyumu için yordayıcı olduğu ancak ocuk sayısı ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca kadınların eğitim ile evlilik doyum düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür.

3.10. Öznel Mutluluk

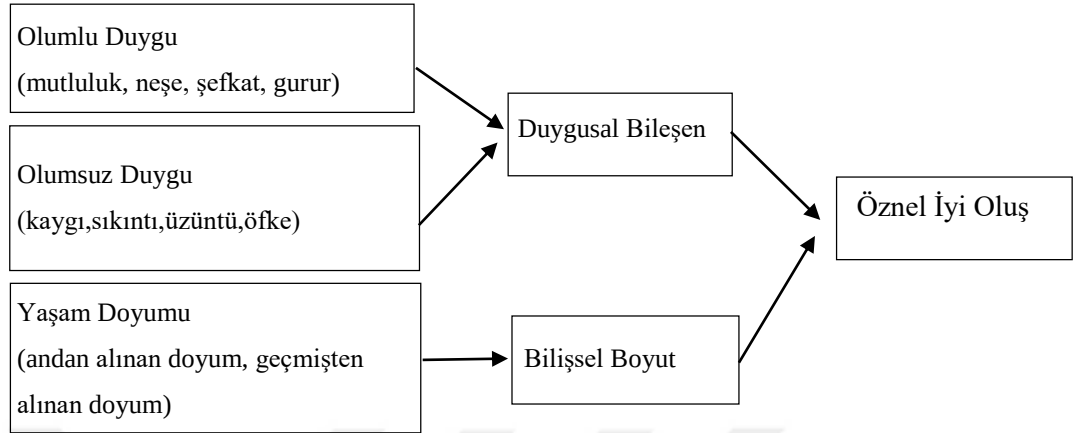
1980'lere kadar psikoloji alanında yapılan araştırmalar daha ziyade ruhsal bozukluklara odaklanmış ve bu da pozitif psikolojinin ihmal edilmesine neden olmuştur. 80'li yıllarda pozitif psikolojiye olan ilgi ve yönelimin artmasıyla mutluluk, iyimserlik, umut, yaşam ve evlilik doyumu gibi konularla ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu kavramlardan biri olan psikolojik iyi oluş, ilk kez Bradburn (1969) tarafından öne sürülmüştür. Ona göre kişinin olumlu duygulanım hali, olumsuz duygulanım halinden fazla olduğundan psikolojik iyi oluşu yüksek olacaktır. Günümüzde kullanılan hali ile psikolojik iyi oluş kavramı Ryff (1989) tarafından ortaya atılmıştır. Ryff'a göre öznel iyi oluş ile psikolojik iyi oluş farklı kavramlar olup, öznel iyi oluş mutluluğu hazcı bir bakış açısıyla psikolojik iyi oluş da pozitif işlevsellik bakış açısıyla ele almaktadır. Psikolojik iyi olma bireyin kendisini olumlu algılayıp kendinden hoşnut olmasını, hayata dair bir hedefe ve anlama sahip olmasını, kendi potansiyelinin farkında olmasını, başkalarıyla güvenli ve samimi ilişki kurabilmesini ve bağımsız hareket edebilmesini içermektedir (Diener, 1994). Mutluluk ya da öznel iyi olma, insanların olumlu duygularının ve yaşam doyumlarının toplamıdır. Literatürde öznel iyi olma olarak ele alınan kavram, günlük hayatta "mutluluk" olarak bilinmektedir (Diener, 2000).

Mutluluk; kişide hoşnutluk yaratan, olumlu hislerin öznel olarak ifade edilmiş biçimi olarak tanımlanmaktadır. Öznel mutluluk ise kişinin hayatının kendi belirlediği kıstaslara göre değerlendirmesine ve kişinin iyi olma ile ilgili algısına dayanmaktadır (Ryan ve Deci, 2001). Diener'e (1984) göre öznel mutluluğun üç temel özelliği bulunmaktadır:

1. Öznel mutluluk öznel bir değerlendirmedir.
2. Öznel mutluluk pozitif ölçütleri vurgulamaktadır.
3. Öznel mutluluk ölçümleri kişinin tüm yaşamında dair genel bir değerlendirmedir.

Bradburn (1969) mutluluğun olumlu duygu ve olumsuz duygu olmak üzere iki bileşenden oluştuğunu öne sürmüştür. Andrews ve Withey (1976) ise öznel

mutluluğun üç bileşeni olduğunu öne sürmüştür. Olumlu duygu ve olumsuz duygu duygusal bileşenleri, yaşam doyumu ise bilişsel bileşeni oluşturmaktadır.

Şekil 3.5: Özne İyi Olma Yapısı

Kaynak: (Diener ve ark., 1985)

Üçüncü bileşen olan yaşam doyumu bireyin kendi yaşamına dair bilişsel yargılarından oluşmaktadır. Yaşam doyumu kavramı ilk defa 1961’de Neugarten tarafından ele alınmıştır. Ona göre yaşam doyumu kişinin istedikleri ile sahip olduklarının karşılaştırılması ile ortaya çıkan sonuçtur (Oktik, 2004). Diğer bir tanıma göre bireyin kendi belirlediği kriterlere göre yaşam kalitesini değerlendirmesidir (Diener, 1984). Özne mutluluğu çalışan araştırmacılar, kavramın bilişsel ve duygusal boyutlarını ölçmek üzere tek ya da çok maddeli tutum ölçekleri geliştirmişlerdir.

3.10.1. Özne mutlulukla ilgili kuramlar

Özne mutlulukla ilgili kuramlar, özne mutluluk ve kişilik arasındaki ilişkiyi, insanların nasıl ve neden mutlu olduklarını ve özne mutluluğun hangi koşullar altında gerçekleştiğini açıklayan yaklaşımlardır (Saygın, 2008).

3.10.1.1. Amaç kuramı

Amaç kuramı özne mutluluğu etkileyen kuramların başında gelmektedir. Bu kuram amaç ve gereksinimler olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Amaçlara ulaşıp, ihtiyaçlar da karşılandığında iyi olma durumu ortaya çıkmaktadır (Yetim, 2001). Diener’e (1984) göre amaç kuramı, hangi amaçların özne mutluluk açısından

önemli, hangi isteklerin zararlı olduğu, mutlu olmaya amaçlara ulaşmanın mı yoksa amaçlara ulaşmak için gidilen yoldaki eylemlerin mi neden olduğu ile ilgilidir. Bir kişinin davranışlarını anlamak için yaşamdaki hedeflerine ve bu hedefleri nasıl başardıklarına dikkat edilmelidir. Çünkü amaçlar ve bunları gerçekleştirmeyle ilgili olan her şey kişinin duygularını olduğu kadar yaşam doyumunu da etkilemektedir. Bu kurama göre insanların doğuştan itibaren farklı ihtiyaçları vardır. Maslow'un ihtiyaçlar piramidinde yer alan ihtiyaçların karşılanması, kişinin yaşam kalitesinde artışa neden olacaktır (Canbay, 2010).

3.10.1.2. Dinamik denge kuramı

Dinamik denge kuramı, Headey ve Wearing (1989) tarafından geliştirilmiş bir kuramdır. Kurama göre öznel mutluluğun seyrettiği seviyeyi belirlemede kişilik ve karakter yapısı etkili olmaktadır. Buna göre; öznel mutluluk düzeyini değiştiren olağan yaşam olayları değil, normalden farklı yaşam olaylarıdır. Örneğin kişi normalin dışında olumlu ya da olumsuz bir olay yaşadığı zaman öznel mutluluk düzeyi etkilenmekte fakat bir süre sonra öznel mutluluk düzeyi eski sabit düzeyine geri dönmektedir. Bireyin öznel iyi olmada sahip olduğu düzeyi dışa dönüklük, yaşantılara açık olma gibi kişilik özellikleri belirlemekte ve bireyin yaşamında meydana gelen sıra dışı olaylarla değişen öznel iyi olma seviyesini dengeye kavuşturan bu kişilik özellikleri olmaktadır (Diener, 2000).

3.10.1.3. Bağ kuramı

Bağ kuramı öznel mutluluğu bilişsel unsurlara dayandırmaktadır. Bu kuram mutlu olmanın bireyin zihnindeki yaşantılara ilişkin gelişen bilişsel çağrışımları değerlendirmesi ile gerçekleştiğini öne sürmektedir. Diener'e (1984) göre yaşantılarla meydana gelen düşünce ve duygulara dair zihinde bilişsel bağlar oluşmakta, mutlu insanlar da bu bağlarla ilgili güçlü bir zihinsel ağ oluşturup koşullanma gereği olumlu tepki vermeyi öğrenmişlerdir. Olumlu çağrışımlara dair daha çok bağ geliştirebilen bireyler daha mutlu duygu ve düşüncelere sahip olmaktadır. Başka bir deyişle, olumlu duygusal koşullanmalar öznel mutluluğu arttırmaktadır.

3.10.1.4. Yargı kuramı

Yargı kuramında öznel mutluluk hem duygusal hem bilişsel bileşenlere göre değerlendirilmektedir. Duygusal bileşenler bilinçsiz olarak, bilişsel bileşenler ise bir miktar bilinçli olarak değerlendirilmektedir. Bu kurama göre öznel mutluluk kişinin belirlediği ölçüt ile mevcut ölçüt arasındaki farka dayanmakta olup, eğer kişinin mevcut durumu amaçladığı ölçütün üzerinde ise mutludur denilebilmektedir (Diener, 1984). Yargı kuramına göre kişi mevcut öznel mutluluk düzeyini etrafındaki diğer insanlarla karşılaştırmakta, eğer kendini geçmiş yaşantılarıyla kıyasla daha iyi bir durumda görüyorsa, mutlu hissetmektedir (Türkdoğan, 2010).

3.10.1.5. Tabandan tavana ve tavandan tabana kuramı

Tabandan tavana kuramı bireyin haz verici yaşantıları sonucu olarak mutlu hissetmesi, tavandan tabana kuramı ise bireyin kendini mutlu hissetmesi sonucunda yaşamından haz alması ile ilgilidir (Türkdoğan, 2010). Tabandan tavana kuramına göre mutluluk, bireyin yaşamdan aldığı hazzın toplamıdır. Ancak bu hazzın ve yaşam doyumunun sıklığı önemlidir. Tavandan tabana kuramına göre mutluluk bireyin içindedir, kişilik özelliklerinin bir getirisidir. Örneğin nevroitik bir kişi olumsuz duygu durumuna sahip olarak yaşantıları olumsuz değerlendirmeye meyil edecek ve öznel mutluluk seviyesi düşük olacaktır (Yavuz, 2006). Bu bağlamda kişi yaşamını olumlu ya da olumsuz değerlendirme kararını kendi elinde bulundurmakta, yaşamdan doyum aldığı için mutlu olmaktadır.

3.10.1.6. Akış kuramı

Akış kuramı Csikszentmihalyi tarafından geliştirilmiş olup bireyin tutarlı bir düzen içinde etkinlik yaparken mutluluğa erişme sürecini irdelemektedir. Kurama göre bilincin uyumlu bir düzen içerisinde akış üreten bir etkinliği yapmayı sürdürmesi zihinsel bir durumdur (Csikszentmihalyi, 2005). Kişi etkinlik yaparken geçen süreçte birden çok olumlu ya da olumsuz duygu yaşamakta ve bu duygular da öznel mutluluğa etki etmektedir. Eğer bir etkinlik kişinin yeteneklerine uygun ise kişi bu etkinlikte doyum sağlayacak, eğer etkinlik zorsa kişi stres yaşayacak, eğer daha az beceri gerektiriyorsa kişi bu etkinlikten haz almayacaktır (Diener, 2000). Dolayısıyla akışı meydana getiren, etkinliğin zorluk derecesi ile kişinin becerisinin denk olmasıdır.

3.10.1.7. Ryff psikolojik iyi oluş kuramı

Ryff (1995) tarafından geliştirilen psikolojik iyi oluş kuramına göre psikolojik iyi oluş, yalnız bir problemin olmaması durumu değildir. Psikopatolojik bir rahatsızlığı olmayan kişinin ruhsal olarak sağlıklı olduğu ya da psikolojik açıdan iyi olduğu söylenememektedir. Ryff, kuramını, Erikson'un psikososyal gelişim kuramı, Allport'un kişilik kuramı, Jung'un bireysel psikoloji kuramı gibi pek çok yaklaşıma temellendirmiştir. Ryff psikolojik iyi oluşu altı başlık altında toplamıştır:

1. Kendini Kabul: Kişinin kendisini olumlu ve olumsuz özellikleriyle birlikte olduğu gibi kabul etmesi ruh sağlığı için önemlidir (Ryff, 1995).

2. Başkalarıyla İyi İlişkiler: Psikolojik iyi oluş için bireyin diğerleriyle güvenilir, güçlü ve samimi olumlu ilişkiler kurması gerekmektedir.

3. Yaşam Amacı: Kişinin yaşam için ulaşılabilir hedefler belirlemesi, yaşamın anlamlı olduğunu düşünmesine yol açacak ve bu da öznel mutluluğuna olumlu katkıda bulunacaktır.

4. Bireysel Gelişim: Kişinin kendi potansiyelinin farkında olup kendini ilerletmesi ve kendini gerçekleştirmeye çalışması önemlidir.

5. Çevresel Hâkimiyet: Kişinin çevresine hâkim olması, çevresel krizleri yönetebilmesi ve uygun çevre koşulları oluşturabilmesi önemlidir (Ryff, 1989).

6. Bağımsızlık: Bağımsız kişi kendi davranışlarını belirlemede ve karar almada özgür ve kendini geliştirmiş kişidir. (Ryff & Keyes, 1995).

3.11. Öznel Mutluluk ve Çocuk

İnsanlar neden çocuk sahibi olmak ister sorusunun cevabı öznel mutluluk ile ilişkilendirilmektedir. İnsanların çocuk sahibi olmayı istemelerinin temelinde dört neden vardır. Birincisi daha çok tarım toplumunda yer alan bir olgu olup, çocuk sahibi olmanın ailenin üretimine katkısının olduğuna inanılmasıdır. İkinci sebep, insanların yaşlılıkta kendilerine bakacak birilerine gereksinim duymaları olarak ifade edilebilmektedir. Üçüncü olarak insanlara dini sebeplerle çocuk sahibi olma konusunda toplumsal çevrelerce baskı yapılabilmektedir. Çocuk sahibi olma

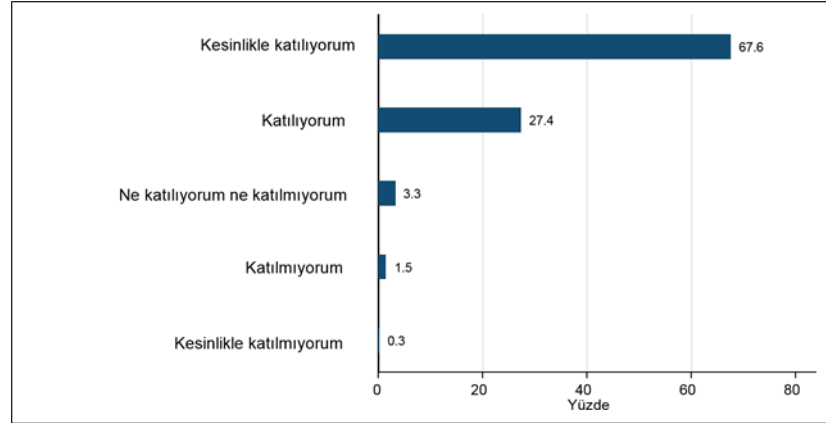
konusunda son faktör ise bireylerin çocuk sevgisini tatmak istemeleridir. Belirtilen bu dört faktör dışında çocuk sahibi olmanın, birçok insan için yakın ilişki kurma ve bağlanma ihtiyacını gidermede önemli olduğu belirtilmektedir. (Uğur, 2018).

Türkiye’de insanlar neden çocuk sahibi olmak istiyor sorusu ele alındığında özellikle kırsal kesimde tarım üretiminin hâkim olduğu bölgelerde ailelerin ekonomik sebeplerle çocuk sahibi olma eğiliminde olduğu görülmektedir. Kent yaşamının getirdiği şartlar sebebiyle geniş aileden çekirdek aileye geçişin olduğu ve çocuğa daha çok psikolojik değer atfedildiği bilinmektedir (Yavuz ve Güllüoğlu, 2019).

Çocuğun getirdiği fayda ebeveynin mutluluğu veya yaşam memnuniyeti ile ölçülebilmektedir. Genel olarak çocukların ebeveynlerinin mutluluğuna bir artış getirmesi beklenmektedir. Deaton ve Stone (2014) tarafından yapılan bir araştırmada çocuk sahibi olan bireylerin çocuk sahibi olmayanlara göre mutluluk düzeyleri karşılaştırılmış ve çocuk sahibi olanların daha mutlu oldukları sonucuna varılmıştır. Ancak araştırma tekrarlandığında çocuk ve mutluluk değişkenleri arasındaki korrelasyon düzeyinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. Dolayısıyla çocuk ve mutluluk arasındaki ilişkinin zamana göre değişebildiği ve pek çok değişkenden etkilendiği için karmaşık bir yapıya sahip olduğu söylenebilmektedir. Yapılan bazı çalışmalarda edinilen bulgular; çocuk sahibi olmayan ebeveynlere göre, çocuk sahibi olan ebeveynlerin daha mutsuz oldukları (Alesina ve ark., 2004), ruh sağlıklarının daha zayıf olduğu (Clark & Oswald, 2002), çiftlerin karşılıklı sevgilerinde düşüş olduğu tespit edilmiştir (Grossbard & Mukhopadhyay, 2013). Delpiano & Simonsen (2012), ekstra bir çocuk sahibi olmanın annenin ekonomik durumunu ve fiziksel sağlığını bozduğunu savunmaktadır.

Bunun yanı sıra, gelişmiş ülkelerde yaşayanlar için çocuk sahibi olmanın mutluluk ile pozitif ilişki içinde olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Margolis & Myrskylä, 2011; Aassve ve ark., 2012). Uğur (2018) çalışması sonucunda özellikle Avrupa ülkelerinde yapılan sosyal yardımları kullanarak, çocuk sahibi olmanın mutluluğu artırdığını ifade etmiştir. Çocuk sahibi olmak çiftlerin evlilik ilişkilerini güçlendirmektedir. Ebeveyn olmak da gerektirdiği sorumluluk ile bireyci anlayışı ortadan kaldırmakta ve aile olma bilinci öznel mutluluk düzeyini olumlu yönde etkilemektedir. (Çirkin ve

Göksel, 2016).

Şekil 3.6: Çocukların Hayatın En Büyük Neşesi Olduğuna Dair Görüşler-Türkiye

Kaynak: Uluslararası Sosyal Araştırma Programı 2012 Veri Seti (ISSP, 2012)

Uluslararası Sosyal Araştırma Programı 2012 anketine Türkiye’den 1,620 kişi katılmış ve Şekil 3.6’da görüldüğü üzere Türkiye’nin yaklaşık %70’i çocuğun anne babaya mutluluk getireceğini belirtmiştir (Uğur, 2018). Dolayısıyla çocukların tatmin edici bir hayat için gerekli olduğu sonucuna varılmaktadır.

3.12. Öznel Mutluluk ve Evlilik Doyumu

Öznel mutluluk, hayatta bir amaca sahip olmak, diğer insanlarla etkili iletişim kurmak, kendini geliştirip varoluşsal zorluklarla başarılı bir biçimde baş edebilmeyi içeren bir kavramdır (Keyes ve ark., 2002). Literatüre bakıldığında evliliğin öznel mutluluğa etkisinden ilk söz eden Wilson olmuştur (Diener, 1999). Öznel mutluluk ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan araştırmalarda bu iki olgunun oldukça ilgili olduğu ve evliliklerinde tatmin olmayan bireylerin düşük öznel mutluluk puanlarına sahip olduğu, evliliklerinde doyum yaşayan bireylerin ise daha yüksek öznel mutluluk puanlarına sahip oldukları görülmüştür (Akdağ ve Çankaya, 2015).

Bilindiği gibi evlilik kişinin ihtiyaçlarını gidermesi açısından öznel mutluluk üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Evlilik doyumunda önemli unsurlardan biri eşlerin birbirlerini karşılıklı olarak mutlu edebilmeleridir. Eşlerin evliliklerini devam ettirme nedenlerinden en önemlisi birbirlerinin varlığından mutluluk ve huzur duymalarıdır. (Bradburry & Karney, 2004). Hawkins ve Booth’a (2005) göre mutsuz bir evlilik eşlerin genel mutluluk, sağlık, benlik saygısı ve yaşam doyumu

durumlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Evlilik doyumu ile ilgili çalışmaların çoğunda kişinin mutluluk düzeyi üzerinde durulmaktadır. Yetişkin bireylerde mutluluğun medeni hal ile yakından ilgili olduğu, evlilik doyumu yükseldikçe mutluluğun da yükseldiği görülmektedir. Dolayısıyla öznel mutluluk ve evlilik doyumu arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır (Çevik, 2010). Öznel mutluluk ile evlilik doyumu arasındaki ilişki üzerine yapılan bir araştırmada evli olmayan kişilerin evli olanlara göre daha mutsuz oldukları saptanmıştır (Çakır, 2015).

TÜİK tarafından yapılan 2016 Yaşam Memnuniyeti araştırmasına göre evli kadınların %68.3'ünün, evli erkeklerin ise %60.8'inin mutlu olduğu belirlenmiştir. TÜİK 2019 araştırmasının bulgularında benzer sonuçlara rastlanılmış, evli çiftlerde mutluluk oranı %55.6 iken evli olmayanlarda %45.1 olarak tespit edilmiştir.

Diener ve arkadaşlarının (2000) 42 ülkede 60.000'e yakın örneklem grubu ile yaptıkları araştırmada öznel mutluluk ile medeni durum arasındaki ilişkinin dünya genelinde benzer özelliklere sahip olduğu ve kadın ve erkek evli bireylerin hiç evlenmemiş ya da dul olan bireylerden daha yüksek mutluluk düzeyine sahip oldukları bulunmuştur. Haring ve arkadaşları (1985), 58 araştırmayı irdeleyerek öznel mutluluk ile medeni mutluluk arasında anlamlı bir korelasyon seviyesi bulmuşlardır. Farklı kuşaklar arasında yapılan çalışmalarda ise uzun yıllardan beri evli olan çiftlerin öznel mutluluk ve evlilik doyum seviyelerinin bekâr olan bireylere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Easterlin, 2003).

Sosyal bir varlık olan insan aidiyet duygusuna gereksinim duymakta, evli bireyler bu gereksinimlerini evlilik bağı sayesinde karşılayabilmekte ve böylece kendilerini mutlu ve güvende hissedebilmektedir. Özgüven (2009)'e göre evlilik bireylerin biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Örneğin eşler birbirlerini korudukları ve dayanışma içinde bulundukları için güvenli hissetmekte, ortak bir hedefe yönelebilmekte ve geleceğe güvenle bakabilmektedir. Evlilik yüksek derecede duygusal katılım gerektiren bir ilişki türü olduğu için bireyin kendi benliğini ve değerini anlamasını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, evli olan bireylerin yaşam sorunlarını paylaşma ve sosyal destek alma konusunda daha avantajlı bir durumda olmalarının, evli ve bekâr bireylerin mutluluk düzeyindeki farkın kaynaklarından biri olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca biyolojik bir ihtiyaç olan

cinsel arzuyu doymak da evliliğin işlevleri arasındadır. Eşler böylelikle çocuk sahibi olma, çocuk yetiştirme ve kendi nesillerinin devamlılığını sağlama gereksinimlerini de karşılamaktadır.

Ayrıca evlilik ile ruh sağlığı arasındaki ilişki ve evliliğin bireylerin temel psikolojik gereksinimlerini karşılamadaki rolü, evli çiftlerin psikolojik iyi olma durumlarını yordayan değişkenlerin belirlenmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda evliliğinden doyum alan bireylerin daha mutlu ve ruhsal açıdan daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir (Özgüven, 2009).

3.13. Öznel Mutluluk ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Öznel mutluluk ile ilgili yurt dışında ve ülkemizde farklı araştırmalar yapılmış, öznel mutluluğun çeşitli değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Ancak yurt içinde yapılmış araştırmaların büyük bir kısmının üniversite öğrencileri üzerinde yapıldığı görülmüştür. Dolayısıyla bu araştırmanın örneklem grubunun evli bireyler olmasının alan yazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

3.13.1. Öznel mutlulukla ilgili yapılmış uluslararası çalışmalar

Wilson (1967), cinsiyetin öznel mutluluk açısından önemli bir değişken olmadığını öne sürse de son yıllarda literatürde cinsiyetin mutluluğa etkisiyle ilgili yapılan araştırmalarda kadınların erkeklere göre daha olumsuz duygularının olduğu görülmüştür (Lucas & Gohm, 2000). Buna rağmen kadınlarla erkeklerin öznel mutluluk düzeylerinin benzer olduğu görülmektedir. 31 ülkede 13.000 öğrenci ile yapılan bir araştırmada kadın ve erkeklerin yaşam doyum bulgularının yakın olduğu görülmüştür (Diener & Diener, 1995). Diener ve Suh (Yetim, 2001) öznel mutluluk ile yaş arasındaki ilişkiyi 40 ülkede inceledikleri çalışmalarında olumlu duygu durumunun yaş ile azaldığını saptamışlardır. Shields & Wooden (2002) evli bireylerin evli olmayan bireylere oranla daha yüksek yaşam doyum seviyesine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ryff & Keyes (1995) mutluluk ile yaşam doyumu ve kendini kabul arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ancak mutluluk ile depresyon arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu ifade etmişlerdir.

Öznel mutluluk ve ilişkilerde ihtiyaç doyumu arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yaptıkları araştırmalarda Patrick ve arkadaşları (2007), bireyin ihtiyaçlarının

doğurulmasının öznel mutluluğı anlamlı düzeyde etkilediğini bulmuşlardır. Ayrıca öznel mutluluğun güvenli bağlanma, benlik saygısı, hoşgörü, olumlu duygular ve yüksek ilişki kalitesi ile ilintili olduğu tespit edilmiştir.

3.13.2. Öznel mutlulukla ilgili yapılmış ulusal çalışmalar

Çirkin ve Göksel (2016) yaptıkları araştırmada farklı değişkenlere göre öznel mutluluk ve yaşam doyumunu incelemişler ve cinsiyetin mutluluğı yordayan bir değişken olduğunu ifade etmişlerdir. Erkeklerin kadınlara kıyasla öznel mutluluk düzeylerinin daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Yaş ile mutluluk arasında negatif yönde bir ilişki olduğu, bireyin yaşı arttıkça mutluluk düzeyinin azaldığı belirtilmiştir. Ayrıca eğitim seviyesi arttıkça mutluluk seviyesi de artmakta olup, maddi gelirin eğitim seviyesi ile paralel olarak artması da bunun nedenleri arasında gösterilmiştir.

Kangal (2013), çalışmasının sonucunda evli bireylerin evli olmayanlara göre mutluluk düzeylerinin daha yüksek olduğunu, Türk kadınlarının erkeklere göre daha mutlu olduğunu ve eğitim seviyesinin arttıkça mutluluğun da arttığını ortaya koymuştur. Saygın (2008), üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırması sonunda öznel mutluluk ile sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ancak öznel mutluluk ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ifade etmiştir.

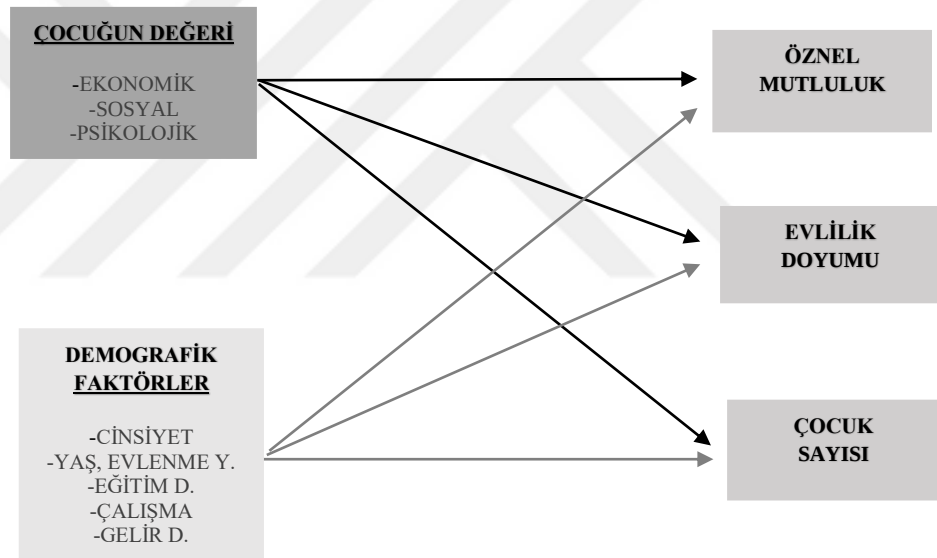
Türkdoğan (2010) üniversite öğrencileri ile yürüttüğü çalışmada eğlence, özgürlük, sevgi, ait olma ihtiyaçlarının karşılanma seviyelerinin öznel mutluluk seviyelerini anlamlı düzeyde etkilediğini ortaya koymuştur. Cenkseven ve Akbaş (2007) üniversite öğrencilerini örneklem grubu olarak seçtiği çalışmada öznel mutluluğı etkileyen değişkenlerin; akademik başarıdan algılanan hoşnutluk, ebeveynle ilişkiden algılanan hoşnutluk, flört ile ilişkiden algılanan hoşnutluk, dışa dönüklük, nevrotizm, boş zaman etkinlikleri, cinsiyet, sağlık durumu ve içsel kontrol odağı olduğunu bulmuştur.

Tuzgöl-Dost (2006) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öznel mutluluk seviyesinin cinsiyet açısından farklılaşma göstermediğini, ancak öznel mutluluk seviyesinin algılanan ebeveyn tutumları, algılanan ekonomik durum, dini inançlar, fiziksel görünümünden hoşnutluk ve denetim odağı değişkenleri açısından anlamlı düzeyde farklılaşma gösterdiğini ortaya koymuşlardır.

4. ARAŞTIRMA MODELİ, DEĞİŞKENLER VE ARAŞTIRMA SORULARI

4.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın modeli, araştırmanın konusu olan tüm değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve araştırma aşamalarını planlamak amacıyla görsel olarak ifade edilen grafiksel bir modeldir. Araştırmanın modeli aşağıdaki gibidir:

Şekil 4.1: Araştırmanın Modeli

4.2. Değişkenler

Bu araştırmanın bağımsız değişkenleri; evli bireyler tarafından çocuğa atfedilen değerler ve alt boyutları ile demografik faktörlerdir. Öznel iyi olma, evlilik doyumu ve çocuk sayısı bu çalışmanın bağımlı değişkenleridir.

4.3. Araştırma Soruları

Bu çalışmanın konusu olan çocuğun değeri ve alt boyutlarının evlilik tatmini, öznel mutluluk ve çocuk sayılarını etkileyip etkilemeyeceğine dair alan yazında

kuramsal çalışmalara ulaşılamadığından araştırmacının konuya dair merakı araştırma sorusu düzeyinde bırakılarak irdelenmiştir. Bu bağlamda söz konusu çalışma keşfedici (exploratory) bir araştırma niteliği taşımaktadır. Araştırmada yanıt aranacak sorular şunlardır:

S1 Evli çiftlerin çocuğa atfettikleri değerler ile evlilik doyumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır?

S2 Evli çiftlerin çocuğa atfettikleri değerler ile öznel mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır?

S3 Evli çiftlerin çocuğa atfettikleri değerler ile ocuk sayıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır?

Ayrıca araştırma modelinde yer alan diğer değerşkenlerin evlilik doyumu, ocuk sayıları ve öznel mutluluk seviyelerini yordayıp yordamadığına dair veriler Ek Bulgular Bölümünde değerlendirilmiştir.

5. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın tasarımı, evren ve örneklem, veri toplama araçları, uygulama, veri analizi, araştırmanın sayıltıları ve sınırlılıkları ile ilgili bilgiler sunulmaktadır.

5.1. Araştırma Tasarımı

Bu araştırma, konusunun yeni ve daha önce araştırılmamış olması ve değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklamak için alan yazında yeterli bilgi bulunmaması nedeniyle keşfedici bir araştırma niteliği taşımaktadır. Keşfedici araştırmalar, araştırmacının araştırma konusu hakkında fazla bilgi sahibi olmadığı veya araştırma konusunun özgün olduğu durumlarda yapılan araştırmalardır (Stebbins, 2001:9). Keşfedici araştırmaların üç temel amacı bulunmaktadır:

- 1) Araştırmacının konuyla ilgili merakını gidermek ve ön bilgi sağlamak,
- 2) Konuyla ilgili daha kapsamlı bir araştırmanın yapılıp yapılamayacağını sınamak ve
- 3) Sonraki araştırmalarda kullanılabilecek veri toplama araçları geliştirmek (Earl, 2004: 88).

Bu çalışmada, araştırmacı tarafından merak konusu olan çocuğun değeri altboyutları ile evlilik doyumu, öznel mutluluk ve çocuk sayısı değişkenleri arasındaki ilişkiler ilişkisel tarama yöntemi ile araştırılmıştır. İlişkisel tarama modelleri iki ve daha fazla değişken arasında birlikte değişim olup olmadığını ve değişimin derecesini tespit etmek için kullanılan deneysel olmayan araştırma modelleridir (Christensen, Johnson ve Turner, 2010). İlişkisel tarama yolu ile saptanan ilişkiler gerçek bir neden-sonuç ilişkisi olarak yorumlanamasa da araştırmacılara konuyla ilgili ipuçları vermektedir. İlişkisel tarama deseni iki şekilde yapılabilmektedir:

1. Korelasyon ile elde edilen ilişki

2. Karşılaştırma ile elde edilen ilişki

Korelasyon ilişkisi bulmaya çalışılan araştırmalarda, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği, eğer birlikte bir değişim varsa bunun nasıl meydana geldiği tespit edilmeye çalışılmaktadır. Karşılaştırma türü ilişkisel araştırmalar ise denemesi olmayan bir araştırma düzenidir. Belirli bir sonucun oluşma sebepleri karşılaştırma yoluyla teke indirgenmeye çalışılmakta, en muhtemel çözümden başlayarak bu ilişkiler sınanmaktadır (Karasar, 2018). Bu çalışmada ilişkisel tarama yöntemiyle elde edilen bulgular konuyla ilgili daha sonra yapılacak araştırmalara ışık tutacaktır.

5.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2021 yılında İstanbul ilinde yaşayan evli bireyler, araştırmanın örneklemini ise kolay örnekleme yöntemiyle ulaşılan 99 kadın ve 54 erkek olmak üzere toplam 153 evli birey oluşturmaktadır.

Çalışma, çevirim-içi formla internet üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden katılımcılara bilgilendirilmiş onam formu onaylatılmış, çalışmanın amacı ve cevapların gizliliği hususunda bilgilendirme yapılmıştır.

Bu bölümde örneklem grubuna dair demografik bilgiler, katılımcıların çalışma durumları ve meslekleri ile ilgili bulgular sunulmuştur.

Aşağıda Tablo 5.1’de katılımcıların demografikleriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

Tablo 5.1: Demografik Bulgular

Değişkenler	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Erkek	54	35,5
	Kadın	99	64,5
Yaş	26-30	19	12,5
	31-40	42	27,6
	41-50	59	38,8
	51-60	25	16,4
	60 ve üzeri	7	4,6
Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	4	2,6
	Lise	31	20,4
	Ön Lisans	10	6,6
	Lisans	66	43,4
	Lisansüstü	41	27,0

Tablo 4.1 (Devamı): Demografik Bulgular

Değişkenler	Gruplar	n	%
-Gelir Düzeyi	2000-5000TL	19	12,5
	5001-8000TL	27	17,8
	8001-12000TL	41	27,0
	12001-15000TL	19	12,5
	15001TL ve üzeri	46	30,3
İstanbul'da Yaşama Süresi	1-10 yıl	17	11,2
	11-20 yıl	58	38,2
	21-30 yıl	11	7,2
	31-40 yıl	22	14,5
	41-50 yıl	30	19,7
	51 yıl ve üzeri	14	9,2

Tablo 5.1'deki bulgulara göre katılımcıların 34,5'i erkek ve %65,5'i de kadındır. Katılımcıların %38,8'i 41-50 yaşları arasındadır. %27,6 oranında katılımcı 31-40 yaşları arasında, %16,4 oranında katılımcı 51-60 yaşları arasında ve %12,5 katılımcı da 26-30 yaşları arasındadır. 61 yaş ve üzeri olan katılımcıların oranı ise %4,6'dır. Katılımcıların eğitim düzeyine baktığımızda katılımcıların önemli bir bölümünün (%43,4) lisans mezunu olduğu görülmektedir. Yüksek lisans veya doktora mezunu olan katılımcıların oranı %27,0 iken lise mezunu olan katılımcıların oranı %20,4'tür. Ön lisans mezunu olan katılımcıların oranı %6,6 ortaokul ve altı mezunu olanların oranı %2,6'dır. Katılımcıların aylık gelir düzeylerine gelince, 15001TL ve üzerinde aylık geliri olan katılımcıların oranı %30,3 iken 8001-12000TL aylık geliri olan katılımcıların oranı %27,0 ve aylık geliri 5001-8000TL olan katılımcıların oranı %15,8'dir. Aylık geliri 2000-5000TL olan katılımcıların oranıyla aylık geliri 12001-15000TL olan katılımcıların oranı aynıdır (%12,5). Katılımcıların kaç yıldır İstanbul'da yaşadıklarına baktığımızda katılımcıların büyük çoğunluğunun (%38,2) 11-20 yıldır İstanbul'da yaşadıkları görülmektedir. %19,7 oranında bir katılımcı grubu 41-50 yıldır İstanbul'da yaşarken %14,5 oranında diğer bir katılımcı grubu 31-40 yıldır İstanbul'da yaşamaktadır. 1-10 yıldır İstanbul'da yaşayan katılımcıların oranı %11,2 iken 51 yıl ve daha uzun süredir İstanbul'da yaşayan katılımcıların oranı %9,2'dir.

Aşağıda Tablo 5.2'de katılımcıların çalışma durumları ve meslekleriyle ilgili bulgular sunulmuştur.

Tablo 5.2: Çalışma Durumu ve Meslek Bulguları

Değişkenler	Gruplar	n	%
Çalışma Durumu	Evet	101	66,4
	Hayır	51	33,6
Eş Çalışma Durumu	Evet	110	72,4
	Hayır	42	27,6
Meslek	Kamu	64	42,1
	Özel Sektör	45	29,6
	Esnaf	11	7,2
	Serbest Meslek	2	1,3
	Ev Hanımı	16	10,5
	Emekli	8	5,3
	Öğrenci	1	0,7
Eş Meslek	Kamu	41	27,0
	Özel Sektör	49	32,2
	Esnaf	19	12,5
	Serbest Meslek	8	5,3
	Ev Hanımı	19	12,5
	Emekli	9	5,9
Oturlan Ev	Kira	36	23,7
	Kendi Evi	115	75,7

Tablo 5.2'deki bulgulara göre katılımcıların büyük çoğunluğu (%66,4) çalışmaktadır. Eşlerin çalışma oranı ise katılımcıların kendi çalışma oranlarından daha yüksektir (%72,4). Katılımcıların meslekleriyle ilgili bulgulara baktığımızda katılımcıların önemli bir bölümünün kamuda (%42,1) diğer önemli bir bölümünün ise özel sektörde (%29,6) çalıştığı görülmektedir. Etnaf olan katılımcıların oranı %7,2, ev hanımı olan katılımcıların oranı %10,5 ve emekli olan katılımcıların oranı da %5,3'tür. Eşlerin mesleklerine gelince, özel sektörde çalışan eşlerin oranı %32,2, kamuda çalışan eşlerin oranı %27,0, etnaf olan eşlerin oranı %12,5, serbest meslek sahibi olan eşlerin oranı %5,3, ev hanımı olan eşlerin oranı %12,5 ve emekli olan eşlerin oranı da %5,9'dur. Oturlan evin sahiplik durumuyla ilgili olarak katılımcıların büyük çoğunluğunun (%75,7) kendi evlerinde oturduğu %23,7 oranında katılımcının da kirada oturduğu bulunmuştur.

5.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplamak amacıyla bir anket formu oluşturulmuştur. Bu formun ilk bölümünde evli çiftlerle ilgili demografik bilgileri (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir durumu, meslek, evlilik yaşı, eşin çalışma durumu, v.b.) elde etmek amacıyla sorular bulunmaktadır. Evli bireylerin öznel iyi olma düzeylerini belirlemek için "Öznel Mutluluk Ölçeği", evlilik ilişkilerindeki tatminlerini ölçmek için "Evlilik Doyum

Ölçeği”, evli çiftlerin çocuğa atfettikleri değeri saptamak için de Çocuğun Değeri Ölçeği kullanılmıştır.

5.3.1. Çocuğun değeri ölçeği

Evli çiftlerin çocuğa atfettikleri değeri ölçmek için kullanılmış olan çocuğun değeri ölçeği (ÇDÖ), Kağıtçıbaşı’nın 1975 yılında “Çocuğun Değeri: Türkiye’de Değerler ve Doğurganlık” araştırmasında kullanmış olduğu 101 sorudan oluşan formdan faydalanılarak oluşturulmuştur. Çocuğun üç alt boyutta değerini ölçen ÇDÖ’nün bazı soruları 3’lü likert tipinde olup bazıları da açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. ÇDÖ Cronbach Alfa değerleri; çocuğa atfedilen sosyal değer için, 0.77, çocuğa atfedilen ekonomik değer için 0.82, çocuğa atfedilen psikolojik değer için ise 0.80 olarak hesaplanmıştır (Kağıtçıbaşı 1982; Kağıtçıbaşı ve Ayçiçeği, 2010).

Bu araştırmanın amacına uygun olan 22. ve 46. ölçek soruları birleştirilmiş, 24. soru da dâhil olmak üzere üç soru anket formuna adapte edilmiştir. Uyumlandırılan ölçeğin yapı geçerliliği test edilmiş ve faktör analizi sonucu Bulgular Bölümünde sunulmuştur. Ölçeğin bir örneği Ek-2’de sunulmuştur.

5.3.2. Evlilik doyumu ölçeği

Bu çalışmada Çelik ve İnanç (2009) tarafından geliştirilip geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan Evlilik Doyum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, 5’i olumlu, 8’i olumsuz olmak üzere toplam 13 maddeden oluşan 5’li likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçekteki olumsuz anlam içeren 7 madde ters çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçekten alınacak en yüksek puan 65, en düşük puan ise 13’tür. Yüksek puan, evli kişilerin evlilik doyumlarının yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçek aile, benlik ve cinsellik olmak üzere üç faktörden oluşmaktadır. Araştırmada ölçeğe üç madde eklenerek geçerlilik çalışması yapılmış ve sonucu Bulgular Bölümünde verilmiştir. Ölçeğin bir örneği Ek-3’te sunulmuştur.

5.3.3. Öznel mutluluk ölçeği

Bu çalışmada Lyubomirsky ve Lepper (1999) tarafından geliştirilen Öznel Mutluluk Ölçeği (Subjective Happiness Scale)’ni Türkçeye uyarlayan ve formun

geçerlilik ve güvenilirlik testlerini yapan Akın ve Satıcı (2011)'nın çalışmasından faydalanılmıştır.

Lyubomirsky ve Lepper (1999)'in ölçeği, kişilerin hissettiği öznel mutluluğu ölçmeyi amaçlayan 4 maddeden oluşan 7'li likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçeğin amacı, bireylerin hissettiği öznel mutluluğu değerlendirmektir. Ölçekte bulunan 4. madde ters kodlandıktan sonra maddelerin puanları toplanarak toplam bir puan elde edilmekte, yüksek puan hissedilen öznel mutluluğun yüksekliğini, düşük puan ise hissedilen öznel mutluluğun düşüklüğünü göstermektedir (Akın ve Satıcı, 2011). Ölçeğin faktör analizi Bulgular Bölümünde verilmiştir. Ölçeğin bir örneği Ek-4'te sunulmuştur.

5.4. Uygulama

Bu araştırma, İstanbul ilinde yaşayan ve rastlantısal olarak seçilen 153 evli bireyin gönüllü katılımı ile dijital veri tabanı üzerinden (Google Forms) 2021 yılında gerçekleşmiştir.

5.4.1. Veri analizi

Verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Araştırma sorularının analizinde değişkenler arasındaki olası ilişkileri belirlemek amacıyla korrelasyon ve çoklu regresyon analizleri yapılmıştır. Korelasyon analizlerinde araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkinin yönü ve şiddeti korrelasyon katsayısına bakılarak incelenmiştir. Bağımsız değişkenlerin tek tek bağımlı değişkenler üzerindeki katkısını görmek amacıyla çoklu regresyon analizleri yapılmıştır. Söz konusu analizlere dair sonuçlar Bulgular bölümünde sunulmuştur.

5.5. Araştırmanın Sayıtları

Çalışma grubu araştırmaya gönüllü katılım sağlamış olup, veri toplama aracına verilen cevapların doğru ve samimi olduğu varsayılmaktadır.

5.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, İstanbul ilinde ikamet eden ve araştırmaya katılan evli bireylerin veri toplama aracına verdikleri yanıtlarla sınırlıdır. Araştırmaya 200 katılımcının

katılması hedeflenmiş ancak yeterli sayıda katılımcıya ulaşılamamış, katılımcı sayısı 153 ile sınırlı kalmıştır. Eşit sayıda kadın ve erkek katılımcıya ulaşılmak hedeflenmiş ancak anket formunu yanıtlayan kadınların sayısı erkeklerin sayısından oldukça fazla olmuştur. Ayrıca bu araştırmanın tek bir şehirde yapılması ve kırsal bölgede yaşayan evli bireylerin araştırmaya dâhil edilmemesi, çocuğa atfedilen değerlerin kültürler-arası karşılaştırmalarının yapılabilmesi ve farklı sosyo-ekonomik ve demografik bulguların kıyaslanabilmesi yönünden araştırmayı sınırlandırmaktadır.

6. BULGULAR

6.1. Verilerin Normallik Dağılımları

Aşağıda Tablo 6.1’de bu araştırmanın sorularını yanıtlamak için kullanılan değişkenlere ait betimsel istatistikler sunulmuştur. Bu kapsamda minimum ve maksimum değerlerle beraber aritmetik ortamlar ve standart sapmalar da sunulmuştur. Betimsel istatistikleri sunulan değişkenler çocuğun olumlu değeri ve çocuğun olumsuz değeri ölçeklerinin alt boyutları, evlilik doyumu ölçeğinin alt boyutları ve öznel mutluluk değişkenidir. Bu kapsamda 9 değişkenin bulguları sunulmuştur. Bu 9 değişken şunlardır: Olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer, olumsuz ekonomik değer, olumsuz sosyal psikolojik değer, olumsuz evlilik algısı, olumlu evlilik algısı ve öznel mutluluk. Olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer, olumsuz ekonomik değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer değişkenleri değerleri 1 ile 3 arasında değişmektedir. 1 “önemsiz” ifadesini ve 3 ise “çok önemli” ifadesini karşılamaktadır. Olumsuz evlilik algısı ve olumlu evlilik algısı değişkenlerinin değerleri 1 ile 5 arasında değişmektedir ve 1 “kesinlikle katılmıyorum” ifadesini karşılarken 5 “kesinlikle katılıyorum” ifadesini karşılamaktadır. Öznel mutluluk değişkeni değerleri ise 1 ile 7 arasında değişmektedir 1 “hiç mutlu değil” ifadesini karşılarken 7 “çok mutlu” ifadesini karşılamaktadır.

Ayrıca Tablo 6.1’de bu 9 değişkene ait çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri de sunulmuştur. Çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri normallik analizleri için kullanılmıştır. Bu değerlerin ± 2 aralığında olması durumunda dağılımların normal olarak kabul edilebileceği rapor edilmiştir (George ve Mallery, 2010).

Tablo 6.1: Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma, Minimum ve Maksimum Değerler

Değişken	$\bar{X}$	Ss.	Min.	Max.	Çarpıklık	Basıklık
Olumlu Ekonomik Değer	1,34	0,44	1,00	2,80	1,46	1,64
Olumlu Sosyal Değer	1,60	0,61	1,00	3,00	0,66	-0,74
Olumlu Psikolojik Değer	2,25	0,64	1,00	3,00	-0,50	-0,85
Cinsiyet Odaklı Sosyal Değer	1,79	0,74	1,00	3,00	0,38	-1,19
Olumsuz Ekonomik Değer	1,73	0,75	1,00	3,00	0,55	-1,17
Olumsuz Sosyal Psikolojik Değer	1,91	0,63	1,00	3,00	0,05	-1,10
Olumsuz Evlilik Algısı	3,88	0,79	1,00	5,00	-1,06	1,49
Olumlu Evlilik Algısı	3,69	1,08	1,00	5,00	-0,93	0,19
Öznel Mutluluk	5,47	1,33	1,00	7,00	-0,90	0,70

Tablo 6.1’deki bulgulara göre olumlu ekonomik değer değişkeninin minimum değeri 1 ve maksimum değeri ise 2,80’dir. Olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer, olumsuz ekonomik değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer değişkenlerinin minimum değerleri 1 ve maksimum değerleri ise 3’tür. Aritmetik ortalaması en yüksek olan değişken çocuğun olumlu psikolojik değeridir ($\bar{X}=2,25$). Ortalaması en düşük olan değişken ise çocuğun olumlu ekonomik değeridir ($\bar{X}=1,34$). Olumsuz evlilik algısı ve olumlu evlilik algısı değişkenlerinin minimum değeri 1 ve maksimum değeri ise 5’tir. Olumsuz evlilik algısı değişkeninin ortalaması ($\bar{X}=3,88$) olumlu evlilik algısı değişkeninin ortalamasından ($\bar{X}=3,69$) biraz daha yüksek olarak bulunmuştur. Son olarak, öznel mutluluk değişkeninin değerleri 1 ile 7 arasında değişmektedir ve aritmetik ortalaması 5,47’dir.

Tablo 6.1’deki bulgulara göre 9 değişkenin de çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri ± 2 aralığındadır. Bu bulguya dayanılarak bu değişkenlerin dağılımının normal olduğu kabul edilmiştir.

6.2. Ölçeklerin Güvenilirlik ve Yapı Geçerliliği İle İlgili Bulgular

Bu bölümde araştırmada kullanılan dört ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri sunulmuştur. Ölçeklerin geçerlilik analizleri açımlayıcı faktör analizi yapılarak, güvenilirlikleri ise iç tutarlık katsayıları (Cronbach’s Alpha) hesaplanarak test edilmiştir.

ÇDÖ olumlu ve olumsuz maddeler için ayrı ayrı uygulanmadan önce tüm maddeler tek bir ölçekte toplanarak faktör analizi yapılmış ve ölçekte yer alan

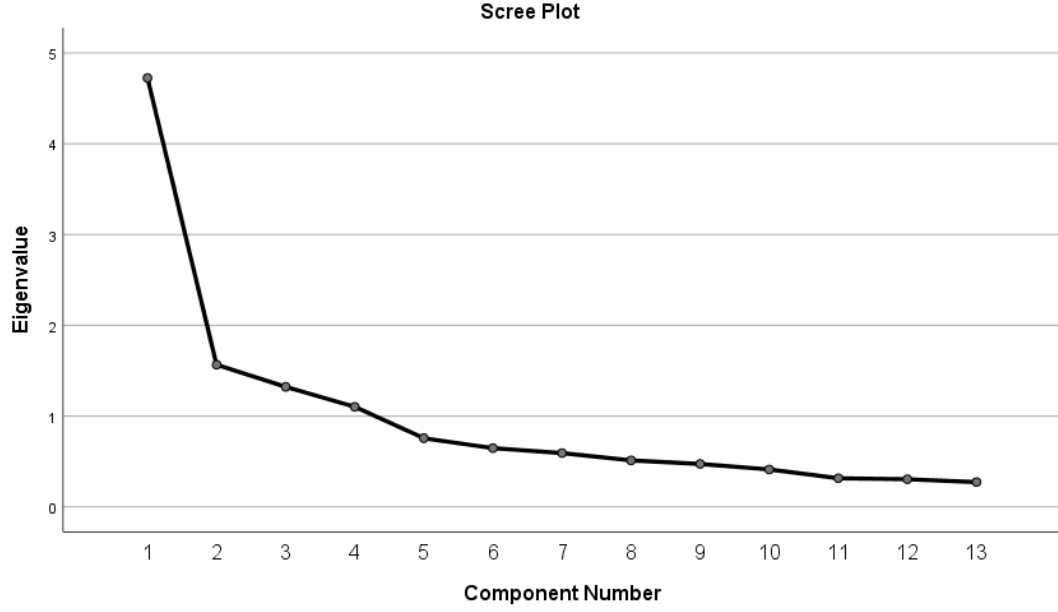
maddelerin nasıl gruplandığına bakılmıştır. Faktör analizi sonucunda olumlu ve olumsuz ÇD maddelerinin ayrı faktör grupları altında toplandığı görülmüştür. Alan yazında ÇDÖ kullanılarak yapılan benzer çalışmalarda olduğu gibi çocuğa atfedilen değerlere dair olumlu ve olumsuz faktörler iki farklı ölçek olarak, boyutların daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla ayrı ayrı tablolaştırılmış ve analiz edilmiştir. Olumlu ve olumsuz olmak üzere çocuğun değeri ölçeklerinin faktör analizleri aşağıda sunulmuştur.

6.2.1. Çocuğun değeri ölçeği (olumlu)

Çocuğun olumlu değeri ölçeğindeki 18 madde üzerinden açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Bunun için temel bileşenler metodu kullanılmış ve faktör döndürme tekniklerinden Varimax tekniği tercih edilmiştir. Yapılan ilk faktör analizine göre KMO değeri 0,84 olarak bulunmuş, Bartlett küresellik testine ilişkin p değerinin ise 0,05'ten küçük olduğu tespit edilmiştir. Her bir maddenin Extraction değerleri incelenmiş ve en düşük değerin 0,52 olduğu görülmüştür. Faktör sayılarına bakıldığında 18 maddenin 5 faktöre yüklendiği görülmüştür.

Sonuçlar değerlendirilirken her bir faktör altında yer alan maddelerin faktör yüklerinin birden fazla faktör altında birbirine yakın ağırlıklara sahip olmamasına dikkat edilmiştir. Bu yakınlığın ölçüsü 0,30 olarak dikkate alınmıştır. Başka bir deyişle, birden fazla faktör altındaki ağırlıklarının farkı 0,30'den az olan maddeler analiz dışı bırakılmıştır. Ayrıca her bir faktör altında en az iki maddenin yer aldığına da dikkat edilmiştir. Bu iki sebepten dolayı analizden çıkarılması gereken maddeler olduğu görülmüştür. Bu aşamada, analizden her defasında bir madde çıkarılmış ve analiz tekrarlanmıştır. Bu şekilde faktör analizi 6 kez tekrarlanmış ve 5 madde ölçekten çıkarılmıştır (sırasıyla; 18, 16, 15, 5 ve 11. maddeler).

Yapılan son faktör analizi sonucunda elde edilen Scree Plot grafiği Şekil 6.1'de sunulmaktadır. Şekil 6.1 incelendiğinde 4. faktörden sonra belirgin bir kırılma olduğu ve bu faktörden sonraki faktörlerin öz değerlerinin birbirlerine ve sıfıra oldukça yaklaştıkları görülmektedir.

Şekil 6.1: ÇDÖ Nihai Faktör Analizi Sonuçları - Scree Plot Grafiği

Yapılan nihai faktör analizine göre verinin 4 faktörlü bir yapı ile açıklandığı görülmüştür. Elde edilen bileşenler Tablo 6.2’de gösterilmiştir.

Tablo 6.2: ÇDÖ Faktör Yükleme Değerleri

	Faktör1 (%36,3)	Faktör2 (%12,0)	Faktör3 (%10,2)	Faktör4 (%8,5)
Madde1	0,72			
Madde2	0,74			
Madde3	0,69	0,30		
Madde4	0,75			
Madde6	0,65	0,33		
Madde7				0,85
Madde8				0,90
Madde9		0,78		
Madde10		0,80		
Madde12	0,31	0,61		
Madde13			0,85	
Madde14			0,65	
Madde17			0,84	

Özetlemek gerekirse, çocuğun olumlu değeri ölçeğindeki 18 ifade üzerinden gerçekleştirilen faktör analizleri sonucunda toplamda 5 madde analizden çıkarılmış ve kalan 13 maddenin 4 faktörlü yapı ile açıklandığı tespit edilmiştir. 1. faktörde 5 madde, 2. faktörde 3 madde, 3. faktörde 3 madde ve 4. faktörde 2 madde yer almaktadır. Elde edilen bu 4 faktör tarafından açıklanan toplam varyans %67,0'dır. Her bir faktörün toplam varyansa katkısı ve her bir faktörde yer alan maddelerin faktör yükleri Tablo 6.3'de verilmiştir. Faktörlere yüklenen maddeler değerlendirilmiş ve her bir faktörün isimlendirmesi yapılmıştır. Bu isimler de Tablo 6.3'de gösterilmiştir. Çocuğun olumlu değeri ölçeğindeki alt boyutlar ekonomik değer, sosyal değer, psikolojik değer ve cinsiyet odaklı sosyal değer olarak isimlendirilmiştir.

Ayrıca her bir faktörde yer alan maddeler için güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda her bir faktöre ilişkin elde edilen Cronbach's alpha katsayıları 0,70'in üzerinde bulunmuştur. Bu değerler de yine Tablo 6.3'de yer almaktadır.

Tablo 6.3: ÇDÖ Nihai Faktör Analizi Sonuçları

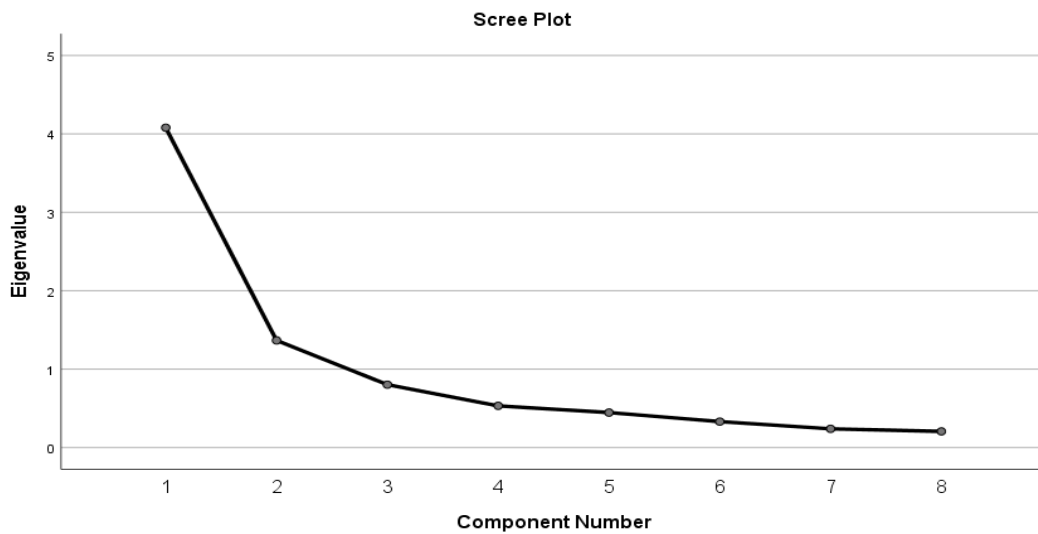
Kod	İfade	Faktör Yüğü
Faktör 1 Ekonomik Değer	Çocuğumuzun büyüdüğünde çalışıp eve maddi gelir olarak yardım etmesi.	0,62
	Daha çok çalışmamıza sebep olması.	0,60
	Yaşlılığımızda yanımızda olup bize yardım etmesi.	0,65
	Ev işlerine yardım etmesi.	0,64
	Anne-babamızı, eşimizi veya akrabalarımızı memnun etmek.	0,54
Cronbach's alpha=0,81; Madde sayısı=5		
Faktör 2 Sosyal Değer	Çocuk sahibi olmak dinimizin gereğidir.	0,64
	Soyumuzun devam etmesi için.	0,74
	Bu kadın / erkek olmanın gereğidir.	0,55
Cronbach's alpha=0,72; Madde sayısı=3		
Faktör 3 Psikolojik Değer	Çocuklar insanı eğlendirir / neşelendirir.	0,80
	Çocuklar bize sevgi verdiği için.	0,74
	Çocuklarımızla gurur duyabildiğimiz için.	0,58
Cronbach's alpha=0,77; Madde sayısı=3		
Faktör 4 Cinsiyet Odaklı Sosyal Değer	Bir oğlumuz olsun istiyoruz/istiyorduk.	0,80
	Bir kızımız olsun istiyoruz/istiyorduk.	0,84
Cronbach's alpha=0,77; Madde sayısı=2		

6.2.2. Çocuğun değeri ölçeği (olumsuz)

Çocuğun olumsuz değeri ölçeğindeki 10 madde üzerinden açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Bunun için temel bileşenler metodu kullanılmış ve faktör döndürme tekniklerinden Varimax tekniği tercih edilmiştir. Yapılan ilk faktör analizine göre KMO değeri 0,85 olarak bulunmuş, Bartlett küresellik testine ilişkin *p*-değerinin ise 0,05'ten küçük olduğu tespit edilmiştir. Her bir maddenin Extraction değerleri incelenmiş ve en düşük değerin 0,41 olduğu görülmüştür. Faktör sayılarına bakıldığında 10 maddenin 2 faktöre yüklendiği görülmüştür.

Sonuçlar değerlendirilirken her bir faktör altında yer alan maddelerin faktör yüklerinin birden fazla faktör altında birbirine yakın ağırlıklara sahip olmamasına dikkat edilmiştir. Bu yakınlığın ölçüsü 0,30 olarak dikkate alınmıştır. Başka bir deyişle, birden fazla faktör altındaki ağırlıklarının farkı 0,30'den az olan maddeler analiz dışı bırakılmıştır. Ayrıca her bir faktör altında en az iki maddenin yer aldığına da dikkat edilmiştir. Bu kriterlere uygun olarak 4. ve 5. maddeler sırayla ölçekten çıkarılmış ve kriterler sağlanana kadar faktör analizi 3 kez tekrarlanmıştır.

Yapılan 3. faktör analizi sonucunda elde edilen Scree Plot grafiği Şekil 6.2'de sunulmaktadır. Şekil 6.2 incelendiğinde 2. faktörden sonra belirgin bir kırılma olduğu ve bu faktörden sonraki faktörlerin öz değerlerinin birbirlerine ve sıfıra oldukça yaklaştıkları görülmektedir.

Şekil 6.2: ÇDÖ (Olumsuz) Nihai Faktör Analizi Sonuçları - Scree Plot Grafiği

Yapılan faktör analizine göre verinin 2 faktörlü bir yapı ile açıklandığı görülmüştür. Elde edilen bileşenler Tablo 6.4’de gösterilmiştir.

Tablo 6.4: ÇDÖ (Olumsuz) Faktör Yükleme Değerleri

	Faktör1 (%51,0)	Faktör2 (%17,1)
Madde1	0,89	
Madde2	0,85	
Madde3	0,87	
Madde6		0,82
Madde7		0,82
Madde8		0,63
Madde9	0,33	0,73
Madde10	0,31	0,71

Özetlemek gerekirse, çocuğun olumsuz değeri ölçeğindeki 8 ifade üzerinden gerçekleştirilen faktör analizleri sonucunda 8 maddenin 2 faktörlü yapı ile açıklandığı tespit edilmiştir. 1. faktörde 3 madde ve 2. faktörde de 5 madde yer almaktadır. Elde edilen bu 2 faktör tarafından açıklanan toplam varyans %68,1’dir. Her bir faktörün toplam varyansa katkısı ve her bir faktörde yer alan maddelerin faktör yükleri Tablo 6.5’de verilmiştir. Faktörlere yüklenen maddeler değerlendirilmiş ve her bir faktörün isimlendirmesi yapılmıştır. Bu isimler de Tablo 6.5’de gösterilmiştir. Çocuğun olumsuz değeri ölçeğindeki alt boyutlar ekonomik değer ve sosyal psikolojik değer olarak isimlendirilmiştir.

Ayrıca her bir faktörde yer alan maddeler için güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda her bir faktöre ilişkin elde edilen Cronbach’s alpha katsayıları 0,70’in üzerinde bulunmuştur. Bu değerler de yine Tablo 6.5’de yer almaktadır.

Tablo 6.5: ÇDÖ (Olumsuz) Nihai Faktör Analizi Sonuçları

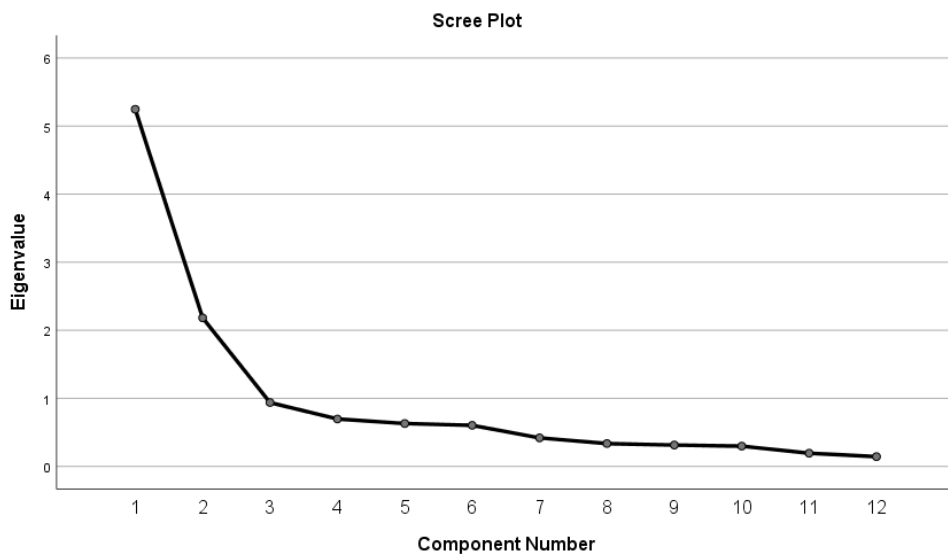
Kod	İfade	Faktör Yüğü
Faktör 1	Bir çocuğun daha olması bizim için maddi bir yük olurdu.	0,83
	Çünkü o zaman benim/eşimin çalışması zorlaşırđı.	0,78
	Çünkü eğitim masraflarını karşılayamazdım.	0,81
	Cronbach’s alpha=0,88; Madde sayısı=3	
Faktör 2	Çocuklarıımın hastalanması beni üzerdi.	0,68
	Çocuklarıımı iyi yetiştiremeyeceğim kaygısı beni üzerdi.	0,70
	Çünkü ben ve eşim çocuk sahibi olmak için artık yaşlı sayılırız.	0,41
	Çünkü çocuğumuza yeterince bakamaz ve ilgilenemezdik.	0,64
	Çünkü çocukları terbiye etmek zor olurdu.	0,60
	Cronbach’s alpha=0,83; Madde sayısı=5	

6.2.3. Evlilik doyum ölçeği

Evlilik Doyum ölçeğindeki 15 madde üzerinden açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Bunun için temel bileşenler metodu kullanılmış ve faktör döndürme tekniklerinden Varimax tekniği tercih edilmiştir. Yapılan ilk faktör analizine göre KMO değeri 0,86 olarak bulunmuş, Bartlett küresellik testine ilişkin p değerinin ise 0,05'ten küçük olduğu tespit edilmiştir. Her bir maddenin Extraction değerleri incelenmiş ve en düşük değerin 0,40 olduğu görülmüştür. Faktör sayılarına bakıldığında 15 maddenin 3 faktöre yüklendiği görülmüştür.

Sonuçlar değerlendirilirken her bir faktör altında yer alan maddelerin faktör yüklerinin birden fazla faktör altında birbirine yakın ağırlıklara sahip olmamasına dikkat edilmiştir. Bu yakınlığın ölçüsü 0,30 olarak dikkate alınmıştır. Başka bir deyişle, birden fazla faktör altındaki ağırlıklarının farkı 0,30'den az olan maddeler analiz dışı bırakılmıştır. Ayrıca her bir faktör altında en az iki maddenin yer aldığına da dikkat edilmiştir. Bu iki sebepten dolayı analizden çıkarılması gereken maddeler olduğu görülmüştür. Bu aşamada, analizden her defasında 1 madde çıkarılmış ve analiz tekrarlanmıştır. Bu şekilde faktör analizi 4 kez tekrarlanmış ve 3 madde ölçekten çıkartılmıştır (sırasıyla; 4, 11 ve 14. maddeler).

Yapılan son faktör analizi sonucunda elde edilen Scree Plot grafiği Şekil 6.3'te sunulmaktadır.

Şekil 6.3: EDÖ Nihai Faktör Analizi Sonuçları - Scree Plot Grafiği

Yapılan faktör analizine göre verinin 2 faktörlü bir yapı ile açıklandığı görülmüştür. Elde edilen bileşenler Tablo 6.6’da gösterilmiştir.

Tablo 6.6: EDÖ Faktör Yükleme Değerleri

	Faktör1 (%43,7)	Faktör2 (%18,2)
Madde1	0,73	
Madde2		0,82
Madde3		0,73
Madde5	0,80	
Madde6		0,65
Madde7	0,87	
Madde8		0,59
Madde9	0,86	
Madde10	0,86	
Madde12	0,82	
Madde13	0,87	
Madde15		0,61

Özetlemek gerekirse, evlilik doyum ölçeğindeki 12 ifade üzerinden gerçekleştirilen faktör analizleri sonucunda 12 maddenin 2 faktörlü yapı ile açıklandığı tespit edilmiştir. 1. faktörde 7 madde ve 2. faktörde de 5 madde yer almaktadır. Elde edilen bu 2 faktör tarafından açıklanan toplam varyans %61,9’dır. Her bir faktörün toplam varyansa katkısı ve her bir faktörde yer alan maddelerin faktör yükleri Tablo 6.7’de verilmiştir. Faktörlere yüklenen maddeler değerlendirilmiş ve her bir faktörün isimlendirmesi yapılmıştır. Bu isimler de Tablo 6.7’de gösterilmiştir. Evlilik doyumu ölçeğindeki alt boyutlar evlilikle ilgili olumlu algılar ve evlilikle ilgili olumsuz algılar olarak isimlendirilmiştir.

Ayrıca her bir faktörde yer alan maddeler için güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda her bir faktöre ilişkin elde edilen Cronbach’s alpha katsayıları 0,70’in üzerinde bulunmuştur. Bu değerler de yine Tablo 6.7’de yer almaktadır.

Tablo 6.7: EDÖ Nihai Faktör Analizi Sonuçları

Kod	İfade	Faktör Yüğü
Faktör 1 Olumlu Algı	Evlilikten beklediklerimin çoğı gerçekleşti.	0,53
	Huzurlu bir ev yaşamım var.	0,64
	Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti.	0,77
	Bizim ilişkimiz ideal bir karı-koca ilişkisidir.	0,78
	Eşim benim için aynı zamanda bir arkadaşır.	0,75
	Cinsel yönden eşimle uyumluyum.	0,71
	Baş başa kaldığımız zaman benim canım sıkılmaz.	0,75
	Cronbach’s alpha=0,93; Madde sayısı=7	

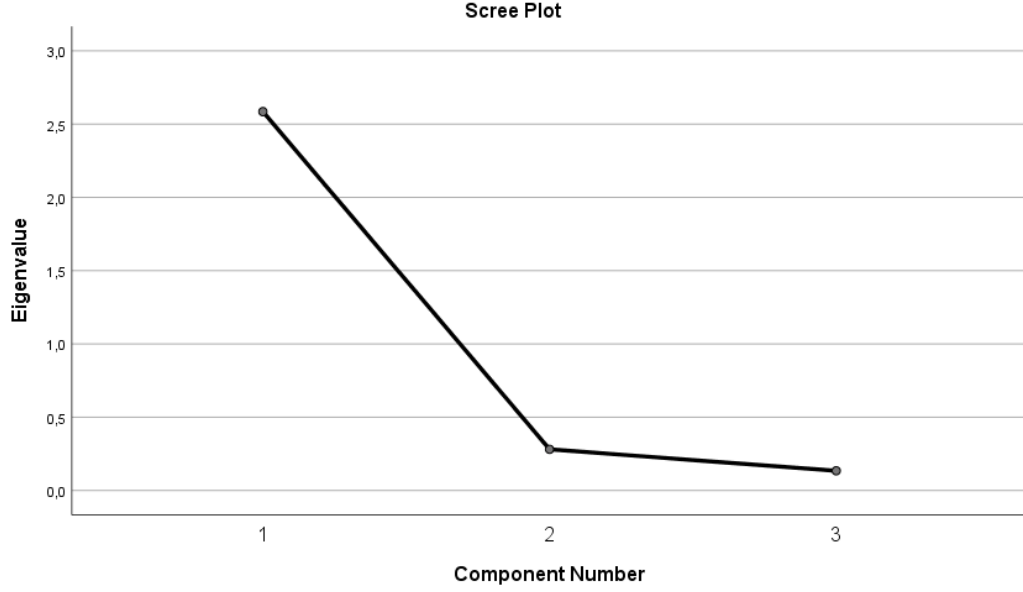
Tablo 6.7 (Devamı): EDÖ Nihai Faktör Analizi Sonuçları

Kod	İfade	Faktör Yüğü
Faktör 2 Olumsuz Algı	Evliğıimizde kolay aşılamayacak sorunlar var.	0,70
	Evliğıimizde giderek eksilen heyecan beni rahatsız ediyor.	0,58
	Eşimin anne ve babasına evliliğıinden daha çok önem vermesi beni mutsuz ediyor.	0,43
	Eşimin bana değę vermediğini hissediyorum.	0,41
	Eşimin ailesine hayır diyememesi beni mutsuz ediyor.	0,38
	Cronbach's alpha=0,71; Madde sayısı=5	

6.2.4. Öznel mutluluk ölçeğı

Öznel mutluluk ölçeğıindeki 4 madde üzerinden açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Bunun için temel bileşenler metodu kullanılmış ve faktör döndürme tekniklerinden Varimax tekniğı tercih edilmiştir. Yapılan ilk faktör analizine göre KMO değeri 0,76 olarak bulunmuş, Bartlett küresellik testine ilişkin p değerinin ise 0,05'ten küçük olduğu tespit edilmiştir. Her bir maddenin Extraction değeri incelenmiş ve 4. maddenin değerinin 0,23 olduğu görülmüştür. Bu değeri 0,30'dan küçük olduğu için ölçekten çıkarılmıştır. 3 maddeli yeni ölçeğın faktör analizi bulgularına göre KMO değeri 0,74 olarak bulunmuş, Bartlett küresellik testine ilişkin p değerinin ise 0,05'ten küçük olduğu tespit edilmiştir. Her bir maddenin Extraction değeri incelenmiş ve en küçük değeri 0,81 olduğu görülmüştür.

Faktör analizi sonuçlarının yorumlanmasına geçmeden önce yine Scree Plot grafiğı incelenmiştir. Şekil 6.4'te sunulan bu grafik incelendiğinde, 1. faktörden sonra belirgin bir kırılma olduğu ve 1. faktörden sonraki faktörlerin öz değeriinin birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla verinin tek faktörlü bir yapı oluşturacağı öngörülmektedir.

Şekil 6.4: ÖMÖ Faktör Analizi Scree Plot Grafiği

Yapılan faktör analizi sonucunda verinin 3 maddeden oluşan tek faktörlü bir yapı oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu tek faktör tarafından açıklanan toplam varyans %86,2'dir. Söz konusu 3 maddeye ilişkin Cronbach's alpha katsayısı ise 0,92 olarak bulunmuştur. Bu tek faktörde yer alan 3 maddenin faktör yükleri ise Tablo 6.8'de sunulmuştur.

Tablo 6.8: ÖMÖ Nihai Faktör Analizi Sonuçları

Kod	İfade	Faktör Yüğü
Faktör 3 Genel Mutluluk	Genelde kendimi mutlu görürüm.	0,88
	Akranlarıma kıyasla kendimi mutlu görürüm.	0,90
	Ne olursa olsun hayattan zevk alır, her şeyden en iyi şekilde yararlanırım.	0,81
	Cronbach's alpha=0,92; Madde sayısı=3	

6.3. Araştırma Soruları İle İlgili Analizler

Bu bölümde araştırma sorularını yanıtlamaya yönelik analizler sunulacaktır.

6.3.1. Çocuğa atfedilen değerler ve evlilik doyumu arasındaki ilişkilerin analizi

Bu başlık altında “evli çiftlerin çocuğa atfettikleri değerler ile evlilik doyumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır” araştırma sorusunu cevaplayabilmek için yapılmış analizler sunulmuştur. Pearson momentler çarpımı

korrelasyon testi ile çocuğa atfedilen olumlu ve olumsuz değerler alt boyutları ile evlilik doyumu hakkındaki olumlu ve olumsuz algılar arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Ayrıca çoklu regresyon testi kullanılarak çocuğa atfedilen olumlu ve olumsuz değerlerin alt boyutlarının evlilik doyumu hakkındaki olumlu ve olumsuz algıları yordayıp yordamadığı ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Aşağıda Tablo 6.9’da Pearson momentler çarpımı korrelasyon testi analizlerinin bulguları sunulmuştur.

Tablo 6.9: Çocuğa Atfedilen Değerler ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki

Pearson Korelasyon		Olumsuz Evlilik Algısı	Olumlu Evlilik Algısı
Olumlu Ekonomik Değer	<i>r</i>	0,06	-0,11
	<i>p</i>	0,50	0,17
Olumlu Sosyal Değer	<i>r</i>	-0,05	-0,12
	<i>p</i>	0,54	0,16
Olumlu Psikolojik Değer	<i>r</i>	0,15	0,08
	<i>p</i>	0,06	0,32
Cinsiyet Odaklı Sosyal Değer	<i>r</i>	0,09	-0,07
	<i>p</i>	0,25	0,41
Olumsuz Ekonomik Değer	<i>r</i>	-0,18	-0,17
	<i>p</i>	0,03	0,04
Olumsuz Sosyal Psikolojik Değer	<i>r</i>	-0,05	-0,11
	<i>p</i>	0,57	0,18

Tablo 6.9’da sunulan bulgulara göre çocuğa atfedilen olumlu ve olumsuz değerlerin alt boyutları olan olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer değişkenleri ile olumsuz evlilik algısı arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (tüm *r* değerleri için $p>0,05$).

Benzer olarak, olumlu evlilik algısı ile çocuğa atfedilen olumlu ve olumsuz değerlerin alt boyutları olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer değişkenleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (tüm *r* değerleri için $p>0,05$). Ancak olumsuz ekonomik değer ile evlilik doyumu arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,17$ ve $p<0,05$). Bu ilişki negatif yönlüdür. Bir diğer deyişle çocuğa atfedilen olumsuz ekonomik değer arttıkça evlilik doyumu azalmaktadır. Bu bir ilişki analizi olduğu için evliliğe yüklenen olumlu algı arttıkça çocuğa atfedilen olumsuz ekonomik değer azalıyor da denilebilmektedir.

Çocuğa atfedilen olumlu ve olumsuz değerlerin alt boyutları olan olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer, olumsuz ekonomik değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer değişkenlerinin olumsuz evlilik algısını yordayıp yordamadığı çoklu regresyon analizi yapılarak test edilmiştir ve bulgular Tablo 6.10’da gösterilmiştir. Durbin Watson değerinin 1,0’dan büyük olması oto-korelasyon olmadığını ve hataların bağımsız olma şartının sağlandığını göstermektedir. VIF değerlerinin 10’dan küçük olması çoklu regresyon analizlerinin çoklu bağlantı (multicollinearity) probleminden etkilenmediğini göstermektedir (Nimon, 2010).

Tablo 6.10: Çocuğa Atfedilen Olumlu ve Olumsuz Değerlerin Olumsuz Evlilik Algısını Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken: Evlilik Hakkında Olumsuz Algı							
Bağımsız Değişken	B	S. Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>	VIF	D-W
Sabit	3,69	0,32		11,70	0,00		
Olumlu Ekonomik Değer	0,19	0,18	0,11	1,09	0,28	1,59	
Olumlu Sosyal Değer	-0,25	0,13	-0,20	-2,00	0,05	1,55	
Olumlu Psikolojik Değer	0,24	0,11	0,19	2,10	0,04	1,34	1,88
Cinsiyet Odaklı Sosyal Değer	0,07	0,09	0,06	0,76	0,45	1,13	
Olumsuz Ekonomik Değer	-0,25	0,10	-0,24	-2,62	0,01	1,37	
Olumsuz Sosyal Psikolojik Değer	0,06	0,11	0,05	0,53	0,60	1,34	
R: 0,30		F: 2,47					
Düzeltilmiş R²: 0,06		p: 0,03					

Tablo 6.10’daki bulgular olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer, olumsuz ekonomik değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer değişkenlerinin olumsuz evlilik algısı üzerinde %6’lık bir varyans açıkladığını ve açıklanan bu varyans miktarının istatistikî olarak anlamlı olduğunu göstermiştir ($F = 2,47$, $p < 0,05$). Bir diğer deyişle, olumsuz evlilik algısı %6 oranında bu 6 etken ile açıklanabilmektedir. Bu küçük bir etki derecesidir. Diğer taraftan bu 6 bağımsız değişken içerisinde olumlu psikolojik değer, olumlu sosyal

değer ve olumsuz ekonomik değer değişkenlerinin olumsuz evlilik algısı üzerinde istatistiki olarak anlamlı etkileri vardır. Olumlu psikolojik değer ($\beta = 0,19, p<0,05$) etkisi pozitif yönlü iken olumlu sosyal değer ve olumsuz ekonomik değer değişkenlerinin etkileri negatif yönlüdür (sırasıyla; $\beta = -0,20, p<0,05$ ve $\beta = -0,24, p<0,05$).

Çocuğa atfedilen olumlu ve olumsuz değerlerin alt boyutları olan olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer, olumsuz ekonomik değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer değişkenlerinin evlilik doyumunu yordayıp yordamadığı çoklu regresyon analizi yapılarak test edilmiştir ve bulgular Tablo 6.11’de gösterilmiştir. Durbin Watson değerinin 1,0’dan büyük olması oto-korelasyon olmadığını ve hataların bağımsız olma şartının sağlandığını göstermektedir. VIF değerlerinin 10’dan küçük olması çoklu regresyon analizlerinin çoklu bağlantı (multicollinearity) probleminden etkilenmediğini göstermektedir (Nimon, 2010).

Tablo 6.11: Çocuğa Atfedilen Olumlu ve Olumsuz Değerlerin Evlilik Doyumunu Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken: Evlilik Doyumu							
Bağımsız Değişken	B	S. Hata	β	t	p	VIF	D-W
Sabit	4,25	0,44		9,71	0,00		
Olumlu Ekonomik Değer	-0,18	0,25	-0,07	-0,72	0,47	1,59	
Olumlu Sosyal Değer	-0,25	0,18	-0,14	-1,39	0,17	1,55	
Olumlu Psikolojik Değer	0,36	0,16	0,21	2,28	0,02	1,34	2,06
Cinsiyet Odaklı Sosyal Değer	-0,11	0,12	-0,07	-0,87	0,39	1,13	
Olumsuz Ekonomik Değer	-0,20	0,13	-0,14	-1,50	0,14	1,37	
Olumsuz Sosyal Psikolojik Değer	-0,10	0,16	-0,06	-0,64	0,52	1,34	
R: 0,28		F: 1,98					
Düzeltilmiş R²: 0,04		p: 0,07					

Tablo 6.11’deki bulgular olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer, olumsuz ekonomik değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer değişkenlerinin evlilik doyumu üzerinde %4’lük bir varyans açıkladığını ve açıklanan bu varyans miktarının istatistikî olarak anlamlı olmadığını göstermiştir ($F = 1,98, p>0,05$). Bu 6 bağımsız değişken bağımlı değişken olan evlilik doyumu üzerinde anlamlı düzeyde bir varyans açıklamamaktadır. Öte yandan

çocuğa atfedilen olumlu psikolojik değer ile evlilik doyumu arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olması önemli bir bulgudur.

6.3.2. Çocuğa atfedilen değerler ve öznel mutluluk arasındaki ilişkinin analizi

Bu başlık altında “evli çiftlerin çocuğa atfettikleri değerler ile öznel mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır” araştırma sorusunu cevaplayabilmek için yapılmış analizler sunulmuştur. Pearson momentler çarpımı korrelasyon testi ile çocuğa atfedilen olumlu ve olumsuz değerlerin alt boyutları ile öznel mutluluk arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Ayrıca çoklu regresyon testi kullanılarak çocuğa atfedilen olumlu ve olumsuz değerlerin alt boyutlarının öznel mutluluğu yordayıp yordamadığı ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Aşağıda Tablo 6.12’de Pearson momentler çarpımı korrelasyon testi analizlerinin bulguları sunulmuştur.

Tablo 6.12: Çocuğa Atfedilen Değerler Ve Öznel Mutluluk Arasındaki İlişki

Pearson Korelasyon		Öznel Mutluluk
Olumlu Ekonomik Değer	<i>r</i>	-0,01
	<i>p</i>	0,86
Olumlu Sosyal Değer	<i>r</i>	0,04
	<i>p</i>	0,59
Olumlu Psikolojik Değer	<i>r</i>	0,08
	<i>p</i>	0,31
Cinsiyet Odaklı Sosyal Değer	<i>r</i>	0,10
	<i>p</i>	0,21
Olumsuz Ekonomik Değer	<i>r</i>	-0,28
	<i>p</i>	0,00
Olumsuz Sosyal Psikolojik Değer	<i>r</i>	-0,18
	<i>p</i>	0,03

Tablo 6.12’de sunulan bulgulara göre çocuğa atfedilen olumlu değerlerin alt boyutları olan olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer ve cinsiyet odaklı sosyal değer değişkenleri ile öznel mutluluk arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (tüm *r* değerleri için $p > 0,05$). Diğer taraftan, çocuğa atfedilen olumsuz değerlerin alt boyutları olan olumsuz ekonomik değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer ile öznel mutluluk arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (sırasıyla; $r = -0,28$ ve $p < 0,05$ ve $r = -0,18$ ve $p < 0,05$). Bu ilişkiler negatif yönlüdür. Bir diğer deyişle çocuğa atfedilen olumsuz ekonomik değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer arttıkça öznel mutluluk azalmaktadır.

Çocuğa atfedilen olumlu ve olumsuz değerlerin alt boyutları olan olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer, olumsuz ekonomik değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer değişkenlerinin öznel mutluluğu yordayıp yordamadığı çoklu regresyon analizi yapılarak test edilmiştir ve bulgular Tablo 6.13’de gösterilmiştir. Durbin Watson değerinin 1,0’dan büyük olması oto-korelasyon olmadığını ve hataların bağımsız olma şartının sağlandığını göstermektedir. VIF değerlerinin 10’dan küçük olması çoklu regresyon analizlerinin çoklu bağlantı (multicollinearity) probleminden etkilenmediğini göstermektedir (Nimon, 2010).

Tablo 6.13: Çocuğa Atfedilen Olumlu ve Olumsuz Değerlerin Öznel Mutluluğu Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken: Öznel Mutluluk							
Bağımsız Değişken	B	S. Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>	VIF	D-W
Sabit	5,83	0,53		10,96	0,00		
Olumlu Ekonomik Değer	-0,09	0,30	-0,03	-0,31	0,75	1,59	
Olumlu Sosyal Değer	0,02	0,21	0,01	0,08	0,93	1,55	
Olumlu Psikolojik Değer	0,21	0,19	0,10	1,13	0,26	1,34	
Cinsiyet Odaklı Sosyal Değer	0,15	0,15	0,09	1,02	0,31	1,13	2,03
Olumsuz Ekonomik Değer	-0,46	0,16	-0,26	-2,81	0,01	1,37	
Olumsuz Sosyal Psikolojik Değer	-0,12	0,19	-0,06	-0,62	0,54	1,34	
R: 0,32		F: 2,69					
Düzeltilmiş R²: 0,06		p: 0,02					

Tablo 6.13’deki bulgular olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer, olumsuz ekonomik değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer değişkenlerinin öznel mutluluk üzerinde %6’lık bir varyans açıkladığını ve açıklanan bu varyans miktarının istatistikî olarak anlamlı olduğunu göstermiştir ($F = 2,69$, $p < 0,05$). Bir diğer deyişle, öznel mutluluk %6 oranında bu 6 etken ile açıklanabilmektedir. Bu küçük bir etki derecesidir. Diğer taraftan bu 6 bağımsız değişken içerisinde sadece olumsuz ekonomik değer değişkeninin öznel mutluluk üzerinde istatistiki olarak anlamlı etkisi vardır ve bu etki negatif yönlüdür ($\beta = -0,46$ ve $p < 0,01$).

6.3.3. Çocuğa atfedilen değerler ile çocuk sayısı arasındaki ilişkilerin analizi

Bu başlık altında “evli çiftlerin çocuğa atfettikleri değerler ile çocuk sayısı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır” araştırma sorusunu cevaplayabilmek için yapılmış analizler sunulmuştur. Pearson momentler çarpımı korrelasyon testi ile çocuğa atfedilen olumlu ve olumsuz değerlerin alt boyutları ile çocuk sayısı arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Ayrıca çoklu regresyon testi kullanılarak çocuğa atfedilen olumlu ve olumsuz değerlerin alt boyutlarının çocuk sayısını yordayıp yordamadığı ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Aşağıda Tablo 6.14’de Pearson momentler çarpımı korrelasyon testi analizlerinin bulguları sunulmuştur. Bu analizler için çocuk sahibi olan 132 katılımcının verileri kullanılmıştır.

Tablo 6.14: Çocuğa Atfedilen Değerler İle Çocuk Sayısı Arasındaki İlişki

Çocuğa Atfedilen Değer	Pearson Korelasyon	Çocuk Sayısı
Olumlu Ekonomik Değer	<i>r</i>	0,12
	<i>p</i>	0,16
Olumlu Sosyal Değer	<i>r</i>	0,22
	<i>p</i>	0,01
Olumlu Psikolojik Değer	<i>r</i>	0,14
	<i>p</i>	0,12
Cinsiyet Odaklı Sosyal Değer	<i>r</i>	0,13
	<i>p</i>	0,15
Olumsuz Ekonomik Değer	<i>r</i>	0,05
	<i>p</i>	0,59
Olumsuz Sosyal Psikolojik Değer	<i>r</i>	0,06
	<i>p</i>	0,47

Tablo 6.14’de sunulan bulgulara göre; çocuğa atfedilen olumlu ve olumsuz değerlerin alt boyutları olan olumlu ekonomik değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer, olumsuz ekonomik değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer değişkenleri ile çocuk sayısı arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (tüm *r* değerleri için $p>0,05$). Diğer taraftan, olumlu sosyal değer ile çocuk sayısı arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0,22$ ve $p<0,05$). Bu ilişki pozitif yönlüdür. Bir diğer deyişle çocuğa atfedilen olumlu sosyal değer arttıkça çocuk sayısı da artmaktadır. Bu bir ilişki analizi olduğu için çocuk sayısı artıkça olumlu sosyal değer de artıyor denilebilmektedir.

Çocuğa atfedilen olumlu ve olumsuz değerlerin alt boyutları olan olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer, olumsuz ekonomik değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer değişkenlerinin çocuk sayısını yordayıp yordamadığı çoklu regresyon analizi yapılarak test edilmiştir ve bulgular Tablo 6.15’de gösterilmiştir. Durbin Watson değerinin 1,0’dan büyük olması oto-korelasyon olmadığını ve hataların bağımsız olma şartının sağlandığını göstermektedir. VIF değerlerinin 10’dan küçük olması çoklu regresyon analizlerinin çoklu bağlantı (multicollinearity) probleminden etkilenmediğini göstermektedir (Nimon, 2010).

Tablo 6.15: Çocuğa Atfedilen Olumlu ve Olumsuz Değerlerin Çocuk Sayısını Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken: Çocuk Sayısı							
Bağımsız Değişken	B	S. Hata	β	t	p	VIF	D-W
Sabit	1,02	0,23		4,47	0,00		
Olumlu Ekonomik Değer	-0,05	0,14	-0,05	-0,40	0,69	1,73	
Olumlu Sosyal Değer	0,17	0,09	0,21	1,88	0,06	1,68	
Olumlu Psikolojik Değer	0,03	0,08	0,03	0,32	0,75	1,36	
Cinsiyet Odaklı Sosyal Değer	0,05	0,06	0,08	0,87	0,39	1,14	2,11
Olumsuz Ekonomik Değer	0,01	0,07	0,01	0,10	0,92	1,33	
Olumsuz Sosyal Psikolojik Değer	0,05	0,08	0,06	0,61	0,54	1,31	
R: 0,24		F: 1,35					
Düzeltilmiş R²: 0,01		p: 0,25					

Tablo 6.15’deki bulgular olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, olumlu psikolojik değer, cinsiyet odaklı sosyal değer, olumsuz ekonomik değer ve olumsuz sosyal psikolojik değer değişkenlerinin çocuk sayısı üzerinde %1’lik bir varyans açıkladığını ve açıklanan bu varyans miktarının istatistikî olarak anlamlı olmadığını göstermiştir ($F = 1,35$, $p > 0,05$). Bu 6 bağımsız değişken bağımlı değişken olan çocuk sayısı üzerinde anlamlı düzeyde bir varyans açıklamadığından bağımsız değişkenlerin birebir etkileri tartışılmamıştır.

6.4. Ek Bulgular

Bu bölümde katılımcıların evlilikleriyle ve çocuklarıyla ilgili bulgular ile çocuk sonrası değişimlerin evlilik doyumunu yordamasına ilişkin bulgular sunulmuştur.

Aşağıda Tablo 6.16’da katılımcıların evlilikleriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

Tablo 6.16: Evlilikle İlgili Bulgular

Değişkenler	Gruplar	n	%
Evlenme Yaşı	20 yaş ve altı	10	6,6
	21-25	58	38,2
	26-30	62	40,8
	31-35	12	7,9
	36 yaş ve üzeri	10	6,6
Evlilik Biçimi	Görücü Usulü	25	16,4
	Tanışarak	127	83,6
Evlilik Süresi	1-5 yıl	24	15,8
	6-10 yıl	22	14,5
	11-15 yıl	22	14,5
	16-20 yıl	35	23,0
	21 yıl ve üzeri	46	30,3
Kaçınıcı Evlilik?	Birinci	142	93,4
	İkinci	9	5,9
	Üçüncü	1	0,7
Kimlerle Yaşıyor?	Eş ve çocuklarla	135	88,8
	Eş çocuklar ve eşin ebeveynleriyle	4	2,6
	Eş çocuklar ve kendi ebeveynleriyle	4	2,6
	Diğer	9	5,9

Tablo 6.16’deki bulgulara göre katılımcıların önemli bir bölümü (%40,8) 26-30, diğer önemli bir bölümü ise (%38,2) 21-25 yaşlarında evlenmiştir. 31-35 yaşlarında evlenenlerin oranı %7,9 iken 20 yaş altında evlenen ve 36 ve daha ileri yaşlarda evlenen katılımcıların oranı %6,6’dır. Katılımcıların çok büyük bir çoğunluğu (%83,6) tanışarak evlenmişlerdir. Görücü usulü evlenen katılımcıların oranı ise %16,4’tür. Katılımcıların evlilik sürelerine baktığımızda %30,3 oranında katılımcının 21 yıl ve daha fazla bir süredir evli olduğu ve %23 oranında katılımcının da 16-20 yıldır evli olduğu görülmektedir. 1-5 yıldır, 6-10 yıldır ve 11-15 yıldır evli olan katılımcıların oranlarının ise birbirine çok yakın olduğu görülmektedir (%15,8, %14,5 ve %14,5). Katılımcıların tamamına yakınının (%93,4) ilk evlilikleridir. İkinci evliliği olan katılımcı oranı %5,9 iken üçüncü evliliği olan katılımcıların oranı %0,7’dir. Katılımcıların kimlerle yaşadığıyla ilgili bulgulara baktığımızda katılımcıların tamamına yakınının (%88,8) eş ve çocuklarıyla birlikte yaşadığı görülmektedir. Eşi, çocukları ve eşinin ebeveyniyle birlikte yaşayan katılımcılar ile eşi, çocukları ve kendi ebeveyniyle birlikte yaşayan katılımcıların oranı %2,6’dır.

Evlilik süresine göre evlilik doyum düzeylerinde anlamlı farklılaşma saptanmış, sonuçlar Tablo 6.17 ve Tablo 6.18’de sunulmuştur.

Tablo 6.17: Evlilik Süresine Göre Evlilik Doyum Düzeyi Anova Analiz Sonuçları

		KT	Sd	KO	F	p
Evlilik Doyumu	Gruplar arası	16,401	4	4,101	3,755	0,006
	Grup içi	157,227	144	1,092		
	<i>Toplam</i>	173,627	148			

KT: Kareler Toplamı Sd: Serbestlik Değeri KO: Kareler Ortalaması

Tablo 6.17’de görüldüğü üzere evlilik süresine göre evlilik doyum düzeyi istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşma göstermekte ($p=0,006$, $p<0.005$) olup bu farklılaşmanın hangi evlilik süresi grupları arasında olduğunu ve farklılaşmanın yönünü incelemek için İzleme (post-hoc) testlerinden Scheffe analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda Tablo 6.18’de sunulmuştur.

Tablo 6.18: Evlilik Süresine Göre Evlilik Doyumu Post-Hoc Scheffe Analiz Sonuçları

(I) Evlilik Süresi	(J) Evlilik Süresi	(I-J)	p
1-5 yıl	6-10 yıl	0,38474	0,816
	11-15 yıl	0,28084	0,934
	16-20 yıl	0,56378	0,391
	21 yıl ve üzeri	0,94177	0,015

Tablo 6.18’e göre evlilik süresi 1-5 yıl olan evli bireylerin evlilik doyum düzeyleri ile evlilik süresi 21 yıl ve daha fazla olan bireylerin evlilik doyum düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ($p=0,006$, $p<0.005$) bir farklılaşma mevcuttur. Buna göre evlilik süresi 1-5 yıl olanların evlilik doyumları evlilik süresi 21 yıl ve üzeri olanlardan daha fazladır.

Aşağıda Tablo 6.19’da katılımcıların çocuklarıyla ilgili bulgular sunulmuştur.

Tablo 6.19: Çocukla İlgili Bulgular

Değişkenler	Gruplar	n	%
Çocuk Sahipliği	Evet	138	90,8
	Hayır	14	9,2
Çocuk Sayısı	1	68	44,7
	2	63	41,4
	3	1	0,7
Erkek Çocuk Sayısı	1	92	60,5
	2	2	1,3
Kız Çocuk Sayısı	1	96	63,2
	2	3	2,0
Çocuk Sahibi Olmayan Kim Karar Verir?	Erkek	8	5,3
	Kadın	14	9,2
	Erkek ve kadın birlikte	129	84,9

Tablo 6.19 (Devamı): Çocukla İlgili Bulgular

Değişkenler	Gruplar	n	%
Çocuk Sahibi Olma Yolu	Doğal yollarla planlı	104	68,4
	Doğal yollarla plansız	25	16,4
	Bazı çocuklar planlı bazıları plansız	13	8,6
	Tedavi yoluyla	4	2,6
	Bazı çocuklar tedavi yoluyla bazıları doğal	2	1,3
Engelli Çocuk Sahipliği	Evet	0	0
	Hayır	148	97,4

Tablo 6.19'daki bulgulara göre katılımcıların tamamına yakını (%90,8) çocuk sahibidir. Bir çocuğu olan katılımcıların oranı %44,7 iken iki çocuğu olan katılımcıların oranı %41,4'tür. Üç çocuğu olan katılımcıların oranı ise sadece %0,7'dir. Erkek çocuk sayılarına baktığımızda %60,5 oranında katılımcının bir erkek çocuğu varken %1,3 oranında katılımcının iki erkek çocuğu vardır. Benzer olarak, %63,2 oranında katılımcının bir kız çocuğu varken %2,0 oranında katılımcının iki kız çocuğu vardır. Bulgulara göre çocuk sahibi olmaya çok büyük oranda (%84,9) erkek ve kadının birlikte karar vermektedir. Çocuk sahibi olmaya erkeğin karar verdiği aile oranı %5,3 iken kadının karar verdiği aile oranı %9,2 olarak bulunmuştur. Çocuk sahibi olma yoluna gelince, %68,4 oranında bir katılımcı grubunun doğal yollarla planlı olarak çocuk sahibi olduğu, %16,4 oranında bir katılımcı grubunun da doğal yollarla plansız olarak çocuk sahibi olduğu bulunmuştur. Bazılarına planlı, bazılarına da plansız olarak sahip olan katılımcı oranı %8,6'dır. Sadece tedavi yoluyla çocuk sahibi olan katılımcı oranı %2,6 iken bazı çocuklarına tedaviyle bazılarına da doğal yollarla sahip olan katılımcı oranı da %1,3'tür. Bulgulara göre hiçbir katılımcı engelli bir çocuğa sahip değildir.

Tablo 6.18 ve Tablo 6.19'da yer alan değişkenler ve katılımcılara ait demografik faktörler ile bu araştırmanın bağımlı değişkenleri olan evlilik doyumu, öznel mutluluk ve çocuk sayısı arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Ancak söz konusu değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki saptanmadığından sonuçlar burada verilmemiştir.

Aşağıda ise çocuk sahibi olduktan sonra meydana gelen değişimlerin evli bireylerin evlilik doyum düzeylerini yordayıp yordamadığına dair yapılan analizler sunulmuştur.

Tablo 6.20: Çocuk Sonrası Değişimlerle İlgili Olumlu ve Olumsuz Maddelerin Frekansları

	Değişkenler	Gruplar	n	%
Olumlu	Eşimle daha çok mutlu olduk	Hayır	26	17,1
		Bazen	15	9,9
		Evet	107	70,4
	Eşim bana daha çok değer vermeye başladı	Hayır	64	42,1
		Bazen	12	7,9
		Evet	73	48,0
	Çocuk/lar evliliğimize neşe ve eğlence kattı	Hayır	7	4,6
		Bazen	10	6,6
		Evet	129	84,9
	Çocuk/lar bizi birbirimize daha çok yakınlaştırdı	Hayır	41	27,0
		Bazen	22	14,5
		Evet	86	56,6
Olumsuz	Eşimle cinsel birlikteliğimiz azaldı	Hayır	75	49,3
		Bazen	36	23,7
		Evet	35	23,0
	Çocuk sayısı arttıkça eşimle daha mutsuz olduk	Hayır	127	83,6
		Bazen	7	4,6
		Evet	12	7,9
	Eşimin artık beni beğenmediğini düşünmeye başladım	Hayır	122	80,3
		Bazen	16	10,5
		Evet	10	6,6
	İş yaşamım aile hayatımı olumsuz etkilemeye başladı	Hayır	107	70,4
		Bazen	20	13,2
		Evet	17	11,2
	Eşimle beraber geçirdiğimiz vakit azaldı	Hayır	42	27,6
		Bazen	53	34,9
		Evet	54	35,5
	Eşim beni aldatmaya başladı	Hayır	139	91,4
		Bazen	3	2,0
		Evet	4	2,6
	Eşim bana şiddet uyguladı/uyguluyor	Hayır	137	90,1
		Bazen	6	3,9
		Evet	2	1,3
	Eşimle eskisinden daha çok tartışmaya başladık	Hayır	104	68,4
		Bazen	20	13,2
		Evet	23	15,1
	Eşimle daha mutsuz olduk	Hayır	118	77,6
		Bazen	16	10,5
		Evet	15	9,9

Tablo 6.20'deki bulgulara göre katılımcılar çocuklarının hayatlarına olan etkilerine ilişkin kendilerine yöneltilen 4 olumlu sorudaki ifadeye katılma oranları katılmama oranlarından daha yüksektir. En yüksek katılma oranları “çocuklar evimize neşe ve eğlence kattı” (%84,9) ve eşimle daha çok mutlu olduk” (%70,4) ifadeleri için elde edilmiştir. “Eşim bana daha çok değer vermeye başladı” (%48,0) ve çocuklar bizi birbirimize daha çok yaklaştırdı” (%56,6) ifadelerine katılma oranları diğerlerine göre daha düşük olarak bulunmuştur. Katılımcılara yöneltilen 9

olumsuz ifadeye katılım oranlara baktığımızda bir ifade hariç diğer bütün ifadeler için katılmama oranının katılma oranından çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılmama oranı en yüksek olan ifadeler “eşim beni aldatmaya başladı” (%91,4), “eşim bana şiddet uyguladı/uyguluyor” (%90,1) ve çocuk sayısı arttıkça eşimle daha çok mutsuz olduk” (%83,9) ifadeleridir. Katılmama oranının diğerlerine göre daha düşük olduğu ifadeler ise “eşimle cinsel birlikteliğim azaldı” (%49,3), “iş yaşamım aile hayatımı olumsuz etkilemeye başladı (%68,4) ve eşimle eskisinden daha çok tartışmaya başladık (%70,4) ifadeleridir. Katılımcılara yöneltilen olumsuz ifadelerden katılma oranı katılmama oranından daha yüksek olan tek ifade “eşimle beraber geçirdiğimiz vakit azaldı” ifadesidir. Bir diğer deyişle, eşle geçirilen vaktin azalması dışında katılımcılar genel olarak çocuklarının hayatlarını olumlu etkilediğini düşünmektedirler.

Tablo 6.21’de çocuk sonrası değişimlere göre evlilik doyumu düzeylerinde anlamlı farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacı ile yapılan Anova analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6.21: Çocuk Sonrası Değişimlere Göre Evlilik Doyumu Düzeyi Anova Analiz Sonuçları

		KT	Sd	KO	F	p
Eşimle daha mutsuz olduk	Gruplar arası	13,544	2	6,772	6,068	0,003
	Grup içi	162,948	146	1,116		
	Toplam	176,492	148			
		KT	Sd	KO	F	p
Eşim bana daha çok değer vermeye başladı	Gruplar arası	0,17	2	0,085	0,07	0,932
	Grup içi	176,322	146	1,208		
	Toplam	176,492	148			
		KT	Sd	KO	F	p
Eşimle beraber geçirdiğimiz vakit azaldı	Gruplar arası	8,4	2	4,2	3,648	0,028
	Grup içi	168,092	146	1,151		
	Toplam	176,492	148			
		KT	Sd	KO	F	p
Eşimin artık beni beğenmediğini düşünmeye başladım.	Gruplar arası	25,941	2	12,97	12,532	0,000
	Grup içi	150,074	145	1,035		
	Toplam	176,015	147			
		KT	Sd	KO	F	p
Çocuklar bizi birbirimize daha çok yakınlaştırdı	Gruplar arası	1,04	2	0,52	0,433	0,65
	Grup içi	175,452	146	1,202		
	Toplam	176,492	148			

Tablo 6.21 (Devamı): Çocuk Sonrası Değişimlere Göre Evlilik Doyum Düzeyi
Anova Analiz Sonuçları

		KT	Sd	KO	F	p
Eşimle cinsel birlikteliğimiz azaldı	Gruplar arası	12,176	2	6,088	5,37	0,006
	Grup içi	162,107	143	1,134		
	Toplam	174,282	145			
Çocuk sayısı arttıkça daha mutsuz olduk	Gruplar arası	11,728	2	5,863	5,111	0,007
	Grup içi	164,029	143	1,147		
	Toplam	175,755	145			
Çocuklar evimize neşe ve eğlence kattı	Gruplar arası	5,873	2	2,936	2,495	0,086
	Grup içi	168,263	143	1,177		
	Toplam	174,135	145			
İş yaşamım aile hayatımı olumsuz etkilemeye başladı	Gruplar arası	7,838	2	3,919	3,303	0,060
	Grup içi	167,303	141	1,187		
	Toplam	175,142	143			
Eşimle daha çok mutlu olduk	Gruplar arası	8,375	2	4,188	3,615	0,029
	Grup içi	167,954	145	1,158		
	Toplam	176,329	147			
Eşim beni aldatmaya başladı	Gruplar arası	3,137	2	1,568	1,356	0,261
	Grup içi	165,394	143	1,157		
	Toplam	168,531	145			
Eşim bana şiddet uyguladı/uyguluyor	Gruplar arası	1,466	2	0,733	0,598	0,551
	Grup içi	174,121	142	1,226		
	Toplam	175,587	144			
Eşimle eskisinden daha çok tartışmaya başladık	Gruplar arası	14,903	2	7,452	6,667	0,002
	Grup içi	160,945	144	1,118		
	Toplam	175,848	146			

KT:Kareler Toplamı Sd:Serbestlik Değeri KO:Kareler Ortalaması

Tablo 6.21'e göre çocuktan sonra daha mutsuz olma durumu ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir farklılaşma görülmektedir ($p=0,003$, $p<0,05$). Eşiyle beraber geçirdiği vaktin azaldığını ve eşinin artık kendisini beğenmediğini düşünen evli katılımcıların evlilik doyum düzeyleri arasında da anlamlı farklılaşma olduğu belirlenmiştir (sırasıyla $p=0,028$, $p=0,000$, $p<0,05$). Benzer şekilde eşiyle cinsel birlikteliklerinin azaldığını ve çocuk sayısı arttıkça daha mutsuz olduklarını belirten katılımcıların evlilik tatminlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma

görülmüştür (sırasıyla $p=0,006$, $p=0,007$, $p<0,05$). Ayrıca çocuk sahibi olduktan sonra eşiyle eskisinden daha çok tartışmaya başladığını düşünenlerin evlilik doyumu düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu saptanmıştır (sırasıyla $p=0,04$, $p=0,002$, $p<0,05$).

Çocuk sonrası değişimlere göre evlilik doyumu düzeylerindeki farklılaşmanın hangi gruplar (evet, hayır ve bazen cevabı veren gruplar) arasında olduğunu ve farklılaşmanın yönünü incelemek için Post-hoc Scheffe analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda Tablo 6.22’de sunulmuştur.

Tablo 6.22: Çocuk Sonrası Değişimlere Göre Post-Hoc Scheffe Analiz Sonuçları

(I) Eşimle daha mutsuz olduk	(J) Eşimle daha mutsuz olduk	(I-J)	<i>p</i>
Hayır	Bazen	0,58005	0,123
	Evet	0,87708	0,012
(I) Eşim bana daha çok değer vermeye başladı	(J) Eşim bana daha çok değer vermeye başladı	(I-J)	<i>p</i>
Hayır	Bazen	-0,02679	0,997
	Evet	-0,07033	0,933
(I) Eşimle beraber geçirdiğimiz vakit azaldı	(J) Eşimle beraber geçirdiğimiz vakit azaldı	(I-J)	<i>p</i>
Bazen	Hayır	0,28937	0,429
	Evet	0,56035	0,028
(I) Eşimin artık beni beğenmediğini düşünmeye başladım.	(J) Eşimin artık beni beğenmediğini düşünmeye başladım.	(I-J)	<i>p</i>
Hayır	Bazen	-1,0905	0,922
	Evet	1,64988	0,000
Bazen	Hayır	0,10905	0,922
	Evet	1,75893	0,000
(I) Çocuklar bizi birbirimize daha çok yakınlaştırdı	(J) Çocuklar bizi birbirimize daha çok yakınlaştırdı	(I-J)	<i>p</i>
Hayır	Bazen	0,14207	0,887
	Evet	-0,9412	0,903
(I) Eşimle cinsel birlikteliğimiz azaldı	(J) Eşimle cinsel birlikteliğimiz azaldı	(I-J)	<i>p</i>
Hayır	Bazen	-0,3873	0,984
	Evet	0,66286	0,011
Bazen	Hayır	0,3873	0,984
	Evet	0,70159	0,023
(I) Çocuk sayısı arttıkça daha mutsuz olduk	(J) Çocuk sayısı arttıkça daha mutsuz olduk	(I-J)	<i>p</i>
Hayır	Bazen	0,11056	0,965
	Evet	1,03403	0,007
(I) Çocuklar evimize neşe ve eğlence kattı	(J) Çocuklar evimize neşe ve eğlence kattı	(I-J)	<i>p</i>
Hayır	Bazen	0,1429	1,000
	Evet	-0,61683	0,345
(I) İş yaşamım aile hayatımı olumsuz etkilemeye başladı	(J) İş yaşamım aile hayatımı olumsuz etkilemeye başladı	(I-J)	<i>p</i>
Hayır	Bazen	-0,1287	0,889
	Evet	0,68978	0,056

Tablo 6.22 (Devamı): Çocuk Sonrası Değişimlere Göre Post-Hoc Scheffe Analiz Sonuçları

(I) Eşimle daha çok mutlu olduk	(J) Eşimle daha çok mutlu olduk	(I-J)	p
Hayır	Bazen	-0,62418	0,205
	Evet	-0,62524	0,032
	Bazen	0,62418	0,205
	Evet	-0,00107	1,000
(I) Eşim beni aldatmaya başladı	(J) Eşimle daha çok mutlu olduk	(I-J)	p
Hayır	Bazen	0,69955	0,539
	Evet	0,67575	0,466
(I) Eşim bana şiddet uyguladı/uyguluyor	(J) Eşim bana şiddet uyguladı/uyguluyor	(I-J)	p
Hayır	Bazen	-0,08081	0,985
	Evet	0,84776	0,563
(I) Eşimle eskisinden daha çok tartışmaya başladık	(J) Eşimle eskisinden daha çok tartışmaya başladık	(I-J)	p
Hayır	Bazen	0,00522	1,000
	Evet	0,87727	0,002
	Bazen	-0,00522	1,000
	Evet	0,87205	0,029

Tablo 6.22'e göre çocuktan sonra eşiyile daha mutsuz olma durumuna "Hayır" cevabını veren gruplar ile "Evet" cevabını veren grupların evlilik doyum düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ($p=0,012$, $p<0.05$) bir farklılaşma mevcuttur. Buna göre çocuk sahibi olduktan sonra daha mutsuz olduğunu düşünmeyenlerin evlilik doyum puanları daha mutsuz olduklarını düşünenlerden daha yüksektir. Eşiyile beraber geçirdiği vaktin azalmasına "Bazen" yanıtı veren gruplar ile "Evet" yanıtı veren grupların evlilik doyum düzeyleri karşılaştırıldığında "Bazen" diyenlerin evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p=0,028$, $p<0.05$).

Çocuktan sonra eşinin kendisini artık beğenmediğine katılmayan grupların evlilik doyum düzeylerinin katılanlara göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Ayrıca eşiyile cinsel birlikteliğinin azalması durumuna "Bazen" yanıtı verenler ile "Evet" yanıtı verenlerin evlilik doyum seviyeleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma mevcuttur ($p=0,023$, $p<0.05$). Şöyle ki; "Bazen" yanıtı verenlerin evlilik tatmin seviyeleri daha yüksektir.

Çocuk sayısı arttıkça daha mutsuz olduklarına katılmayan grupların evlilik doyumlarının katılanlardan daha fazla olduğu bulunmuştur. Bunun yanında eşiyile daha çok mutlu olduklarına dair "Hayır" yanıtı veren gruplar ile "Evet" yanıtı veren grupların evlilik doyum düzeyleri karşılaştırıldığında "Evet" diyenlerin evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p=0,032$, $p<0.05$).

Son olarak, eşiyle eskisinden daha çok tartışmaya başlama durumuna “Hayır” yanıtı verenler ile “Evet” yanıtı verenler ile “Bazen” ve “Evet” yanıtlarını verenlerin evlilik doyum seviyeleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma vardır (sırasıyla $p=0,002$, $p=0.029$, $p<0.05$). Buna göre eskisinden daha çok tartışmaya başladıklarına katılmayanların katılanlara göre, bazen tartıştıklarını düşünenlerin de tartıştıklarını düşünenlere kıyasla evlilik doyum düzeyleri daha yüksektir.

7. TARTIŞMA VE SONUÇ

Aile toplumun temel yapı taşı olmanın yanı sıra rol ve işlevleriyle dünden bugüne toplumun aynası olmuştur. Ancak dünyada meydana gelen değışimlerle birlikte ailenin de yapısı ve işlevleri zaman içinde değışikliğe uğramıştır. Söz konusu değışimler ailenin üzerinde hem olumlu ve hem de olumsuz etkilere sebep olmuştur (Gökçe, 1976). Örneğin geleneksel toplumdan bugünkü modern topluma geçerken ailede en köklü değışimleri yaratan sanayileşme olmuştur. Sanayileşmenin bir ürünü olan kentleşme ile aile yapısında önemli bir değışiklik meydana gelmiş, geniş aile yapısı yerini çekirdek aile yapısına bırakmıştır. Ayrıca ekonomik yaşamda oluşan değışimler de aileye yeni bir form kazandırmıştır. Sanayileşme öncesi tarlada ya da evde çalışan kadın sanayileşme ile birlikte fabrikalarda çalışma hayatına iştirak etmeye başlamıştır (Ekici, 2014). Bunun yanı sıra küreselleşmenin yarattığı etkiyle geleneksel aile değerleri de değışime uğramıştır. Ailede kanaatkârlık ve itaatkârlık değerleri artık önemini yitirmiş bunların yerini rekabet, girişimcilik, sorgulayıcılık ve akılcılık değerleri almıştır (Başbakanlık Aile Değerleri Araştırması, 2010: 29).

Aile, toplumsal değışimlerin yanı sıra ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişmelere ayak uydurmaya, geleneksel olan değerler ile yenilikçi ve bireysel olan değerler arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda ebeveynler için çocuklarını hızlı değışen dünyaya hazırlamak, yeni kültür ve değerleri çocuklarına aktarmak, itaatkâr ya da otonom çocuk yetiştirmeye karar verip bu yönde tutum ve davranış takınmak önem kazanmıştır (Inkeles, 1983).

Tüm bu değışimlerle birlikte modern toplumlarda karşılıklı ilişkilerin yapısını ve işleyişini belirleyen boyutlardan biri olan çocuk kavramı da değışime uğramıştır (Tan, 1989). Günümüzde çocuk ailenin mutluluk ihtiyacını karşılamada bir araç olarak değerlendirilmektedir. Çocuk, evliliği sağlamlaştırmakta, ebeveynlerin duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasına katkı sağlamaktadır. Örneğin kadınlar çocuk sayesinde sabır, şefkat, kibarlık, empati yeteneği, yakınlık gibi ihtiyaçlarını giderme fırsatı bulmaktadır (Beck ve Beck-Gernsheim, 2012, s. 207).

Ebeveynlerin çocuk kavramına attettikleri değerler hem birey, hem aile, hem de toplum açısından önemlidir. Çocuk günümüzde ailede psikolojik doyum sağlaması bakımından daha değerli hale gelmiştir. Çünkü son zamanlarda yapılan araştırmalarda çocuğun ailenin sevmeye ve sevilme ihtiyacını karşıladığı ve ebeveynlere psikolojik doyum sağladığı görülmektedir (Aydın, 2013). Ancak çocuğun evlilik doyumunu düşürdüğünü gösteren birçok çalışma da bulunmaktadır (Hasta, 1996).

Çocuk sahibi olmak bağlanma ve yakın ilişki kurma ihtiyacını karşılamak (Hoffman ve Manis, 1979) ve hayattan alınan mutluluğu artırmak (Aassve ve ark., 2012) gibi olumlu yönlerinin yanında çocuğun ekonomik yükü, bakımının zor olması, bireysel zamanın kısıtlanması, kariyer kaygıları vb. nedenlerle mutluluğu azaltmak gibi (Di Tella ve ark., 2003; Twenge ve ark., 2003) olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Çocuk sahibi olmakla ilgili bu olumlu ve olumsuz yönler evli çiftlerde çocuğa karşı bir tutum oluşmasına neden olmaktadır. Bu tutum içerisinde evli çiftler çocuklarına farklı açılardan değer vermektedirler. Çocuk sahibi olan evli bireylerin çocuğa verdiği değer hem çocuğun içinde büyüdüğü psikolojik ortamı belirlerken hem de çocuğun aile ve toplum içindeki yerini ve değerini tanımlamaktadır (Kağıtçıbaşı, 1981). Çocuğa atfedilen değerlerin evlilik hayatında önemli etkileri görülmektedir. Çocuğa atfedilen değer doğurma nedenlerini ve doğurganlığı etkileyebilmektedir (Duman, 2016; Eser, 2016).

Çocuğa atfedilen değerler ekonomik, sosyal ve psikolojik olmak üzere farklı türlerde olabilmekte ve bu değer türleri ise olumlu veya olumsuz şekilde ortaya çıkabilmektedir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Örneğin, çocuğun ekonomik değeri, eğer aile çocuklarını maddi katkı sağlayacak bir etken olarak görüyorlarsa olumlu, eğer aile çocuklarını maddi külfet getirecek bir etken olarak görüyorlarsa olumsuz olmaktadır.

Ülkemizde çocuğa atfedilen değerlerle ilgili sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır. Çocuğa atfedilen değerler ile evlilik doyumunu ve öznel mutluluk arasındaki ilişki ise hemen hemen hiç araştırılmamıştır. Bu araştırmada evli çiftlerin çocuğa attettikleri değerlerin evlilik doyumuna, öznel mutluluğa ve çocuk sayılarına etkilerini incelemek amaçlanmıştır. Hem nadiren incelenen bir konuya odaklanıyor olması hem de öznel mutluluk, evlilik doyumunu ve çocuk sayısı gibi bireysel ve toplumsal olarak hayati

önemi olan konulara odaklanıyor olması bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Keşfedici nitelikte olan bu çalışmada nicel bir araştırma deseni kullanılmıştır. Daha önceden geliştirilmiş ölçeklerden oluşan anketler aracılığıyla araştırmanın verileri toplanmıştır. Veriler farklı yaşlardaki, farklı eğitim düzeyine ve gelir düzeyine sahip 99 kadın ve 54 evli erkekten toplanmıştır. Araştırmanın verilerinin geçerlilik ve güvenilirlikleri test edildikten sonra normallik analizleri yapılmış, sonrasında araştırma sorularını cevaplamak üzere korrelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır.

Araştırmanın bulguları göstermiştir ki çocuğa atfedilen olumlu değerler içerisinde ortalaması en yüksek olan değer psikolojik değerdir ($\bar{X}=2,25$). En düşük olan değer ise ekonomik değerdir ($\bar{X}=1,34$). Bu bulgu günümüzde çocuğun psikolojik değerinin daha ön planda olduğunu, ekonomik değerinin ise daha geri planda kaldığını göstermektedir. Bir diğer deyişle, evli çiftler çocukların kendilerini neşelendirmelerine, kendilerine sevgi vermelerine ve onlarla gurur duymaya daha fazla önem vermektedirler. Diğer taraftan çocuğun büyüdüğünde eve gelir getirmesi, çiftler yaşlandıklarında çocuğun onlara yardım etmesi, çocuğun ev işlerine yardım etmesi açılarından çocuğa verilen değer daha düşük düzeydedir. Son yıllardaki ekonomik büyüme ve refahın artması ekonomik kaygıları azaltmış ve böylece çocuğa atfedilen ekonomik değerler azalırken psikolojik değerler artmış olabilir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2017). Araştırmanın bu bulgusu yerli ve yabancı çalışmaların bulgularıyla ve kuramlarla da uyumludur. Kore’de yapılan bir araştırma, çocuğa atfedilen ekonomik ve sosyal değerlerin önemini kaybettiğini, bunların aksine psikolojik değerlerin öneminin arttığını göstermiştir (Kim ve ark., 2005). Endonezya’da yapılan bir çalışmada da benzer bulgular elde edilmiştir (Mayer ve ark., 2005). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yapılan bir diğer çalışmada da aynı bulgular elde edilmiştir (Eser, 2016). Ülkemizde çocuğun değeri üzerine yapılan çalışmalarda da çocuğun ekonomik değerinin düşük, psikolojik değerinin ise yüksek olduğu bulunmuştur (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005; Duman, 2016; Eser, 2016; Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2017; Göksu, 2018). Çocuğa atfedilen psikolojik değerlerin yüksek çıkması ailede ebeveyn – çocuk ilişkilerinin önemine işaret ettiği şeklinde yorumlanmıştır (Eser, 2016). Kağıtçıbaşı ve Ataca ise (2017) bu bulguyu Aile Değişimi Kuramı

açısından yorumlamışlar ve bu kurama göre ailede tam bağımlı modelden psikolojik bağımlı modele geçildiği çıkarımını yapmışlardır.

Çocuğa atfedilen değerlerle ilgili bu araştırmanın elde ettiği önemli bulgulardan bir tanesi orijinal ölçekte olmayan ancak bu araştırmanın faktör analizleri sonucunda ortaya çıkan çocuğun cinsiyet odaklı sosyal değeridir. Faktör analizlerinde bir oğlan çocuk veya bir kız çocuk tercihleriyle ilgili maddeler ayrı bir faktör oluşturmuştur. Bu bulgu günümüzde cinsiyet tercihinin önem kazandığını göstermektedir. Ancak bu bulgu oğlan veya kız şeklinde bir ayrıma izin vermemektedir. Son yıllarda ülkemizde yapılan araştırmalarda da ideal çocuk sayısının ve erkek çocuğa verilen önemin düştüğü bulunmuştur (Eser, 2016). Başka bir araştırmada da kız çocuğu isteme oranı erkek çocuk isteme oranına göre daha yüksek bulunmuştur (Duman, 2016). Gelecekteki araştırmalar bu olguya daha fazla odaklanmalıdır.

Yine araştırmanın bulguları göstermiştir ki olumlu evlilik algısı ($\bar{X}=3,88$) olumsuz evlilik algısından ($\bar{X}=3,69$) az da olsa daha yüksektir. Bu bulguya dayanılarak evli çiftlerin evlilikle ilgili algılarının negatiften ziyade pozitif olduğu söylenebilmektedir. Öznel mutluluk algısı ortalaması da yüksek bir değer olan 5,47 olarak bulunmuştur. Bu bulgu da araştırmaya katılan evli çiftlerin öznel mutluluk düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Araştırma sorularıyla ilgili bulgulara gelince, araştırma soruları ve değişkenler arasındaki ilişki durumları aşağıda Tablo 7.1’de gösterilmiştir.

Tablo 7.1: Araştırma Soruları İlişki Analizi

Araştırma Sorusu	İlişki Var	İlişki Yok	Açıklama
S1: Evli çiftlerin çocuğa atfettikleri değerler ile evlilik doyumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır?	* Çocuğa atfedilen olumsuz ekonomik değer ile evlilik doyumu arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,17$ ve $p<0,05$). Bu ilişki negatif yönlüdür. * Çocuğa atfedilen olumlu psikolojik değer ile evlilik doyumu arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır ($p=0,02$, $p<0,05$).	* Çocuğa atfedilen olumlu ekonomik değer, olumlu sosyal değer, cinsiyet odaklı sosyal değer, olumsuz sosyal ve psikolojik değerler ile evlilik doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.	* Çocuğa atfedilen olumsuz ekonomik değer arttıkça evlilik doyumu azalmaktadır. * Çocuğa atfedilen olumlu psikolojik değer arttıkça evlilik doyumu da artmaktadır.

Tablo 7.1 (Devamı): Araştırma Soruları İlişki Analizi

Araştırma Sorusu	İlişki Var	İlişki Yok	Açıklama
S2: Evli çiftlerin çocuğa attettikleri değerler ile öznel mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır?	* Çocuğa atfedilen olumsuz ekonomik değer ile öznel mutluluk arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,28$ ve $p<0,05$). Bu ilişki negatif yönlüdür. * Çocuğa atfedilen olumsuz sosyal ve psikolojik değerler ile öznel mutluluk arasında istatistiki olarak anlamlı negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,18$ ve $p<0,05$).	* Çocuğa atfedilen olumlu ekonomik, psikolojik, sosyal ve cinsiyet odaklı sosyal değer ile öznel mutluluk arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.	* Çocuğa atfedilen olumsuz ekonomik değer değer arttıkça öznel mutluluk azalmaktadır. * Çocuğa atfedilen olumsuz sosyal ve psikolojik değerler arttıkça öznel mutluluk seviyesi düşmektedir.
S3: Evli çiftlerin çocuğa attettikleri değerler ile çocuk sayıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır?	* Çocuğa atfedilen olumlu sosyal değer ile çocuk sayısı arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0,22$ ve $p<0,05$). Bu ilişki pozitif yönlüdür.	* Çocuğa atfedilen olumlu ekonomik, psikolojik, cinsiyet odaklı sosyal değer ve çocuğa atfedilen olumsuz değerlerle çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.	* Çocuğa atfedilen olumlu sosyal değer arttıkça çocuk sayısı da artmaktadır.

Bu araştırmanın birinci sorusu evli çiftlerin çocuğa attettikleri değerler ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığıyla ilgilidir. Bu araştırmanın bulguları göstermiştir ki evli çiftlerin çocuğa attettikleri olumsuz ekonomik değer ile evlilik doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Çocuk yetiştirme maliyeti ve eğitim masrafları arttıkça evlilik doyumu azalmaktadır. Bu öngörülen bir bulgudur. Bu bulguya göre evli çiftler çocuğun kendilerine getireceği ilave maddi yüklerin artacağını düşündükçe bu çiftlerin evlilik hakkındaki olumsuz algıları da artmaktadır. Çocuğun ekonomik yükü nedeniyle yaşanan sıkıntı ve zorluklar eşler arasındaki iletişim sorunlarına neden olabilmektedir. Bu bulgu daha sonraki araştırmalarda çocuğa atfedilen ekonomik değerın çiftler arasındaki ilişkilere etkisi bağlamında kalitatif bir araştırma olarak incelenmelidir.

Bu araştırmanın literatürde daha önce incelenmemiş olan çocuğa atfedilen değer ile evlilik doyumu, öznel mutluluk ve çocuk sayısı arasındaki ilişkileri incelediği ve bu nedenle bu araştırmanın keşfedici bir araştırma olduğu belirtilmiştir.

Bu nedenle bu araştırmanın bulgularını karşılaştırma imkânı bulunmamaktadır. Ancak araştırmanın yukarıdaki bulgularına Yapısal İşlevci Evlilik Kuramı ve Aile Sistemleri Kuramı ile bir açıklama getirmek mümkündür. Yapısal İşlevci Evlilik Kuramı ailenin kendi dışındaki toplum gibi ve kendi içinde ebeveyn, çocuk ve kardeşler gibi dinamiklerden oluştuğunu ve bunlar arasında bir etkileşim olduğunu ve ailenin değişim ve durağanlık arasında bir denge sağladığını ileri sürmektedir (Sayın, 1990). Aile üyeleri rolleri aracılığıyla iletişim kurmaktadır. Aile Sistemleri Kuramına göre de ailede bir üyenin davranışı, gelişimi ya da değişimi diğer üyeleri de etkilemektedir. Yani alt sistemlerde meydana gelecek herhangi bir değişim tüm sistemi değiştirmektedir. Dolayısıyla ailenin anlaşılabilmesi için aile ilişkilerinin bütününe ele alınması gerekmektedir (Klein & White, 1996). Bu bağlamda eşler arasındaki ilişki düzeyinin çocuklara yansması farklı olabilmektedir. Çocuğa atfedilen değerler ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi anlamak için aile ilişkilerine daha bütüncül ve kapsamlı bakmak gerekmektedir.

Evli çiftlerin çocuğa atfettikleri olumlu psikolojik değer olumlu evlilik algısını pozitif yönlü olarak etkilediği de bu araştırmanın bulgularından birisidir. Bu bulguya göre evli çiftlerin çocuğa atfettikleri olumlu psikolojik değer arttıkça bu çiftlerin evlilik hakkındaki olumlu algı düzeyleri de artmaktadır. Yukarıda hem bu araştırmanın bulgularına göre hem de ülkemizde yapılan önceki araştırmalarda çocuğa verilen psikolojik değer arttığı ifade edilmiştir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005; Duman, 2016; Eser, 2016; Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2017; Göksu, 2018). Bu bağlamda modernleşen günümüz aile yapısında çocuğa atfedilen ekonomik değer önemini kaybederken çocuğun bireysel bir neşe ve tatmin kaynağı olduğu psikolojik değer ön plana çıkmaktadır. Bu değer evlilik doyumuna da etki ettiği anlaşılmaktadır.

Evli çiftler çocukların kendilerini neşelendirmelerine, kendilerine sevgi vermelerine ve onlarla gurur duymaya daha fazla önem verdikçe evlilik doyum düzeyleri de artmaktadır. Bu durum, eşlerin ilgisinin çocuğa yoğunlaşsa bile eşler arasında ilginin azalmadığına, bilakis evlilik tatminlerinin arttığına işaret etmektedir.

Kağıtçıbaşı (2010) tarafından geliştirilen Aile Değişimi Kuramı, ailenin psikolojik özelliklerini aile etkileşimi ve sosyalleşme açısından ele almaktadır. Kuramın karşılıklı bağımlı ve bağımsız aile modellerinin bir sentezi olarak ortaya koyduğu psikolojik duygusal bağlı aile modeline göre, çocuğa atfedilen psikolojik

değerler ön plandadır. Schwartz'ın değer kuramında yer alan hazcılık değerinde olduğu gibi bireylerin duygusal doyum sağlamaları esastır. Bu bağlamda söz konusu bulgu, araştırmacının öngördüğü ve araştırma sonuçları ile desteklenmiş olan önemli bir bulgudur. Evli bireyler tarafından çocuğa atfedilen psikolojik değerler ile evlilik doyumu arasındaki ilişki ilerideki çalışmalarda daha derinlemesine incelenmelidir.

Bu araştırmanın önemli bulgularından bir tanesi de çocuğa atfedilen cinsiyet odaklı sosyal değer evlilik doyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmamasıdır. Bu bulgu günümüzde çocuğun cinsiyetinin evlilik ilişkisinin niteliğini etkilemediğini göstermesi açısından önemlidir. Duman (2016) tarafından çocuğa atfedilen değer üzerine yapılan bir çalışmada çocuğun cinsiyetine önem verilmediği bulunmuştur. Benzer şekilde Göksu (2018) da çocuğa atfedilen değerlerle ilgili çalışmasında cinsiyet tercihinin çocuğun değerini yordamadığını tespit etmiştir. Çocuğa atfedilen değer cinsiyet odaklı sosyal alt boyutunun İstanbul ilinde ön plana çıkması, bu ilde yaşanan sosyal bir değişimin göstergesidir. Bu değişim, İstanbul'a Suriye ve Afganistan'dan gelen göç etkisiyle olabileceği gibi, dünya genelinde yaşanan sağlık ve ekonomik krizlerinin bir sonucu olarak neslin devamına verilen önemin bir tezahürü de olabilmektedir. Dolayısıyla bu bulgu, gelecek araştırmalar için başlı başına bir araştırma konusu teşkil etmektedir.

Bu araştırmanın evli çiftlerin çocuğa atfettikleri değerler ile öznel mutluluk arasındaki ilişki açısından elde ettiği bulgular, çocuğa atfedilen olumsuz ekonomik değer ile öznel mutluluk arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Regresyon analiz bulguları da çocuğa atfedilen olumsuz ekonomik değer öznel mutluluğu anlamlı düzeyde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu etki negatif yönlüdür. Şöyle ki, çocuğun getireceği ilave ekonomik yüklerin kaygısı arttıkça öznel mutluluk azalmaktadır. Çocuğun değeriyle ilgili Sosyo Ekonomik Kurama göre çocuğun ekonomik maliyeti ve çocuğun ekonomik getirileri çocuğun değerini belirlemektedir. Çocuğun aileye ekonomik katkı sağlaması durumunda değeri artarken aileye ekonomik yük getirmesi ve bunun yanında çalışmayı engellemesi durumunda da değeri düşmektedir (Schultz, 1973; Leibenstein, 1974). Ülkemizde yapılan çalışmalar çocuğun ekonomik değerinin azaldığını göstermiştir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005; Duman, 2016; Eser, 2016; Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2017; Göksu, 2018). Bir diğer deyişle, artık çocuklara aileye ekonomik bir katkı sağlayacak

bir etken olarak bakılmamaktadır. Ekonomik büyüme ve sosyal güvenceler nedeniyle ebeveynin yaşlandığında çocuklarının kendilerine ekonomik katkı yapma beklentileri de azalmıştır. Çocuktan ekonomik beklentiler azalmıştır ancak çocuğun ekonomik yükü ve kariyer önündeki engel olma durumu hâlen devam etmektedir. Özellikle kadınlar açısından bu daha belirgindir. Çocukla beraber çalışan kadınların hem evde hem de iş yerindeki sorumlulukları artmaktadır (Er, 2013). Böylece çocuklar kadınların işgücüne katılımına engel olmaktadır (Yıldırım ve Doğrul, 2008). Bu araştırmada bulunan olumsuz ekonomik değer ile öznel mutluluk arasında ters orantılı anlamlı ilişkinin nedenleri arasında olabilmesi mümkün olsa da bu konuda kapsamlı araştırmalar yapılmalıdır.

Diğer bir bulgu da çocuğa atfedilen olumsuz sosyal psikolojik değer ile öznel mutluluk arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle, çocuğa atfedilen olumsuz sosyal psikolojik değer arttıkça öznel mutluluk düzeyi azalmaktadır. Evli çiftlerin çocuk yetiştirmeyle ilgili endişeleri, çocuğun geleceğiyle ilgili kaygıları, çocukla birlikte ebeveynlerin kısıtlanması, ebeveynler için çalışma olanaklarının azalması, çocuğun getirdiği duygusal yük ve sorumluluk gibi olumsuz unsurlar evli bireyleri mutsuz hale getirmektedir. Mutluluk, Rokeach'ın temel amaçsal değerler sınıflandırması arasında yer alan bir değerdir ve mutlulukla ilişkili olan değişkenler üzerinde çalışmalar yapılması birey ve toplum sağlığı açısından önemlidir.

Bu araştırmanın evli çiftlerin çocuğa attettikleri değerler ile çocuk sayısı arasındaki ilişki açısından elde ettiği bulgular ise çocuğa atfedilen değerler arasında olumlu sosyal değerler ile çocuk sayıları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu ilişki pozitif yönlüdür. Bir diğer deyişle evli çiftler çocuk sahibi olmanın dinin gereği olduğunu, soyu devam ettirmek için gerekli olduğunu ve bir birey olmanın gereği olduğunu düşündükçe sahip oldukları çocuk sayısı da artmaktadır. Kağıtçıbaşı ve Ataca (2017), çocuğun sosyal değeri açısından ebeveynlerin sosyal kabullerinin çocuk sayısı ile ilişkili olduğunu, çocuğa atfedilen sosyal değer arttıkça çocuk sayısının da arttığını vurgulayarak bu araştırmanın bulgusunu desteklemişlerdir.

Çocuğa atfedilen ekonomik ve psikolojik değerler ile çocuk sayısı arasında bir ilişki bulunmamıştır. Bir diğer deyişle çocuğun getireceği ekonomik katkı, çocuğun

getireceği bireysel neşe ve gurur ve çocuğun cinsiyeti gibi faktörler evli çiftlerin sahip oldukları çocukların sayısında etkili olarak bulunmamıştır. Günümüzde çocuğa atfedilen psikolojik değer artıyor olsa da; bu değer artışı daha fazla çocuk yapmaya neden olmamıştır. Kağıtçıbaşı ve Ataca (2017) buna gerekçe olarak çocuğun psikolojik değerinin biriken bir değer olmamasını ve çocuğun anne-babasına verdiği sevgi ve duygusal tatminin bir çocukla bile giderilebilmesini göstermişlerdir.

Bu araştırmanın ek bulgularına bakıldığında evlilik süresi ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Buna göre evlilik süresi 1-5 yıl olanların evlilik doyumları evlilik süresi 21 yıl ve üzeri olanlardan daha fazladır. Alan yazında bu bulgu ile benzer sonuca varan araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin; Batık ve Kalkan (2017) yaptıkları araştırmada, evlilik süreleri beş yıldan az olan çiftlerin evlilik doyum düzeylerinin evlilik süreleri beş yıldan fazla olanlara göre daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Ayrıca araştırmanın ek bulgularında çocuk sahibi olduktan sonra meydana gelen değişimlerin evli bireylerin evlilik doyum düzeylerini yordayıp yordamadığına bakılmıştır. Sonuçlara göre çocuk sahibi olduktan sonra daha mutsuz olduğunu düşünmeyenlerin evlilik doyum puanları, daha mutsuz olduklarını düşünenlerden daha yüksektir. Çocuk sayısı arttıkça daha mutsuz olduklarına katılmayan grupların evlilik doyumlarının katılanlardan daha fazla olduğu bulunmuştur. Bunun yanında eşiyile daha çok mutlu olduklarına “Evet” yanıtını veren grupların evlilik doyumlarının “Hayır” diyenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, katılımcıların çocuktan sonra mutluluk ve evlilik doyumlarının arttığını göstermektedir. Çünkü çocuk sahibi olmak çiftlerin evlilik ilişkilerini güçlendirmektedir. Bunun yanı sıra ebeveyn olmak, gerektirdiği sorumluluk ile bireyci anlayışı ortadan kaldırmakta ve aile olma bilinci öznel mutluluk düzeyini olumlu yönde etkilemektedir. (Çirkin ve Göksel, 2016). Deaton ve Stone (2014) tarafından yapılan bir araştırmada çocuk sahibi olan bireylerin çocuk sahibi olmayanlara göre mutluluk düzeyleri karşılaştırılmış ve çocuk sahibi olanların daha mutlu oldukları sonucuna varılmıştır.

Bu araştırma alanda daha önce incelenmemiş bir konu olan çocuğa atfedilen değerler ile evlilik doyumu, öznel mutluluk ve çocuk sayısı arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Araştırmada önemli bulgular elde edilmiştir. Psikoloji biliminde değer

kavramının duygu, düşünce ve davranışları düzenleyicisi ve yönlendirici olduğu belirtilmektedir (Çalışkur, 2010). Bu araştırmada da çocuğa atfedilen değerlerin insanın bireysel ve evlilik hayatında düzenleyici ve yönlendirici olduğu, bu değerlerin çocuk sayılarına da etki ettiğini gösterilmiştir. Bu araştırmanın bulguları değerlendirilirken incelenen konunun yeni bir konu olması, ayrıca araştırmanın örneklem sayısı ve araştırmanın İstanbul ilinde yapılmış olması sınırlılıkları dikkate alınmalıdır.

Değer kavramı dinamik bir kavramdır (Güven ve ark., 1973). Çocuğa atfedilen değerler geçmişten günümüze sürekli bir değişim içinde olmuştur (Aydın, 2013; Karakuş Öztürk, 2017; Tan, 1989). Bu nedenle çocuğa atfedilen değerler günümüzde değişmektedir ve ileride de değişeceği öngörülmektedir. Bu nedenle çocuğa atfedilen değerler üzerine sıklıkla ve devamlı olarak araştırmalar yapılmalıdır. Gelecekteki araştırmalar çocuğa atfedilen değerler ile evlilik doyumu, öznel mutluluk ve çocuk sayısı arasındaki ilişkileri daha sık incelemelidir. Ayrıca bu araştırmalarda örneklem sayıları daha yüksek olmalı ve toplumun tüm kesimlerini temsil edecek örneklemlemlerle bu araştırmalar gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aassve, A., Goisis, A., & Sironi, M. (2012). "Happiness & Childbearing Across Europe", *Soc Indic Res*, 108(1), 65–86.
- Abbott, D. A. & Brody, G. H. (1985). The Relation of Child Age, Gender, and Number Children to the Marital Adjustment of Wives, *Journal of Marriage and the Family*, 47, 77-84.
- Adler, A. (1996). **Çocuk Eğitimi** (Çev: Kamuran Şipal), İstanbul, Cem Yayınevi.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. Oxford, England: Lawrence Erlbaum.
- Akbaş, O. (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim İkinci Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, E. ve Atasü Topçuoğlu, R. (2009). "Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu-Eleştirel Bir Değerlendirme", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1): 95-103.
- Akdağ, F., ve Çankaya, Z. (2015). Evli Bireylerde Psikolojik İyi Oluşun Yordanması, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(3), 646-662.
- Akın, A. ve Satıcı, S.A. (2011). "Öznel Mutluluk Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 65-77.
- Andrews, F. and S. Withey (1976). Social Indicators of Well-being: American Perceptions of Quality of Life. New York, Plenum Press.
- Aksel, Ş., Gün, Z., Irmak, T. Y. ve Çengelci, B. (2007). Migration and Psychological Status of Adolescent in Turkey. *Adolescence*, 42, 589-602.
- Akyüz, E. (2012). Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, 2. Baskı, Ankara, Pegem Akademi.
- Alesina, A., Di Tella, R., ve MacCulloch, R. (2004). "Inequality and Happiness: Are Europeans and American Different?", *Journal of Public Economics*, 2009-2042.
- Andrews, F. and S. Withey (1976). Social Indicators of Well-being: American Perceptions of Quality of Life, New York: Plenum Press.
- Arat, N. (2017). **Feminizmin ABC'si**, İstanbul, Say Yayınları.
- Aries, P. (1962). **Centuries of Childhood: A Social History of Family Life**, NY, Random House Yayınları.

- Aydın, B. (2004). **Çocuk ve Ergen Psikolojisi**, Ankara, Atlas Yayıncılık.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda değerler eğitimi. *Eğitime Bakış*, 6(18), 16-19.
- Aydın, M. Z. (Ed.). (2013). **Sistematik Aile Sosyolojisi**. Konya, Çizgi Kitabevi.
- Balaman, A. R. (2002). Evlilik Akrabalık Türleri, Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Balcı, A. ve Yelken, T. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin “Değer” Kavramına Yükledikleri Anlamlar, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.
- Bandura, A. (1971). Social Learning Theory, New York: General Learning Press.
- Bandura, A. (1977). Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change, *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Baran, G. (2011). “Çocuk Gelişimine Giriş”, Çocuk Gelişimi, Ed: Aral, N. ve Baran, G., İstanbul: Ya-Pa, 17-49.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. (1991). Attachment Styles Among Young Adults: A Test of a Four Category Model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-241.
- Başaran, F. (1992). “Üniversite Eğitim Süresi İçinde Öğrencilerin Değer Tercih Sıralamalarında Değişme”, VII Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Ankara.
- Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (2010). Türkiye’de Aile Değerleri, Mustafa Turgut (Ed.), Ankara.
- Batık, M., ve Kalkan, M. (2017). Evlilikte Algılanan Sorun Çözme Becerileri ve Evlilik Doyumu. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 2630-2646.
- Beck, U. ve E. Beck-Gernsheim, (2012). **Aşkın Normal Kaosu**. Nafer Ermiş (çev.). Ankara, İmge Kitabevi.
- Bee, H. ve Boyd, D. (2009). **Çocuk Gelişim Psikolojisi**, İstanbul, Kaktüs Yayınları.
- Becker, G.S. ve Lewis, H.G. (1973). “On the Interaction Between the Quantity and Quality of Children”, *Journal of Political Economy*, 81(2), Part 2, 279-288.
- Bilgin, N. (1995). **Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar**, İstanbul, Sistem Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2003). **Sosyal Psikoloji Sözlüğü**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- Boldrin, M. & Jones, L.E. (2002). “Mortality, Fertility, and Saving in a Malthusian Economy”, *Review of Economic Dynamics*, 5(4), 775-814.
- Bowlby, J. (1980). Attachment and Loss: Sadness and Depression. New York: Basic Books.
- Bradburn, N. M. (1969). The Structure of Psychological Well-Being, Chicago: Aldine Publishing Company.
- Brand, D. L. (1999). Educating For Character In The United States Army: A Study To Determine The Components For An Effective Curriculum For Values Education In Basic Training Units. Unpublished Ph. D. Thesis, South Carolina University, South Carolina, US.

- Bronfenbrenner, U. (1979). **The Ecology of Human Development**, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). The Bioecological Model of Human Development. In R. M. Lerner & W. Damon (Eds.), *Handbook Of Child Psychology: Theoretical Models Of Human Development* (pp. 793–828). John Wiley & Sons Inc.
- Bronfenbrenner, U. (2009). Urie Bronfenbrenner’in İnsan Gelişiminde Çevresel Yaklaşımı, (Çev. Şen-Beyazyürek), Seyhan Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Adana. (Orijinal makalenin yayım tarihi, 1917).
- Butzer, B. ve Campbell, L. (2008). Adult Attachment, Sexual Satisfaction, and Relationship Satisfaction: A study of Married Couples. *Personal Relationships*, 15(1), 141–154.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2013). **Aile Sosyolojisi**, İstanbul, Açılım Kitap.
- Canbay, H. (2010). Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Canel, A.N. (2007). Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Cenkseven, F. ve Akbas, T. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Öznel ve Psikolojik İyi Olmanın Yordayıcılarının İncelenmesi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3, 27, 43-62.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., Ve Turner, L. A. (2010). Research Methods, Design, And Analysis (11. Bs.). Boston: Allyn And Bacon.
- Clark, A.E., & Oswald, A.J. (2002). Well-Being in Panels, (Unpublished Working Paper), University of Warwick. United Kingdom.
- Corsaro, W. (2005). **The Sociology of Childhood**, Thousand Oaks, California, Pine Forge Press.
- Cowan, C.P., Cowan, P.A., Heming, G., Garrett, E., Coysh, W.S., Curtis-Boles, H. ve Boles, A.J. (1985). “Transitions to Parenthood: His, Hers, and Theirs”, *Journal of Family Issues*, 6, 451–481.
- Csikszentmihalyi, M.(2005). Akış. Mutluluk Bilimi, İstanbul: HYB Yayıncılık.
- Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2013). “Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel ve Kişisel Değişkenler”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-23.
- Çağan, K. (2011). *Ailenin İşlevleri*, 2. Baskı, İstanbul, Açılımkitap Yayın.
- Çağatay, S. (1977). Türkçede Çocuk Kavramı, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, ss. 1-16.
- Çağlar, A. (2005). **Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi**: Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları.
- Çakıcı, B. (2016). Görücü Usulü İle Evlenen Çiftler İle Flört Ederek Evlenen Çiftler Arasındaki Evlilik Sonrası Evlilik Dinamiklerinin Karşılaştırılması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çakmak Tolan, Ö. (2015). Evlilik Uyumunun Kişilik Özellikleri, İlişkiye Dair İnançlar ve Çatışma Çözüm Stilleri Bağlamında Yordanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Malatya.
- Çalışkur, A. (2010). **Psikolojide değerler ve Gençlik**. İstanbul, Papatya.
- Çalışkur A. ve Aslan E.A. (2013). Rokeach Değerler Envanteri Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması, Balıkesir Üniversitesi, *The Journal of Science Institute*, 16:81-105.
- Çelik, M. ve İnanç, B.Y. (2009). “Evlilik Doyum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışmaları”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (2), 247-269.
- Çimen, E. (2017). Görücü Usulü İle Anlaşarak Evlenen Bireylerin Çeşitli Sosyal Psikolojik Faktörler Yönünden Karşılaştırılması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çirkin, Z. ve Göksel, T. (2016). Mutluluk ve Gelir, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71, 2, 375-400.
- Dahlberg, G., Moss, P., & Pence, A. (2007). **Beyond Quality in Early Childhood Education and Care: Languages of Evaluation**, New York, Routledge.
- Danış (2006). “ Davranış Bilimlerinde Ekolojik sistem Yaklaşımı” Aile ve Toplum Yıl: 8 Cilt: 3 Sayı: 9 Ocak-Şubat-Mart 2006 ISSN: 1303-0256
- Davies P.T, & Cummings E.M. (1994). Marital Conflict and Child Adjustment: An Emotional Security Hypothesis. *Psychological Bullentin*, 116: 387-411.
- Deaton, A, & Stone A. (2014). Evaluative and Hedonic Well Being Among Those With and Without Children At Home, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 111 (4): 1328-1333.
- Deave T, & Johnson D. (2008). “The Transition To Parenthood: What Does It Mean For Fathers?”, *Journal of Advanced Nursing*; 6(63), 626–633.
- Delpiano, J.C., & Simonsen, M. (2012). The Toll of Fertility on Mother’s Wellbeing, *Journal of Health Economics*, 752-766.
- Demiray, Ö. (2006). Evlilikte Uyumun Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Demirutku, K. ve Sümer, N. (2010). Temel Değerlerin Ölçümü: Portre Değerler Anketinin Türkçe Uyarlaması, 13(25):17-25.
- Di Tella, R., MacCulloch, R., ve Oswald, A. (2003). “The Macroeconomics of Happiness”, *Review of Economics & Statistics*, 809-827.
- Diener, Ed. (1984). Subjective Well-Being, *Psychological Bulletin*, 95,542–575.
- Diener, E., Emmons, A. R., Larsen, J. R. ve Griffin, S. (1985). “The Satisfaction With Life Scale”, *Journal of Personality Assessment*, 49 (1): 71–75.
- Diener, Ed (1994). ‘Assessing Subjective Well-Being: Progress and Opportunities, *Social Indicators Research*, 31 (2), 103-157.

- Diener, E., & Diener, M. (1995). Cross-Cultural Correlates Of Life Satisfaction And Self-Esteem, *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 653-663.
- Diener, Ed. (2000). Subjective well-being: the Science of Happiness and A Proposal for A National Index, *American Psychologist*, 55, 34-43.
- Dilmaç, B., Deniz, M. Ve Deniz, M. E. (2009). Üniversite Öğrencilerinde Öz Anlayış İle Değer Tercihlerinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8, 9-24.
- Dingle, J.H. & Warren K.S. (1966). A Study of Illness In A Group of Cleveland Families, *N.England.J.Med.*, 274:993-997.
- Doğan, A. (2010). Ekolojik Sistemler Kuramı Çerçevesinde Akran Zorbalığının İncelenmesi, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 17/3. 149-162.
- Duman, M. (2016). Çocuğun Değeri: Adana Araştırması, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Durmuş, Ç. (1996). Değerlerin Meslek Grupları Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Earl, R. B. (2004). The Practice of Social Research, Belmont, CA.
- Ekici, F. Y. (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi, *The Journal of Academic Social Science Studies*, S:30, 209-224.
- Emeç, H. (2016). Türkiye’de Hanelerdeki Çocuk Sayısının Kadının Demografik Özellikleri Üzerinden Belirlenmesi, *Karatahta İş Yazıları Dergisi*, 5: 51-64.
- Er, Ş. (2013). Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılım Oranını Etkileyen Faktörlerin Bölgesel Analizi, *Öneri, Cilt 10*, 40, 35-44.
- Erkenekli, M. (2009). Türkiye’de Sosyoekonomik Statü (SES) Gruplarına Göre Temel Değerlerin Farklılaşması (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erkut, Z., Balcı, S. ve Yıldız, S. (2017). Tarihsel Süreç İçinde Çocuk, ***Çocuk ve Medeniyet***, 1: 17-28.
- Eser, B. (2016). Kuzey Kıbrıs’ta Ailede Çocuğun Değerinin Aile Yapıları Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kuzey Kıbrıs.
- Eskin, M. (2012). “Evlilik Terapisi İçin Başvuran Çiftlerin Evlilik Doyumu ve Evlilik Terapisiyle Hakkındaki Görüşleriyle İlişkili Etmenler”, ***Klinik Psikiyatri***, 15(4), 226-23.
- Espinoza, C. R. (2003). Marital Satisfaction in Midlife. Masters Thesis, California State University, Fullerton.
- Fichter, J. (1990). **Sosyoloji nedir?**, Konya, Toplum Yayınları.
- Fincham, F. D., & Bradbury, T. N. (1987). The Impact Of Attributions in Marriage: A Longitudinal Analysis, *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(3), 510-517.

- Fişek, N. (1998). Prof. Dr. Nusret Fişek'in Kitaplaşmamış Yazıları: II, Ana-Çocuk Sağlığı, Nüfus Sorunları ve Aile Planlaması, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara.
- Folkes, V.S. & Sears, D.O. (1977). "Are Likers Liked Best?", *Journal of Experimental Social Psychology*, 13.
- Fowers, B. J. (1993). Psychology As Public Philosophy: An Illustration of the Moral Dimension of Psychology with Marital Research. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 13 (2),124-136.
- Freedman, D.S. ve Thorton, A. (1982). "Income and Fertility: The Elusive Relationship", *Demography*, 19(1), 65-78.
- Freud, S. (2002). Psikanaliz Üzerine, (Çev.: A. Avni Öneş), Say Yayınları, İstanbul.
- George D. & Mallery P. (2010). SPSS For Windows Step By Step. A Simple Study Guide And Reference (10. Baskı). GEN, Boston, MA: Pearson Education, Inc.
- Gerard, J. M., & Buehler, C. (2004). Cumulative Environmental Risk and Youth Maladjustment: The Role Of Youth Attributes. *Child Development*, 75, 1832-1849. doi:10.1111/j.1467-8624.2004.00820.
- Glenn, N. D. (1990). Quantitative Research on Marital Quality in the 1980 s: A Critical Review. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 818-831.
- Gökçe, B. (1976, Mart-Ekim), "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8 (12), 46-47.
- Gökmen, A. (2001). Evli Eşlerin Birbirlerine Yönelik Kontrolcülük ve Bağımlılık Algılarının Evlilik Doyumu Üzerindeki Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe University, Ankara.
- Göksu, H. (2018). Bir Anadolu Kentinde Çocuğun Değerini Ölçmek: Konya Hüyük Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Grossbard, S., & Mukhopadhyay, S. (2013). Spousal Love and Children: An Economic Analysis, *Review of Economics of the Household*, 447-467.
- Grzywacz, J. (2000). The Social Ecology of Health: Leverage Points and Linkages, *Behavioral Medicine*, 26 (3), 101-116.
- Güleç, C. (2013). Freud, Say Yayıncılık, İstanbul.
- Güngör, E. (1993). **Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar**, Amsterdam: Hollanda Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Güngör, E. (2000). Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar. İstanbul, Ötüken Yayıncılık.
- Güven, A., Kaya, R., Akkuş, Z., 2014. "İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Algıları Üzerine Bir Araştırma", *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish*, 9 (5), ss. 1067-1083.
- Hallaç, S. ve Öz, F. (2014). Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış, *Psikiyatriye Güncel Yaklaşımlar*, 6(2): 142-153.

- Hasta, D. (1996). Ev İşi Paylaşımı ve Ev İşi Paylaşımında Hakkaniyet Algısı ile Evlilik Doyumu İlişkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hatipoğlu, Z. (1993). The Role of Certain Demographic Variables and Marital Conflict in Marital Satisfaction of Husbands and Wives. Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, The Graduate School of Social Science of Middle East Technical Universtiy. Ankara.
- Headey, B., ve Wearing, A. (1989). Personality, Life Events, and DWB: Toward A Dynamic Equilibrium Model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(4), 731-739.
- Heyman, R. E., Sayers, S. L. ve Bellack, A. S. (1994). "Global Marital Satisfaction versus Marital Adjustment: An Empirical Comparison of Three Measures", *Journal of Family Psychology*, 8(4), 432-446.
- Hoffman, L.W., Manis, J.D . (1979). "The Value of Children in the United States: A New Approach to the Study of Fertility", *Journal of Marriage and the Family*, 41(3),583-596.
- Hollos, M., & Larsen, U. (1997). From Lineage To Conjuality: The Social Context Of Fertility Decisions Among The Pare Of Northern Tanzania. *Social Science and Medicine*, 45, 361–372.
- Hortaçsu, N. (1999). The First Year of Family and Couple-initiated Marriages of a Turkish Sample: A Longitudinal Investigation, *International Journal of Psychology*, 34, 29-41.
- İçli, G. (1997). Aile Araştırmalarında Yöntem ve Yaklaşım, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 3, s.59-67.
- Inkeles, A. (1983). Social Change And Social Character: The Role Of Parental Mediation, *Journal Of Social Issues*, 39(4), 179–191.
- İmamoğlu, O. (1993). Değişen Dünyada Değişen Aile-içi Roller, *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1, 58-68.
- Jackson, J. B., Miller, R. B., Oka, M. & Henry, R. G. (2014). Gender Differences in Marital Satisfaction: A Meta-Analysis, *Journal of Marriage and Family*, 76(1), 105-129.
- Jose, O., & Alfons, V.(2007). Do Demographics Affect Marital Satisfaction?, *.Journalof Sex And Marital Therapy*, 33(1), 73-85.
- Kağıtçıbaşı, Ç., (1981). **Çocuğun Değeri: Türkiye’de Değerler ve Doğurganlık**, Gözlem Matbaacılık, İstanbul.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1982). *The Changing Value Of Children İn Turkey Current Studies On The Value Of Children*. Number 60, Papers Of The East West Population Institute, Honolulu, US.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990a). "Family and Socialization in Cross-Cultural Perspective: A Model of Change", *Cross-Cultural Perspectives: Nebraska Symposium on Motivation*, 1989 (pp. 135–200), Lincoln, Nebraska University Press.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990b). **İnsan-Aile-Kültür**. İstanbul, Remzi Kitabevi.

- Kağıtçıbaşı, Ç., (1995). “Aileye Yaklaşımda Bir Kuramsal Çerçeve ve Aile Değişim Modeli”, Aile Kurultayı: Değişim Sürecinde Aile, Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler, AKK Yayını, Ankara, ss. 52-68.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). “Özerk-İlişkisel Benlik: Yeni Bir Sentez”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (37), Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel Psikoloji, Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul, Evrim Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Ataca, B. (2005). Value Of Children And Family Change: A Three Decade Portrait From Turkey, *Applied Psychology: International Review*, 54, 317-337.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi Kültürel Psikoloji*, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı Ç. & Ayçiçeği-Dinn, A. (2010). The Value Of Children For Parents İn The Minds Of Emerging Adults. *Cross-Cultural Research: The Journal Of Comparative Social Science*, 44(2), 174-205. <https://doi.org/10.1177/1069397109358389>
- Kağıtçıbaşı Ç. ve Ataca, B. (2017). “Çocuğun Değeri ve Aile Değişimi: Türkiye’den Otuz Yıllık Bir Portre”, *Sosyoloji Dergisi*, 35, ss:77-101
- Kangal, A. (2013). Mutluluk Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme ve Türk Hanehalkı İçin Bazı Sonuçlar, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 214-233.
- Karaca, R. (2008). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.
- Karacan, E. (2007). “Effects of Parenting on Adult Development and Generativity” (Masters Thesis, METU, Ankara), Retrieved from <http://www.tez.yok.gov.tr/>
- Karakuş Öztürk, H. (2017). Çocukluğun Tarihsel Gelişimi Üzerine Düşünceler. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Oct 2017 (13), 253-276.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Y.
- Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1995). The Longitudinal Course of Marital Quality and Stability: A Review of Theory, Methods, and Research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3–34.
- Keyes, C. L. M., Shmotkin, D. ve Ryff, C. D. (2002). Optimizing Well-Being:The Empirical Encounter of Two Traditions, *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 1007-1022.
- Kim, U., Park, Y-S., Known, Y-E., Koo, J. (2005). “Values of Children, Parent – Child Relationship and Social Change İn Korea: Indigenous, Cultural, and Psychological Analysis”, *Applied Psychology: An International Review*, 54.
- Klein, D. M. & White, J. M., 1996. Family Theories: An Introduction, http://is.muni.cz/el/1423/jaro2004/soc118/19549/family_theories.pdf

- Körükçü, Ö., Kapıkıran, A. N., Aral, N. (2016). Schwartz'ın Modeline Göre 3-6 Yaş Resimli Çocuk Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 38:133-151.
- Kublay, D. (2013). Evlilik Uyumu Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kuhn, D. ve Siegler, R. (2006). "Handbook of Child Psychology", Sixth Edition, Canada, John Wiley&Sons.
- Kuşdil, M. E. Ve Kağıtçıbaşı, Ç., "Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri Ve Schwartz Değer Kuramı", *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), 2000, s. 59-76.
- Larossa, R., ve LaRossa, M.M. (1981). **Transition to Parenthood: How Infants Change Families**, Beverly Hills, CA: Sage.
- Larson, J. H. & Holman T. B. (1994). Predictors of Marital Quality and Stability: Family Relations, 43, 228-237.
- Lawson, D. M. (1988). Love Attitude and Marital Adjustment in the Family Life Cycle, *Sociological Spectrum*, 8(4), pp.391-406.
- Leibenstein, H. (1974). "An Interpretation of the Economic Theory of Fertility: Promising Path of Blind Alley?" *Journal of Economic Literature*, 12 (2), pp. 457-479.
- Lucas, R. E., ve Gohm, C. L. (2000). Age and Sex Differences in Subjective Well-Being Across Cultures, MIT Press, USA.
- Lyubomirsky, S., & Lepper, H. (1999). A Measure Of Subjective Happiness: Preliminary Reliability And Construct Validation. *Social Indicators Research*, 46, 137-155.
- Mayer, B., Albert, I., Trommsdorff, G., Schwartz (2005). "Value of Children In Germany: Dimensions, Comparison of Generations and Relevance For Parenting",
- Miles, MB.& Huberman, AM. (1994). Qualitative Data Analysis (2nd edition), Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Mikulincer, M. ve Shaver, P. R. (2007). Attachment in Adulthood: Structure, Dynamics, and Change. New York: Guilford Press.
- Neugarten, B.L., Moore, J.W., Lowe, J.C. (1965). "Age Norms, Age Constraints and Adult Socialization", *American Journal of Sociology*, 70(6), pp. 710-717.
- Nimon K. (2010). Regression Commonality Analysis: Demonstration Of An SPSS Solution. *Multiple Linear Regression Viewpoints*, 36(1): 10-7.
- Nunnally, C. (1978). *Psychometric Theory*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Oktik, N. (2004). Huzurevinde Yaşam ve Yaşam Kalitesi (Muğla Örneği) Muğla Üniversitesi Yayınları: 52.
- Orbuch, T., House, J., Mero, R. & Webster, P. (1996). Marital Quality Over the Life Course, *Social Psychology Quarterly*, 59 (2), 162-171.

- Oruç, C. (2013). Erken Çocukluk Dönemi Din Gelişim Teorileri Bağlamında Din Eğitimi, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8): 971-987.
- Özen, D. Ş. (1999). Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri II: Sosyal Destek, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6(2): 83-88.
- Özgüven, E. (2000). **Psikolojik Testler**, Ankara, Oprem Yayınları.
- Özgüven, İ.E. (2001). Ailede İletişim ve Yaşam. Ankara, PDREM Yayınları.
- Özgüven, İ.E. (2009) Evlilik ve Aile Terapisi. Ankara, PDREM Yayınları.
- Özlem, D. (2002). Değerler Sorununda Nesnelcilik/Mutlakçılık ve Öznelcilik /Rölativizm Tartışması Üzerine. İçinde Bilgi ve Değer: **Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri**, Ed. Şahabettin Yalçın. Ankara: Vadi Yayınları: 282- 312.
- Öztürk, N., Kutlu, M. ve Atılı, A. (2014). Ortaokul Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Olaylarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(3), 43-63.
- Parsons, T. (1959). The Social Structure of the Family, TheFamily, It's Function and Destiniy (Ed). Ruth Manda Anshen, Harper Brothers Publishers, New York.
- Patrick, H., Knee, C. R., Canevello, A. ve Lonsbary, C. (2007). The Role Of Need Fulfillment İn Relationship Functioning And Well-Being: A Self Determination Theory Perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 434-457.
- Pletchaty, M., Couturier,S., Cote, M. and Roy, M. A. (1996). Dimensional Analysis of Past and Present Satisfaction in Relation to Present Marital Satisfaction, *Psychological Reports*. 78(2), 657-658.
- Polat, S. ve Çalışkan, M. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Değer Yönelimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26 (2): 387-404.
- Postman, N. (1994). **The Disappearance of Childhood**, New York, Vintage Books.
- Reed, E. W. & Reed, S. C. (1965). Mental Retardation: A Family Study, Saunders, Philadelphia.
- Rho, J. J. (1989). Multiple Factors Contributing to Marital Satisfaction in Korean-American Marriages and Correlations with Three Dimensions of Family Life Satisfaction: Marital, Parental, and Self-Satisfactions, Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences, 50(5-A), 1451.
- Rokeach, M. (1973). **The Nature of Human Values**, New York, The Free Press.
- Ros, M., Schwartz, S.H.& Surkiss, S. (1999). Basic Individual Values, Work Values, and the Meaning of Work. *Applied Psychology: An International Review*, 48 (1), 49-71.
- Rosen - Grandon, J. R. (1999). The Relationship Between Marital Characteristics, Marital Interaction Process and Marital Satisfaction (Unpublished Doctoral Dissertation), University of North Carolina: North Carolina.

- Rusbult, C. E., Johnson, D. J., & Morrow, G. D. (1986). Predicting Satisfaction and Commitment in Adult Romantic Involvements: An Assessment of The Generalizability of the Investment Model. *Social Psychology Quarterly*, 49(1), 81-89.
- Ryan, R. M., ve Deci, E. L. (2001). To Be Happy or to Be Self-Fulfilled: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being, In S. Fiske (Ed.), *Annual Review of Psychology* 52; 141-166. Palo Alto, CA: Annual Reviews, Inc.
- Ryff, C., & Keyes, L. (1995). The Structure of Psychological Well-Being Revisited, *Journal of Personal and Social Psychology*, 69(4): 719-727.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is Everything, or is it? Explorations on the Meaning of Psychological Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57 (6), 1069-1081.
- Ryff, C. (1995). Psychological Well-Being in Adult Life, *Current Instructions In Psychology*, 4(4), 99-104.
- Sağlam, M. ve Sral, N. (2016). Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları, *Çocuk ve Medeniyet*, 2:43-56.
- Sam, D., Peltzer, K., Mayer, B. (2005). “The Changing Values of Children and Preferences Regarding Family Size in South Africa”, *Applied Psychology: An International Review*, 54.
- Saygın, Y. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek, Benlik Saygısı ve Öznel İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sayın, Ö. (1990). **Aile Sosyolojisi**, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Schultz, T.W.(1973),“The Value of Children:An Economic Perspective” *Journal of Political Economy*, 81, 2, Part II, pp. S2–13.
- Schwartz, S. H. (1992). **Universals in The Content and Structure of Values**:Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. In M. P. Zanna, (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (pp.1-65). San Diego: Academic Press.
- Schwartz, S. H. (1994). Are There Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values?, *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45.
- Schwartz, S. H. (2006). Basic Human Value: An overview. (Les valeurs de base de la personne, theorie, mesures et applications.) *Revue Francaise de Sociologie*, 4 (2), 249-288.
- Schwartz, S. H. (2009). **Basic Human Values**, Cross-National Comparison Seminar on the Quality and Comparability of Measures for Constructs in Comparative Research: *Methods and Applications*. Bolzano, Italy.
- Selim, S. (2006). Türkiye’de Evli Kadınların İşgücüne Katılımına Göre Oluşan Doğurganlık Farklılıkları: Ayrıştırma Analizi, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8 (1): 139-163.
- Shields, M. ve Wooden, M. (2002). Marriage, Children And Subjective Well-Being. Step Forward For Families: Research, Practice and Policy.

- Sokolski, D., & Hendrick, S. (1999). Marital Satisfaction, *American Journal of Family Therapy*, 26(1): 39-49.
- South, S.J., Lloyd, K.M., (1995). "Spousal Alternatives and Marital Relations", *American Sociological Review*, 60(1):21-35.
- Spranger, E. (1928). Types of Men, Authorized Version of the 5th Edition by Paul J. W, Karras Wiemeyer Verlay, Halle.
- Spring, J. (2014). "Özgür Eğitim", Çev. A. Ekmekçi, 4. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Stackert, R. A. & Bursik, K. (2003). Why Am I Unsatisfied? Adult Attachment Style, Gendered Irrational Relationship Beliefs, and Young Adult Romantic Relationship Satisfaction, *Personality and Individual Differences*, 34 (8), 1419-1429.
- Stebbins, R. A. (2001). Exploratory Research In The Social Sciences. Thousand Oaks, Calif: Sage Publications.
- Şendil, G. ve Korkut, Y. (2008). Evlilik Çatışması Ve Uyumunun Bazı Demografik Değişkenler Yönünden İncelenmesi, *İstanbul Üniversitesi Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 15-34.
- Şendil, G. (2014). Ebeveyn Çatışmasının Çocuklar Üzerindeki Etkileri. İstanbul, Nobel Yayıncılık.
- Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2002). Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması, Ankara, Aak Yayıncılık.
- Şimşek, Ö. F. (2006). Öznel İyi Oluş Hali Kavramsal Yapısının Doğrulayıcı Faktör Analiziyle Test Edilmesi. Eğitim Bilimleri ve Uygulama, 5 (9), 55-72.
- Şirin, M.R. (2011). "BM Çocuk Hakları Sözleşmesi Kitabı", İstanbul Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tan, M. (1989). Çağlar Boyunca Çocukluk, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 22(1):71-88.
- Tarhan, N. (2005). **Kadın Psikolojisi**. (3. baskı). İstanbul, Nesil Yayınları.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, "Türkiye Aile Yapısı Araştırması" (TAYA) 2016, TDV Matbaacılık.
- Tezer, E. (1986). **Evli Eşler Arasındaki Çatışma Davranışları: Algılama ve Doyum**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara,
- Tezer, E.(1996). Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-7.
- Thibaut, J.W. & Kelley, H.H. (1966). The Social Psychology of Groups, Transaction Publishers, New Jersey.
- Tunca, T. (2016). "Türkiye’de Değişen Aile ve Çocuğa Yüklenen Anlamlar", Değişen Toplumda Değişen Aile, Ed. Nurşen Adak, Siyasal Kitabevi, Ankara, ss.:163-176.
- Tuzgöl-Dost, M. (2006). Üniversite Öğrencilerinin İyi Oluş Düzeyleri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 188-197.

- Türkdogan, T. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyinin Öznel İyi Oluş Düzeyini Yordamadaki Rolü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA). (2013). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara
- Twenge, J.M. Campbell, W.K., ve Foster, C.A. (2003). “Parenthood and Marital Satisfaction: A Meta-Analytic Review”, *Journal of Marriage and Family*, 574-583.
- Uğur, Z. B. (2018). Çocuk Sahibi Olmak İnsanları Mutlu Ediyor Mu? Türkiye’den Bulgular, *Nüfusbilim Dergisi*, 40:83-105.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2016). Değerler Eğitimi, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ünal, V. (2013). Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma Sorunu ve Din, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(26).
- Wall, J. (2010). **Ethics in Light of Childhood**, Washington, DC: Georgetown University Press.
- Wilson, R. W. (1967). Correlates of Avowed Happiness. *Psychological Bulletin*, 67(4), 294-306.
- World Bank (2019). Fertility Rate, Total Births Per Woman, <<https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN>>, 12.01.2019.
- Wray, J.D. & Aguirre, A. (1969). Protein-Calorie Malnutrition In Candelaria, Colombia, Prevalance: Social and Demographic Causal Factors, *J.Trop.Pediat.*, 15:76.
- Yadalijamaloye, Z., Naseri, E., Shoshtari, M., Khaledian, M., & Ahrami, R. (2013). Relationships Between Self-Esteem And Marital Satisfaction Among Women. *Psychology And Behavioral Sciences*, 2(3), 124-129.
- Yapıcı, M. ve Yapıcı, Ş. (2004). “Bir Değer Olarak Çocukluk”, Üniversite ve Toplum Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi, e-dergi, 4: 4
- Yavuz, Ç. (2006). Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinde Öznel İyi Olma Hali, Psikiyatrik Belirtiler ve Bazı Kişilik Özellikleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Yavuz S. ve Güllüpınar F. (2019). “Türkiye’de Çocuğun Ekonomik Değerini Etkileyen Faktörler: 2016 Aile Yapısı Araştırması Analizi Üzerinden Sosyolojik Bir Değerlendirme”, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 39(2):379-409.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.
- Yeşiltepe, S.S. (2011). Öğretmenlerin Evlilik Uyumlarının Psikolojik İyi Oluş Ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yetim, Ü. (2001). Toplumdan Bireye İnsan Resimleri, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

- Yıldırım, K. ve Doğrul G. (2008). Çalışmak ya da Çalışmamak: Türkiye’de Kentsel Alanlarda Yaşayan Kadınların İşgücüne Katılmama Kararının Olası Belirleyicileri, *Anadolu University Journal of Social Sciences.*, 8, (1), 239-261.
- Yıldız, A. (2013). Anne Baba Tutumları ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yolcuoğlu, İ. (2012). Türkiye’de Çocuk Sorunu ve Çocuk Yetiştirme, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (2011). “Çocuk Ruh Sağlığı”, İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

Ek 1: Anket Formu

Ek 2: Çocuğun Değeri Ölçeği (ankete uyumlandırılan sorular)

Ek 3: Evlilik Doyum Ölçeği (ankete uyumlandırılan sorular)

Ek 4: Öznel Mutluluk Ölçeği

Ek 5: Etik Kurul Onayı

Ek 1: Anket Formu

Katılımcı Bilgilendirme Formu

Sayın Katılımcı,

Katıldığınız bu anket çalışması bilimsel nitelikte bir araştırma olup, amacı evlilik ve çocuk sahibi olmak ile ilgili görüşlerinizi almaktır. Bu araştırma, İstanbul Ayvansaray Üniversitesi Yüksek Lisans Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı'nda, Prof. Dr. Tülay Bozkurt danışmanlığında yürütülmekte olup, araştırmacı Billur Gülşah Savaş'ın yüksek lisans tezi kapsamında yapılmaktadır.

Ankete vereceğiniz yanıtlar araştırmacı dışında hiçbir kişi veya kurumla paylaşılmayacak ve tüm kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır.

Lütfen anket formunda yer alan soruları dikkatlice okuduktan sonra size en yakın gelen seçeneği içtenlik ve samimiyetle, eksiksiz olarak işaretleyiniz.

Bu araştırmaya verdiğiniz destek için şimdiden teşekkür ederim.

Billur Gülşah Savaş

İstanbul Ayvansaray Üniversitesi

Yüksek Lisans Enstitüsü

Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra bırakma hakkına da sahipsiniz.

Yukarıda yer alan ve katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum, anladım ve çalışma hakkında yazılı ve/veya sözlü açıklama araştırmacı tarafından yapıldı. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

1. Bölüm

1-Cinsiyetiniz

- ☐ Kadın
- ☐ Erkek

2-Yaşınız

3-Nerelisiniz?

Seçin ↓

4-Eğitim Durumunuz

- ☐ İlkokul-Ortaokul
- ☐ Lise
- ☐ Yüksekokul
- ☐ Üniversite
- ☐ Yüksek Lisans / Doktora

5-İstanbul'un hangi ilçesinde yaşıyorsunuz?

Seçin ↓

6-Kaç yıldır İstanbul'da yaşıyorsunuz?

- ☐ Doğduğumdan beri
- ☐ 1-5 yıl
- ☐ 5-10 yıl
- ☐ 10 yıldan fazla

7-Şu an çalışıyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

8-Eşiniz şu an çalışıyor mu?

☐ Evet

☐ Hayır

9-Mesleğiniz nedir?

10-Eşinizin mesleği nedir?

11-Ailenizin gelir durumu nedir?

☐ 2000₺-5000₺

☐ 5001₺-8000₺

☐ 8001₺-12,000₺

☐ 12,001₺-15,000₺

☐ 15,001₺ ve üstü

12-Oturduğunuz ev::

☐ Kira

☐ Kendi evimiz

☐ Ailemizin evi

☐ Diğer

13-Kimle birlikte yaşıyorsunuz?

☐ Eşim ve çocuklarımla

☐ Eşim, çocuklarım ve eşimin ailesiyle

☐ Eşim, çocuklarım ve kendi ailemle

☐ Diğer

2. Bölüm

14-Kaç yaşında evlendiniz?

15-Kaç yıldır evlisiniz?

16-Evlilik biçiminiz

- ☐ Anlaşmalı (Görücü usulü)
- ☐ Tanışarak

17-Bu sizin kaçıncı evliliğiniz?

- ☐ İlk
- ☐ İkinci ☐ Daha fazla

18-Çocuğunuz var mı?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

19-Kaç tane çocuğunuz var?

	Kız	Erkek
0	☐	☐
1	☐	☐
2	☐	☐
3	☐	☐
4	☐	☐
5	☐	☐
6 ve üzeri	☐	☐

20-Nasıl çocuk sahibi oldunuz?

- ☐ Doğal yollarla planlı
- ☐ Doğal yollarla plansız
- ☐ Bazı çocuklarıma planlı, bazı çocuklarıma plansız

☐ Tedavi yoluyla

☐ Bazı çocuklarıma tedavi yoluyla bazı çocuklarıma doğal yolla

☐ Evlat edinerek

21-Engelli çocuğunuz var mı?

☐ Evet

☐ Hayır

22- Aşağıdaki maddelerden her birinin sizin açınızdan çocuk sahibi olmayı istemenizde ne derece önemli bir neden olduğunu işaretleyiniz.

	Çok Önemli	Orta Önemli	Önemsiz
Çocuğumuzun büyüdüğünde çalışıp eve maddi gelir olarak yardım etmesi	☐	☐	☐
Daha çok çalışmamıza sebep olması	☐	☐	☐
Yaşlılığımızda yanımızda olup bize yardım etmesi	☐	☐	☐
Ev işlerine yardım etmesi	☐	☐	☐
Öldükten sonra hatırlanmak	☐	☐	☐
Anne-babamızı, eşimizi veya akrabalarımızı memnun etmek	☐	☐	☐
Bir oğlumuz olsun istiyoruz/istiyorduk	☐	☐	☐
Bir kızımız olsun istiyoruz/istiyorduk	☐	☐	☐
Çocuk sahibi olmak dinimizin gereğidir	☐	☐	☐
Soyumuzun devam etmesi için	☐	☐	☐
Aileyi tamamlamak için çocukların olması gerekir	☐	☐	☐
Bu kadın / erkek olmanın gereğidir	☐	☐	☐
Çocuklar insanı eğlendirir / neşelendirir	☐	☐	☐
Çocuklar bize sevgi verdiği için	☐	☐	☐
Çocuklarımızın bize saygı ve hayranlık duyması için	☐	☐	☐
Önemli bir iş yapmış olduğumuzu hissetmek için	☐	☐	☐
Çocuklarımızla gurur duyabildiğimiz için	☐	☐	☐
Eşimle aramızdaki bağı kuvvetlendirmek için	☐	☐	☐

23-Aşağıda çocuk **istememek** için bazı nedenler gösterilmiştir. Her madde için size uygun olan önem derecesini işaretleyiniz.

	Çok Önemli	Orta Önemli	Önemsiz
Bir çocuğun daha olması bizim için maddi bir yük olurdu	☐	☐	☐
Çünkü o zaman benim/eşimin çalışması zorlaşır	☐	☐	☐
Çünkü eğitim masraflarını karşılayamazdım	☐	☐	☐
Çünkü eşimle istediklerimizi yapmak için şimdiki kadar serbest olamazdık	☐	☐	☐
Çünkü bu kadar sorunlu bir dünyada çocuk sahibi olmak bizi endişelendiriyor	☐	☐	☐
Çocuklarımın hastalanması beni üzerdi	☐	☐	☐
Çocuklarımı iyi yetiştiremeyeceğim kaygısı beni üzerdi	☐	☐	☐
Çünkü ben ve eşim çocuk sahibi olmak için artık yaşlı sayılırız	☐	☐	☐
Çünkü çocuğumuza yeterince bakamaz ve ilgilenemezdik	☐	☐	☐
Çünkü çocukları terbiye etmek zor olurdu	☐	☐	☐

24-Kaç çocuğunuz olacağına kim karar verir?

- ☐ Kadın
 ☐ Ailem / Eşimin Ailesi
 ☐ Erkek
 ☐ Kadın ve Erkek Birlikte

3. Bölüm

25-Aşağıda evlilik ilişkiniz ile ilgili bir takım ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi okuduktan sonra size uygunluk derecesini işaretleyiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.	☐	☐	☐	☐	☐
Evliliğimizde kolay aşılamayacak sorunlar var.	☐	☐	☐	☐	☐
Evliliğimizde giderek eksilen heyecan beni rahatsız ediyor.	☐	☐	☐	☐	☐

Evliliğimiz zaman zaman bana yük gibi geliyor.	☐	☐	☐	☐	☐
Huzurlu bir ev yaşamım var.	☐	☐	☐	☐	☐
Eşimin anne ve babasına evliliğinden daha çok önem vermesi beni mutsuz ediyor.	☐	☐	☐	☐	☐
Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti.	☐	☐	☐	☐	☐
Eşimin bana değer vermediğini hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Bizim ilişkimiz ideal bir karı-koca ilişkisidir.	☐	☐	☐	☐	☐
Eşim benim için aynı zamanda bir arkadaşdır.	☐	☐	☐	☐	☐
Ailelerimiz yüzünden sık sık tartışırız.	☐	☐	☐	☐	☐
Cinsel yönden eşimle uyumluyum.	☐	☐	☐	☐	☐
Baş başa kaldığımız zaman benim canım sıkılmaz.	☐	☐	☐	☐	☐
Eşimi cinsel açıdan yeterince çekici bulmuyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Eşimin ailesine hayır diyememesi beni mutsuz ediyor.	☐	☐	☐	☐	☐

26-Çocuk sahibi olmak evliliğinizi nasıl etkiledi? (Eğer çocuk sahibi değilseniz, çocuğun evliliğinizi nasıl etkilemiş olacağını düşünüyorsunuz?)

	Bazen	Evet	Hayır
Eşimle daha mutsuz olduk.	☐	☐	☐
Eşim bana daha çok değer vermeye başladı.	☐	☐	☐
Eşimle beraber geçirdiğimiz vakit azaldı.	☐	☐	☐
Eşimin artık beni beğenmediğini düşünmeye başladım.	☐	☐	☐
Çocuk/lar bizi birbirimize daha çok yakınlaştırdı.	☐	☐	☐
Eşimle cinsel birlikteliğimiz azaldı.	☐	☐	☐
Çocuk sayısı arttıkça eşimle daha mutsuz olduk.	☐	☐	☐
Çocuk/lar evliliğimize neşe ve eğlence kattı.	☐	☐	☐
İş yaşamım aile hayatımı olumsuz etkilemeye başladı.	☐	☐	☐
Eşimle daha çok mutlu olduk.	☐	☐	☐
Eşim beni aldatmaya başladı.	☐	☐	☐
Eşim bana şiddet uyguladı/uyguluyor.	☐	☐	☐
Eşimle eskisinden daha çok tartışmaya başladık.	☐	☐	☐

4. Bölüm

27-Genelde kendimi şöyle görürüm

1 2 3 4 5 6 7
Çok Mutlu Olmayan Bir İnsan ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Çok Mutlu Bir İnsan

28-Akranlarıma kıyasla kendimi şöyle görürüm:

1 2 3 4 5 6 7
Daha Az Mutlu ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Daha Çok Mutlu

29-Bazı insanlar genellikle çok mutludur. Ne olursa olsun hayattan zevk alır, her şeyden en iyi şekilde yararlanırlar. Ne ölçüye kadar bu ifade sizi anlatıyor?

1 2 3 4 5 6 7
Aslında Hiç ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Oldukça Fazla

30-Bazı insanlar genellikle fazla mutlu değildir. Depresif olmasalar da hiçbir zaman olabilecekleri kadar mutlu görünmezler. Ne ölçüye kadar bu ifade sizi anlatıyor?

1 2 3 4 5 6 7

Aslında Hiç ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Oldukça Fazla

31-Çocuk sahibi olmak sizi nasıl hissettiriyor / hissettirir?

1 2 3 4 5 6 7

Daha Az Mutlu ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Daha Çok Mutlu

Ek 2: Çocuğun Değeri Ölçeği

Kağıtçıbaşı (1981)'nın 1975 ÇD anketinin 22.sorusu:

Çocuk istemek için aşağıda bazı sebepler gösterilmiştir. Her bir maddede size uygun olana (çok önemli, önemli, önemsiz) işaret koyunuz. Boş madde bırakmayınız.				
	Sebepler	Çok Önemli	Önemli	Önemsiz
1	Seveceğimiz ve bakacağımız birisi olsun diye			
2	Evimize maddi gelir olarak yardım edecek birisinin daha olması için.			
3	Çünkü bir oğlumuz olsun isteriz.			
4	Daha fazla çalışmamıza sebep olsun diye			
5	Yaşlılığımızda bize yardım edecek birisi olsun diye			
6	Ev işlerine yardım etsin diye			
7	Çocukların büyümelerini görmek hoşumuza gider.			
8	Eşleri birbirine daha yakınlaştıracığı için.			
9	Çünkü bir kızımız olsun isteriz.			
10	Mirasımızı bırakabileceğimiz biri olsun diye			
11	Evin içinde ufak çocukların olması eğlencelidir.			

Kağıtçıbaşı (1981)'nın 1975 ÇD anketinin 46.sorusu:

İnsanlar ne için çocuk ister? Aşağıda bu soruya bazı cevaplar var. Bunların her biri sizce çok mu önemli, önemli mi, önemsiz mi?				
	Sebepler	Çok Önemli	Önemli	Önemsiz
1	Yalnız kalmamamız için.			
2	Çünkü aileyi tamamlamak için çocukların olması gerekir.			
3	Çünkü çocuklar insanı eğlendirir, neşelendirir.			
4	Çünkü çocuklar çalışabilir ve eve yardım edebilir.			
5	Çünkü dinimiz böyle der.			
6	Çocukların büyüüp serpiildiğini görmek için.			
7	Önemli bir şey yapmış olduğumuzu hissetmek için.			
8	Çünkü çocuksuz olmamız tuhaf olurdu.			
9	Çünkü bu kadın/erkek olmanın bir gereğidir.			
10	Yaşlandığımızda yanımızda birileri olsun diye.			
11	Öldükten sonra hatırlanmamız için.			
12	Çocuklarımız bize saygı ve hayranlık duyacaktır.			
13	Ana-babamızı / akrabalarımızı memnun etmek için			
14	Eşimle aramızdaki bağı kuvvetlendirmek için.			
15	Çünkü çocuklarla iftihar edilebilir, gurur duyulabiliriz.			
16	Çünkü çocuklar bize sevgi verir.			
17	Soyumuzun devam etmesi için.			
18	Daha iyi bir insan olmak için.			
19	Bize ihtiyaç duyan birisinin olması için.			

Kağıtçıbaşı (1981)'nın 1975 ÇD anketinin 24.sorusu:

Çocuk istememek için aşağıda bazı sebepler gösterilmiştir. Her bir maddede size uygun olana (çok önemli, önemli, önemsiz) işaret koyunuz. Boş madde bırakmayınız.				
	Sebepler	Çok Önemli	Önemli	Önemsiz
1	Çocuğun olması bizim için maddi bir yük olurdu.			
2	Çünkü çocuğumuz olursa eşim ile şimdiki kadar vakit geçiremezdim.			
3	İstediklerimi yapabilmek için şimdiki kadar serbest olamazdım.			
4	Çünkü Türkiye de nüfusun aşırı derecede çoğalması beni endişelendiriyor.			
5	Çünkü çocuğum olursa iş hayatım zorlaşırdı.			
6	Çünkü çocuğum olursa ve hastalanırlarsa bu bende üzüntü yaratır.			
7	Çünkü çocuk sahibi olmak benim için bir yığın iş ve dert demek olurdu.			

8	Çünkü ben çocuk sahibi olmak için yaşlı sayılıyım.	Çok Önemli	Önemli	Önemsiz
9	Çocuk istemezdim çünkü çocuğuma yeterince bakamaz ve ilgilenemezdim.			
10	Çünkü çocukları terbiye etmek zor olurdu.			
11	Çünkü vücudumun veya eşimin vücudunun bozulmasını istemezdim.			
12	Çünkü eğitim masraflarını karşılayamazdım.			

Ek 3: Evlilik Doyumu Ölçeği

Aşağıda Çelik ve İnanc (2009) tarafından geliştirilen Evlilik Doyum Ölçeği sunulmuştur:

EDÖ					
Aşağıda evlilik ilişkiniz ile ilgili bir takım ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuduktan sonra yanındaki kutularda bulunan seçeneklerden size uygun olan seçeneği (X) ile işaretleyiniz lütfen hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız. İçten ve doğru verdiğiniz yanıtlar için teşekkür ederiz.	Bana hiç uygun değil	Bana uygun değil	Bana biraz uygun	Bana uygun	Bana tamamen uygun
1. Eşimin bana değer vermediğini hissediyorum.	5	4	3	2	1
2. Ailelerimizin evliliğimize müdahale etmeleri ilişkimizi olumsuz etkiliyor.	5	4	3	2	1
3. Eşimin bedenini iyi tanırım.	1	2	3	4	5
4. Eşim cinsel açıdan yeterlidir.	1	2	3	4	5
5. Eşimin anne ve babasına evliliğinden daha çok önem vermesi beni mutsuz ediyor.	5	4	3	2	1
6. Eşimle olan cinsel yaşamımda ön sevişme önemli bir yer tutuyor.	1	2	3	4	5
7. Cinsel yönden eşimle uyumluyum	1	2	3	4	5
8. Eşimin bana güven duymadığını düşünüyorum.	5	4	3	2	1
9. Eşimle her ikimizde cinsel doyuma ulaşıyoruz	1	2	3	4	5
10. Bir topluluk içinde eşim beni komik duruma düşürür.	5	4	3	2	1
11. Eşimin ailesi ile birlikte yaşamak benim için bir <u>kabustur</u> .	5	4	3	2	1
12. Eşimin ailesinin etkisinde kalması evlilik ilişkimizi kötü etkiliyor	5	4	3	2	1
13. Eşimin ailesine hayır diyememesi beni mutsuz ediyor.	5	4	3	2	1

Ek 4: Öznel Mutluluk Ölçeği

Aşağıda Lyubomirsky ve Lepper (1999) tarafından geliştirilen Öznel Mutluluk Ölçeği sunulmuştur:

1. Genel olarak kendimi düşünüyorum:
Çok mutlu biri değil (1) <--> Çok mutlu bir insan (7)
2. Akranlarıma kıyasla kendimi:
Daha az mutlu (1) <--> Daha mutlu (7)
3. Bazı insanlar genellikle çok mutludur; ne olursa olsun hayattan zevk alıyorlar, her şeyden en iyi şekilde yararlanıyorlar. Bu karakterizasyon sizi ne ölçüde tanımlıyor?
Hiç de değil (1) <--> Çok fazla (7)
4. Bazı insanlar genellikle pek mutlu değildir. Depresif olmasalar da, asla oldukları gibi mutlu görünmezler. Bu karakterizasyon sizi ne ölçüde tanımlıyor?
Hiç de değil (1) <--> Çok fazla (7)

1. In general, I consider myself:
not a very happy person 1 2 3 4 5 6 7 a
very happy person
2. Compared with most of my peers, I consider myself:
less happy 1 2 3 4 5 6 7 more happy
3. Some people are generally very happy. They enjoy life regardless of what is going on, getting the most out of everything. To what extent does this characterization describe you?
not at all 1 2 3 4 5 6 7 a great deal
4. Some people are generally not very happy. Although they are not depressed, they never seem as happy as they might be. To what extent does this characterization describe you?
not at all 1 2 3 4 5 6 7 a great deal

Ek 5: Etik Kurul Onayı

T.C.
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜK

Sayı : E-31675095-100-2100014339
Konu : Etik Kurul Raporu (Billur Gülşah
SAVAŞ)

28.10.2021

Sayın Araştırmacı Billur Gülşah SAVAŞ

“Evli Çiftlerin Çocuğa Atfettikleri Değerin Çocuk Sayıları ile Öznel Mutluluk ve Evlilik Doyum Düzeyleri Üzerindeki Etkisi” konulu çalışması 28.10.2021 tarih 2021/09 sayılı Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda görüşülmüş olup; Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu üyelerinin değerlendirmesi sonucunda söz konusu çalışmanın etik ilkelere uygun olduğuna karar verilmiştir.

Prof. Dr. Barış BULUNMAZ
Rektör Yardımcısı

Doğrulama Kodu: 0961299

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Adresi: <https://bys.ayvansaray.edu.tr/BolgeDogrulama>

Ayvansaray Caddesi, No:45, 34087, Beşiktaş - İstanbul
Tel: 4447696 Faks: +90 212 6214303
E-Posta: info@ayvansaray.edu.tr Elektronik Ağı: www.ayvansaray.edu.tr
Kep Adresi: istanbulayvansarayuniversitesi@ta01.kep.tr

Bilgi: Betül MÜMİNÖĞLU
Yan İşleri Sorumlusu
Tel: +90 212 4447695 Dahili: 508

ÖZGEÇMİŞ

Billur Gülşah Savaş, ortaokulu Özel Boğaziçi Lisesi'nde, liseyi de Özel Doğan Lisesi'nde okumuştur. Liverpool John Moores Üniversitesi'nde İşletme Yönetimi, İstanbul Üniversitesi'nde de Sosyoloji lisans eğitimi almıştır. Evli ve beş çocuk sahibidir.

1999-2002 yılları arasında Beykent Üniversitesi'nde önce Kalite Güvenlik Uzmanı daha sonra Uluslararası Etkinlikler Daire Başkanı olarak çalışmıştır. 2003-2006 yılları arasında ise Bahçeşehir Üniversitesi'nde Uluslararası Eğitim Programları Direktörü olarak görev almıştır.

2019 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Aile Danışmanlığı eğitimi almıştır. Yönetim, danışmanlık ve psikoloji alanında birçok seminer ve kursa katılmıştır. İleri seviyede İngilizce bilmekte ve Microsoft Office programlarını iyi düzeyde kullanabilmektedir.